

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Idea Theologiæ Moralis

Petrus <a Sancto Josepho>

Coloniæ, 1648

Liber II. De Peccatis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38935

tempore quadragesimæ licet tibi carnibus vesci, a fortiori esus ovorum tibi tunc licitus est. Quorum omnium ratio est, quia vitanda est legis extensio, nisi ex negatione talis extensionis, sequatur injustitia, aliudve grave incommodum, ut contingeret in exemplis allatis, si quod constituitur in uno casu, non esset constitutum in uno casu simili.

Nota ultimum illud esse discrimen, quoad jam dicta, inter forum internum, & externum, quod etsi in foro interno lex non sit, per se loquendo extendenda ad casus similes, in foro tamen externo debet Judex, quando propria lex deficit, sententiam ferre juxta id quod in simili casu statutum est; quia in judiciis ferendis, tenetur se legibus conformare quantum fieri potest.

LIBER II.

DE PECCATIS.

CAPUT I.

De actibus humanis, quoad esse morale spectatis.

RESOLUTIO I. *Et si ad moralitatem actus requiratur libertas, id tamen quo actus constituitur formaliter moralis, seu in genere moris, non est libertas, sed objectum ipsum ut morale.*] PRIMA PARS PROBATUR: nam nullus est actus moralis, qui non sit constitutus in aliqua specie moralitatis, adeoque qui non sit moraliter bonus, aut malus. Nullus autem actus libertate carens, est moraliter bonus, aut malus; dignus laude, aut vituperio; præmio, vel poena, ut omnes concedunt. Ergo repugnat dari actum aliquem moralem, qui non sit liber.

Secundo

Secunda pars ostenditur: nam idem actus liber manens quoad libertatem immutatus, mox est bonus, mox malus, ut patet in eo qui comedit carnes, tempore non prohibito, & adveniente prohibitione, non cessat ab esu carnium. Fieri etiam potest, ut idem actus liber pertineat ad duas species malitiæ, inter se minimè subordinatas, ut cum aliquis occidit, animo furandi. At si moralitas in genere sumeretur à libertate, non magis fieri posset, ut idem actus liber transiret ab una moralitate ad aliam, aut simul pertineret ad duas species moralitatis, non subordinatas, quàm fieri possit, ut idem animal, quod jam est homo, sit postea equus, aut quod simul sit homo, & equus.

Dices, proprietates esse morales competunt actui libero, ut liber est, nempe quod sit dignus laude, aut vituperio; præmio, vel pœna. Ergo ipsum esse morale formaliter consistit in libertate. *Respondeo* antecedens falsum esse, nam etsi proprietates illæ non competant nisi actui libero, non tamen ei competunt præcisè ut liber est, ut vel ex eo patet, quia si per impossibile, actus voluntatis non respiceret regulas morum, non esset dignus laude, aut vituperio, quantumvis liber esset. Quare formaliter loquendo, libertas actus non est illius moralitas, sed potius causa, vel fundamentum moralitatis.

Tertia itaque pars ex dictis colligi potest, & prætereà suaderetur: nam cum actus liber intrinsecè tendat ad objectum, & ab eo speciem moralitatis sumat, ut infra ostenderetur, consequenter dicendum est, eum etiam habere per ordinem ad objectum, rationem genericam moralitatis, seu quod sit moralis. Quod intellige de objecto, non entitativè, seu quoad esse naturale, sed moraliter, seu quoad esse morale spectato, quale est per ordinem ad regulas morum, quatenus iis dictatur illud esse amplectendum, vel fugiendum: sic enim tantum habet proportionem, cum actu morali formaliter spectato, eumque terminare

minare potest. *Confirmatur*, nam sicut nihil potest dici artificiale, nisi per respectum ad regulas artis, ita nihil potest dici morale, nisi per ordinem ad regulas morum.

Verum ad maiorem intelligentiam, *Nota 1.* In actu libero duo considerari, nempe quod spectet ad genus naturæ, & ad genus moris. Spectat ad genus naturæ, quatenus est actus vitalis, & humanus seu liber, ad genus vero moris quatenus tendit in objectum, prædicto modo spectatum.

Nota 2. Moralitatem non esse aliquid absolutum, sed respectivum, siquidem actum esse moralem, dicit intrinsecè modum quendam, quo actus tendit in objectum moraliter spectatum: hæc autem tendentia, ut constat, est aliquid respectivum.

Nota 3. Modum illum non esse merum ens rationis, sed aliquid reale actui inexistens, quia nemine cogitante, actus liber à voluntate circa objectum morale elicitus, est moralis, bonus, aut malus.

RESOLUTIO II. *Bonitas, vel malitia actus sumitur ex objecto.* Ita S. Thomas 1. 2. *quæst.* 18. *art.* 2. quod probat, quia bonum, & malum in rebus attenditur, quoad plenitudinem essendi, vel defectum ejus, primum autem quod ad plenitudinem essendi pertinere videtur, est id quod dat rei speciem. At sicut res naturalis habet speciem ex sua forma, ita actio habet speciem ex objecto, tanquam motus ex termino. Quare sicut prima bonitas rei naturalis attenditur ex sua forma, quæ dat ei speciem, ita & prima bonitas actus moralis attenditur ex objecto convenienti. Et quemadmodum in rebus naturalibus primum malum est, si res genita non consequitur formam specificam, ita primum malum in actionibus moralibus est, quod ab objecto procedit.

Ex quo discursu nonnulla colligi debent 1. Actus humanos sumere bonitatem, vel malitiā ab objecto, quod non debet ita intelligi, ut bonitas vel malitia per veram & realem efficientiam, actibus humanis
commu-

communicetur ab objecto, perspicuum enim est, ob-
jectum, cum sit res aliqua externa, in actus volunta-
tis eo modo non influere, sed ita ut prædicta suman-
tur ab objecto, tanquam à forma extrinseca, com-
plente potentialitatem quam actus dicit, eo ipso
quod est quædam via, & tendentia ad ipsum.

Collige 2. Primam bonitatem, vel malitiam actus
moralis sumi ab objecto; quod ita intellige ut cum
actui morali, ut moralis est, variae bonitates, aut ma-
litiæ competere possint, ut ex dicendis perspicuum
fiet, illa quæ sumitur ab objecto, sit omnium prima
in eo genere, adeo ut alia hanc necessario præsup-
ponant. Quemadmodum in iisdem actibus, secundum
entitatem naturalem spectatis, est quidam ordo in-
ter perfectiones iis competentes, & una præsuppo-
nitur ab alia.

Dixi, in eo genere: nam cum genus moris præsup-
ponat naturam, bonitas quoque moralis quacunque
sit, supponit bonitatem naturalem, & entitativam.
Ex quo intelligis, quæ hinc docet S. Thomas, non re-
pugnare iis quæ habet *ar. 4.* cum ait, quadruplicem
esse bonitatem in actione humana, quarum primam
ait esse secundum genus, & sumi ab entitate, aliam
secundum speciem: quam petit ab objecto conve-
nienti; tertiam secundum circumstantias, quasi secun-
dum accidentia quædam. Quartam denique secun-
dum finem, quasi secundum habitudinem ad bonita-
tis causam.

Collige 3. Bonitatem, aut malitiam quam actus su-
mit ab objecto, esse specificam quoad gradum spe-
ciei ultimum: quamvis enim ab objecto dicatur sumi
bonitas, aut malitia ex genere, monet tamen S. Do-
ctor debere tunc ~~sumi~~ genus pro specie, sicut quan-
do totam humanam speciem vocamus, genus hu-
manum. Neque refert quod bonitati, aut malitiæ
ex objecto superveniat bonitas, aut malitia ex cir-
cumstantiis: quia cum actus sit constitutus in spe-
cie completa, per ordinem ad objectum, bonitas aut
mali-

malitia superveniens ex circumstantiis, non eum contrahit, eo modo quo differentia contrahit genus, illud complendo in esse specifico, sed eo modo quo accidentia speciem jam constitutam determinant, & perficiunt.

RESOLUTIO III. *Bonitas, vel malitia actus humani sumitur etiam ex circumstantiis.*] Quia, ut ait S. Doctor art. 3. quemadmodum in rebus naturalibus non invenitur tota plenitudo perfectionis, quæ debetur eis, ex forma substantiali quæ dat speciem, sed multum superadditur ex supervenientibus accidentibus, quorum si aliquod desit ad decentem habitudinem; consequitur malum. Ita plenitudo bonitatis actus non consistit tota in sua specie, sed aliquid additur ex his quæ adveniunt tanquam accidentia quædam, quales sunt circumstantiæ debite. Unde si aliquid desit, quod requiratur ad debitas circumstantias, actio erit mala.

Ut autem ista melius innotescant, *Nota 1.* circumstantiarum nomine hic intelligi quædam accidentia actuum moralium, quæ supponunt eos esse jam constitutos in sua specie, per ordinem ad objectum; quæque proinde sunt extra eorum substantiam, illosque veluti circumstant. Ita tamen ut non modo actus morales comitentur, sed etiam eos quodammodo attingant, & afficiant, adeo ut ad eorum bonitatem, vel malitiam conducant.

Nota 2. Nullum esse actum morale, qui non accipiat aliquid bonitatis, aut malitiæ à quibusdam circumstantiis; siquidem nulla est actio humana in qua, præter rationem illius specificam, sumptam ab objecto, non possit observari aliquid accidentarium, spectans vel ad modum agendi, magis aut minus intense: vel ad quantitatem objecti, quod sit parvum, aut magnum, & sic de aliis. At dubium non est, quin hæc conducant ad bonitatem vel malitiam humanæ operationis, nam si operatio bona est ratione objecti, melior erit si fiat cum majori intensione, quam si fiat

fiat cum minori. Contrà verò: actus malus ex ob-
jecto, eo peior erit, quo intensior.

Dices 1. Ut prædicta accidentia dent bonitatem, aut malitiam actui voluntatis, debent esse per illum volita, ergo jam se habent ut objectum voluntatis, non autem ut circumstantia supponentes objectum; adeoque repugnat quòd circumstantia, ut sic, dent bonitatem, aut malitiam actui voluntatis. *Respondeo* istud non sequi, nam ut circumstantia dent bonitatem aut malitiam, satis est quòd secundario, aut concomitanter sint volita, ac proinde quòd sint ob-
jectum secundarium voluntatis. Sic autem distin-
guuntur ab objecto primario, circa quod voluntas directè fertur.

Dices 2. Continuatio est circumstantia actus mo-
ralis, at hæc saltem non tribuit illi bonitatem, aut
malitiam; quia cum actui elicitò respondeat in pri-
mo instanti moralitas determinata, & in qualibet tē-
poris parte instantia sint infinita, si mera actus con-
tinuatio ad bonitatem, aut malitiam conduceret, se-
queretur actum humanum, vel ex eo præcisè quòd
per brevissimum tempus continuaretur, bonitatem,
aut malitiam infinitam habiturum. *Respondeo* negan-
do minorem, actus enim per se loquendo eo melior,
aut peior est, quo amplius protenditur. Et ad proba-
tionem dicendum est, etsi bonitas, aut malitia respō-
deat per se actui in primo instanti, non tamen in in-
stantibus continuativis partium temporis quo actus
durat, cum voluntas non velit actum continuare in
illis instantibus, nisi per accidens, seu quatenus vult
ut duret per partes temporis, iis instantibus copu-
latis. Quare etsi instantia illa dicantur infinita,
non inde sequitur bonitatem, aut malitiam actus fo-
re infinitam.

Quòd si instes, argumentum posse instaurari, de ipsis
partibus proportionalibus temporis, quia cum sint
infinitæ, sequetur moralitatem actus ipsis respon-
dentem, esse quoque infinitam. *Dicam* hinc ut sum-
mum

num colligi, quod sicut in tempore quo durat actus bonus, vel malus, non sunt actu partes infinitae, sed potentia dumtaxat; ita ei respondet unus quidam gradus bonitatis, aut malitiae qui est in potentia divisibilis in alias, & alias partes bonitatis, vel malitiae in infinitum.

RESOLUTIO IV. *Actio humana sumit bonitatem, vel malitiam ex fine.*] ITA S. Thomas art. 4. Et ratio est, quia in actu humano duplicem finem possumus considerare, unum proximum, qui & dicitur finis operationis, alium remotum, seu extrinsecum qui etiam finis operantis appellatur. Si agatur de priori fine, cum ille nihil aliud sit, quam ipsum objectum humanae operationis; non magis dubitari potest actum humanum ab eo, quam à proprio objecto sumere speciem. Si verò quaestio sit de posteriori, certum etiam est bonitatem, vel malitiam actus humani ab eo pendere, cum inter circumstantias illius numerari soleat. Imò sit praecipua inter illas, cum aliae se habeant tantum per modum accidentis, finis verò sit etiam causa actus humani.

Quaestio 1. An actus habeat duplicem speciem bonitatis, quando objectum est bonum, & finis operantis bonus. *Respondeo* cum distinctione: nam si homo non operatur, nisi propter finem intrinsecum ipsius operis, ut si castitatem servat, propter solum amorem ipsius castitatis, tunc actus habet tantum speciem & bonitatem temperantiae, si autem operatur ex bono fine extrinseco, in quem operatio per se non ordinatur, ut dum quis vult castitatem colere, ex amore Dei, in eo casu actus bonus est in duplici specie bonitatis, nempe castitatis & amoris Dei. *Rationem* affert S. Doctor art. 7. quia quando objectum non est per se ordinatum ad finem, differentia specifica quae est ex objecto, non est per se determinativa ejus, quod est ex fine, nec è converso. Unde una istarum specierum non est sub alia, sed tunc actus moralis est sub duabus speciebus quasi disparatis. Unde dicimus quod
ille

Ille qui furatur, ut mœchetur, committit duas malitias in uno actu. Ex quo exemplo patet, doctrinam traditam esse veram, etiam in actibus malis, quando non modo objectum malum est, sed etiam refertur ulterius ab operante, in finem malum extrinsecum.

Quæres 2. Quid sentiendum sit quando objectum est bonum, & finis malus, aut vice versa, objectum malum, & finis bonus. *Respondeo* 1 in priori casu actum esse simpliciter malum, adeoque non constitui in duabus speciebus, bonitatis scilicet & malitiæ, sed dumtaxat in specie malitiæ; ut quando aliquis erogat eleemosynam sceminae egenti, eo fine ut facilius eam ad consentiendum peccato inducat. *Ratio* est, quia etsi objectum secundum se bonum sit, non tamen hic & nunc, cum non appetatur sub ratione boni, sed quatenus præcisè ordinatur ad malum finem, qua ratione malum est.

Dices, nonne potest homo operari ex habitu virtutis, verbi causa, dare eleemosynam ex misericordia, esto talem actum referat in finem vanæ gloriæ? In eo ergo casu actus ut à virtute procedens, erit bonus, ut autem relatus ad vanam gloriam, erit malus, sicque habebit simul speciem bonitatis, & malitiæ. *Respondeo* suppositionem illam esse impossibilem, cum enim virtus moralis non inclinet ad actum, nisi ut honestum, repugnat ab homine ut virtute prædito, elici actum relatum in finem malum, eo quod talis relatio intrinsecè repugnat honestati actus.

Instabis, confessionem fidei procedere posse à fide supernaturali, etsi fiat ob vanam gloriam, ut communiter docent Theologi 2.2. quæst. 4. art. 5. *Verum oppositum* longè probabilius esse ostendetur Deo dante lib. sequenti cap. 3. Et quamvis id daretur, posset dici, virtutes intellectuales, qualis est fides, non ferri per se in bonum morale, sed in verum; adeoque etsi earum actus in malum finem ordinetur,

non

non sequi duplicem speciem moralem, aliam bonitatis ex objecto, aliam malitiae ex fine iis competere.

Respondeo 2. Quando objectum est malum, & finis operantis bonus, actum esse simpliciter malum; adeoque non habere speciem bonitatis, & malitiae, sed malitiae dumtaxat, ut si quis furetur ex intentione dandi eleemosynam. *Ratio est*, quia etsi dare eleemosynam sit bonum secundum se, est tamen simpliciter malum dare eleemosynam ex bonis furto sublati, cum hoc contra rationem repugnet. Quare actus quo quis vult furari, ut det eleemosynam, neque ex objecto, neque ex fine bonus esse potest, sed undequaque est malus.

Dices, actus bonus, sumit speciem boni ex bono fine, ut ostensum est. Quare ergo idem sentiendum non erit de actu malo? *Respondeo* causam discriminis esse, quia bonum est velle obtinere finem bonum, per medium bonum: malum autem, cum velle assequi per medium malum, & lege prohibitum.

Respondeo 3. Actum ex objecto malum non sumero speciem malitiae ex fine bono, sed tantum ex objecto, adeoque non habere nisi unam speciem malitiam. *Ratio est*, quia cum finis ex se bonus sit, quod autem in eo casu sit malus, id non habeat nisi ratione objecti, quatenus nempe per medium malum acquiritur; hinc fit, ut actus in eum tendens non aliam habeat malitiam, quam quae oritur ex tendentia in objectum malum. *Confirmatur*, nam verbi causa, velle privata auctoritate occidere proditorem, ut avertatur nocumentum Reipublicae, non repugnat nisi praecepto non occidendi. Quare actus ille non habet nisi malitiam homicidii.

Neque refert quod, velle occidere ex intentione furandi, sit in duplici specie malitiae, nempe homicidii, & furti: non enim est par ratio, quia furari per se malum est, & prohibitum; at dare eleemosynam non est malum, & prohibitum, nisi quatenus

tenus hoc fit ex bonis alterius, invito Domino, erogatis.

RESOLUTIO V. *Dantur aliqui actus indifferentes, secundum speciem suam.*] PROBATUR ex art. 8. quia actus humanus habet speciem ab objecto, relato ad principium actuum humanorum, quod est ratio; unde si objectum, includat aliquid conveniens ordini rationis, erit actus bonus secundum suam speciem, sicut dare eleemosynam indigenti: si autem includat aliquid repugnans ordini rationis, actus erit malus secundum speciem, sicut furari. Quod si contingat, objectum non includere aliquid pertinet ad ordinem rationis, sive per modum convenientis, sive per modum disconvenientis, erit actus secundum speciem indifferens, sicut (inquit S. Doctor) levare festucam, ire ad campum, &c.

Dices 1. Repugnat, quod objectum non sit conveniens, aut disconveniens, cum inter hæc duo non detur medium. *Respondeo* hoc totum gratis affirmari, quia sicut potest dari objectum aliquod medium inter præceptum, & prohibitum, quod nempe neutrum est; ita potest dari objectum medium inter conveniens, & disconveniens positivè. Quod si *instes*, bonum & malum opponi privativè, adeoque inter illa non dari medium, *responsio* in promptu est, antecedens dubium esse, ut patebit ex infra dicendis, de formalitate peccati. 2. Eo gratis dato, falsam esse consequentiam; quia inter formam, & illius privationem, datur mera negatio formæ non debita.

Dices 2. Cum species rerum sint immutabiles, si esset aliquis actus quoad speciem indifferentes, sequeretur talem actum non posse fieri bonum, vel malum, quod tamen absurdum est. *Respondeo* negando id sequi, nam quando dicimus actum aliquem esse indifferentem, secundum speciem; hoc non debet sic intelligi, ut per differentiam aliquam positivam constitutur in tali specie, sed ita ut dicatur indifferens

E

negativè,

negativè , quatenus etsi capax sit relationis convenientiæ, aut disconvenientiæ ad rectam rationem, adeoque bonitatis, aut malitiæ, neutrum tamen de facto ex illis habet.

RESOLUTIO VI. *Ex probabiliori sententia, non datur actus aliquis indifferens in individuo, sed omnis ejusmodi actus, si procedat ex sufficiente deliberatione est bonus, aut malus.*] ITA S. Doctor art. 9. quod probat, quia cum sit rationis ordinare, actus à ratione deliberativa procedens, si non sit ad debitum finem ordinatus, ex hoc ipso repugnat rationi, & habet rationem mali: si vero ordinetur ad debitum finem, convenit cum ordine rationis, unde habet rationem boni: necesse est autem, quod vel ordinetur, vel non ordinetur ad debitum finem. Quare necesse est, omnem actum hominis à deliberativa ratione procedentem in individuo consideratum, bonum esse, vel malum.

Confirmatur hæc ratio, nam dubitari non potest, quin sit malum, non apponere bonum finem operationi, si homo tenetur suas omnes actiones in bonum finem referre. Quod autem ad hoc teneatur, probatur 1. quia ex fide constat, hominem in die judicii rationem redditurum de verbo otioso, dicitur autem verbum otiosum, quod caret fine debito. 2. Quia cum ipse homo creatus sit propter bonum finem, quæ ratio est, cur non teneatur omnes suas actiones in eum finem dirigere? 3. Quia si ille culpam incurrit, qui pecunias inutiliter, seu sine bono fine expedit; quomodo peccatum cavebit, qui operationes suas, multo preciosiores auro, vel argento in nullum bonum finem refert? 4. Quia planè illicitum est uti fruendis, aut frui utendis, at non referre operationes suas in finem aliquem bonum, quid hoc aliud est quam frui utendis?

Dices 1. Valde durum videri, quod omnes actus non relati in finem bonum, sint peccata, quia sic innumera ferè peccata venialia singulis diebus ab hominibus

bus committerentur. Deinde fricare barbam, expuere in terram, movere pedem vel manum, & similia essent sufficiens materia confessionis, si non referrentur in bonum finem, hoc autem videtur ridiculum.

Respondeo 1. Supposita obligatione operandi ob finem honestum, sequi omnes actus deliberatos in ejusmodi finem non relatos, esse peccata; neque hoc magis durum debere videri, quam quod omnia verba otiosa sint peccata. Curenim actio otiosa non erit mala, si verbum otiosum malum est? *Respondeo 2.*

Multas ex dictis actionibus, plerumque fieri incogitantem aut sine sufficienti deliberatione, sicque non esse malas: aliquando verò fieri ob leve aliquod commodum naturæ, qua ratione sunt aequaliter bonæ.

Respondeo 3. Quando actus illi deliberatè fiunt, sine ullo fine bono, esse sufficientem materiam confessionis; neque hoc esse ridiculum, cum alii actus otiosi sub confessionem cadere possint, ac prætereà opus non sit, prædictos actus in particulari declarare, sed sufficiat si poenitens generatim dicat, se varios actus otiosos edidisse; sicut se dicit plura verba otiosa protulisse.

Dices 2. Si potest dari actus indifferens quoad speciem, quare non & in individuo? Nulla enim est species, quæ sub se non contineat, aut continere possit aliquod individuum. *Respondeo* ex S. Doctore ad 1. duobus modis posse dici aliquem actum indifferentem quoad speciem, primò ita ut ex sua specie debeat ei quod sit indifferens, secundò quia non habet ex sua specie quod sit bonus, vel malus, potest tamen per aliquid aliud fieri bonus vel malus. Si daretur actus quoad speciem indifferens priori modo, sequeretur posse etiam dari aliquem actum indifferentem quoad individuum. Verum quia quando nos admittimus actum aliquem indifferentem quoad speciem, loquimur tantum in posteriori sensu; hinc non potest colligi, actum etiam indifferentem quoad individuum, esse possibilem. Quia quando proceditur ad

opus, oportet ut actio alioqui secundum se, & ex parte objecti indifferens, habeat finem, aliasque circumstantias debitas, vel iis careat; ac proinde sit bona, vel mala, non quidem ratione objecti, quia sic semper est indifferens, sed ratione circumstantiarum.

CAPUT II.

De natura peccati secundum se.

RESOLUTIO I. *Peccatum aliqua ratione virtuti opponitur.* Hoc ita declarari potest ex S. Thoma 1.2. quæst. 71. art. 1. Duo possunt considerari in virtute, nempe id quod spectat ad essentiam illius, & operatio ad quam tendit. Rursus in ipsa essentia virtutis aliquid potest considerari directe, nempe quod sit dispositio quædam alienius convenienter se habentis, secundum modum suæ naturæ; & aliquid ex consequenti, scilicet esse bonitatem quandam: in hoc enim consistit uniuscujusque rei bonitas, quod convenienter se habet secundum modum suæ naturæ. Secundum hoc ergo tria virtuti opponuntur, & quidem peccatum, quia dicitur actum inordinatum, opponitur virtuti, quatenus hæc ordinatur ad actum bonum. Vitium autem repugnat virtuti, secundum id quod est directe de ratione illius; eo quod vitium rei dicitur inesse, quatenus non est disposita modo naturæ suæ convenienti. Denique malitia virtuti opponitur ratione bonitatis, quæ ad essentiam illius consequitur.

Hic discursus difficilis est, qua parte docetur, bonitatem esse quid consequens ad essentiam virtutis: quia ex communi sententia, virtus definiri solet, bona qualitas mentis. Imò ipsemet S. Doctor 1.2. quæst. 55. art. 4. ait, in ea definitione qualitatem esse loco generis, bonitatem autem loco differentiarum: at perspicuum est differentiam esse de essentia rei, & non quid consequens ad illam. Responderi potest 1. bonitatem dici consequentem ad essentiam, seu ad definitionem

tionem virtutis, sumpto nomine virtutis latè, prout dicitur dispositio perfecti ad optimum, qua ratione S. Thomas de ea hîc tractat. Perfectum enim dicitur, quod est rectè dispositum secundum suam naturam & ejusmodi dispositio in qualibet re est illius bonitas.

Respondetur 2. Duplicem distingui posse bonitatem in virtute, alteram in ordine ad actum bonum, efficiendum quomodo bonitas non competit virtuti formaliter, sed potius virtualiter aut causaliter; alteram in ordine ad naturam rationalem quam afficit, quatenus illi formaliter conveniens est eo ipso quod illam disponit ad operationem rationi convenientem. Et priorem quidem bonitatem esse de essentia virtutis, posteriorem verò esse quid consequens ad illam; quia habitudo convenientiæ quam habet accidens ad subjectum, supponit essentiam illius jam esse constitutam. Et in casu proposito, ex eo quod virtus disponit subjectum ad rectam operationem, sequitur eam esse convenientem respectu subjecti.

Ut autem, quæ in hoc tractatu dicenda sunt, melius intelligas, *Nota 1.* quod sicut nomen virtutis interdum latè sumitur, pro facultate seu potentia operativa, sive sit moralis, sive naturalis; aliàs verò strictè pro bona qualitate mentis, qua rectè vivitur. Ita vitium nonnunquam significat defectum in naturalibus, plerumque verò in moralibus, qua ratione hîc à nobis usurpatur. Peccatum etiam contingit in naturalibus, in arte factis, & in moralibus. Quamvis culpa non nisi in moralibus locum habeat.

Nota 2. Etsi vitium interdum dicatur de actu malo, ut plurimum nomine vitii intelligi habitum pravam, seu qualitatem permanentem qua homo inclinatur ad actus malos. Contra verò, etsi nomine peccati interdum intelligatur habituale, frequentius eā vocem usurpari ad denotandum peccatum actuale. Ita ut peccatū non tam id sit, quo quis denominatur

peccator, quàm id quo denominatur actu peccans. Tandem nomen culpæ non nisi pro actu malo sumi solet. Cæterum habitus, & actus vitiosus ita inter se comparantur, ut actus peior sit quàm habitus ex ar. 3. quia peius est malè agere, quàm posse malè agere, sicut è contra melius est bene agere, quàm posse bene agere.

Nota 3. Virtutem & vitium opponi more contrariorum, quatenus sunt duo habitus reales & positivi, ab eodem subiecto se mutuo pellentes, & in contraria objecta tendentes. Nam virtus fertur in objectum honestum, vitium autem in objectum turpe, nō quod ipsam turpitudinem amet, ea enim non est appetibilis, sed quia objectum in quod, sub specie aliqua boni fertur, à parte rei turpe est, rectæque rationi dissentaneum. Non tamen inter illa reperitur contrarietas strictè sumpta: cum virtus & vitium non sint sub eodem proximo genere, & vitia extrema magis inter se distent, quàm à virtute media.

Nota 4. Jam dicta intelligi de virtute morali seu acquisita, nam quod attinet ad virtutes infusas, probabilius est vitia iis non opponi, cum sint diversorum ordinum. Unde etsi homo per justificationem virtutes infusas consequatur, non propterea habitus pravi in eo esse desinunt. Non tamen illum vitiosum denominant, talis enim denominatio impeditur per præsentiam gratiæ, & virtutum infusarum, à quibus simpliciter justus & bonus denominatur. Neque putes vitia manere tantum materialiter in justificatis, aut enim post justificationem non remanent quoad suam entitatem, aut manent quoad suam rationem specificam & formalem, seu quatenus sunt habitus pravi, ex se ad peccatum inclinant, cum repugnet aliquid existere, & non habere quicquid spectat ad constitutionem illius formalem, & intrinsecam.

RESOLUTIO II. *Vitium est contra naturam hominis.* Hanc ita probat S. Thomas *quæst. vitata art. 2.*
quia

quia natura uniuscuiusque rei potissime est forma, secundum quam res speciem sortitur, homo autem in specie constituitur per animam rationalem, & ideo id quod est contra ordinem rationis propriè est contra naturam hominis, in quantum est homo; & quod est secundum rationem, est secundum naturam hominis, ut homo est. Quare cum vitium sit contra ordinem rationis, consequens est illud esse contra naturam hominis, ut homo est. Et vice versa cum virtus sit iuxta ordinem rationis, ea est secundum naturam hominis, eique consentanea.

Nota 1. Hoc esse discrimen inter vitia & peccata, quæ repugnant legi naturali, & ea quæ sunt contraria legi supernaturali, quod priora sunt absolute contra naturam rationalem, in sensu allato: posteriora verò non nisi ex hypothesi, quod natura rationalis est elevata ad ordinem supernaturalem, Deusque ei sic spectata vult aliquid præcipere: sic enim tantum ratio naturalis dictare potest, Deo esse obediendum quoad præcepta supernaturalia; cum ex se, ad ea quæ naturam superant, perungere nequeat.

Nota 2. Si esse contra naturam, idem sit ac, esse contra inclinationem naturalem, in eo etiam distingui vitia, quæ repugnant virtutibus acquisitis, à peccatis quibus præcepta supernaturalia violantur, quod priora sunt contra naturam hominis, non autem posteriora. Siquidem ab anima habemus principia actuum ad virtutes morales spectantium, adeoque naturaliter in eas virtutes inclinamur: non habemus autem ab illa, secundum se spectata, sed tantum quatenus elevata est ad finem supernaturalem, principia actuum ad virtutes infusas spectantium; ac proinde neque est in nobis naturalis inclinatio, ad actus ejusmodi virtutum.

Nota 3. Si aliquid esse contra naturam, perinde sit ac esse contra id, quod infusum est à natura, hoc modo vitia repugnàtia virtutibus moralibus, nō esse

propriè contra naturam hominis ; eo quod virtutes oppositæ non insunt nobis à natura , sed per varios actus acquiruntur. Et multò minus peccata repugnàtia legi supernaturali, esse contra naturam, cum virtutes supernaturales neque nobiscum nascantur, neque per actus nostros producantur, sed divinitus nobis infundantur.

Nota 4. Prædicta procedere de homine, juxta naturam rationalem spectato. Quòd si spectetur secundum partem sensitivam, illiusque appetitum, *Dicendum 1.* peccata sumpta materialiter, ut continent bonum aliquod sensibile, non esse contra naturam hominis, ut hæc in bona sensibilia inclinatur, quin potius ei valde congruere, ut vel ex terminis patet. *2.* Peccata sumpta formaliter, quatenus sunt contra ordinem rationis, non esse contra, aut secundum naturam hominis, modo jam dicto spectati; quia etsi appetitus sensitivus ex se feratur in bona sensibilia, non tamen contra, aut juxta ordinem rationis, cum agere attendendo; vel non attendendo ad ordinem rationis sit omnino extra latitudinem potentiae sensitivæ. *3.* Si appetitus sensitivus spectetur in homine, non secundum inclinationem illam particularem, quam habet ad bona sensibilia; sed secundum inclinationem universalem, quæ ei inest, ad sequendam motionem rationis & voluntatis, hoc modo peccata esse contra naturam hominis, seu contra naturalem illius inclinationem: quia nimirum sunt contra rectam rationem, ut dictum est.

Nota 5. Nos hætenus egisse de peccatis quatenus sint contra naturam hominis, ut homo est, & ratione præditus, esse tamen quædam peccata, quæ specialiter dicuntur contra naturam, ea scilicet quæ repugnant etiam naturæ, quam homo habet communem cum brutis, quatenus per illa modus consuetus ad generationem proles, à natura præscriptus nefariè immutatur, ut tradit S. Doctor 1. 2. quæst. 94. art. 3. ad 2.

RESO-

RESOLUTIO II. *Peccatum omissionis plerumque non est sine aliquo actu positivo, qui sit directè, vel indirectè causa illius; absolute tamen sine aliquo tali actu esse potest.* PRIOR PARS ex ipsa experientia satis colligitur, constat enim nos, ut plurimum, non omittere culpabiliter opus præceptum, nisi vel quia directè volumus illud omittere, vel quia vacare volumus alicui operationi, quæ aut comitanter, aut consequenter est impossibilis cum opere præcepto; comitanter, ut contingit cum quis vult ludere, tempore sacri; consequenter verò, ut dum quis ex præcedenti ludo, aut ebrietate dormit, quo tempore sacrum esset audiendum,

Atque hoc tantum sensu ait S. Thomas art. 5. si peccatum omissionis sumatur quoad causas, vel occasiones omittendi, necesse esse in eo reperiri actum aliquem; agitur enim de moralibus, in quibus illud dicitur necessario evenire, quod frequenter contingit, esto metaphysicè loquendo, oppositum possit accidere.

Posterior pars defenditur à S. Doctore articulo citato, probaturque hac ratione, nam si liberè omittas, quod teneris agere, peccas; aut ejusmodi omissio libera potest esse sine omni actu, qui sit illius causa, vel occasio, ut patet; si instante præcepto eliciendi actum fidei, aut charitatis, voluntas alicujus se habeat mere negativè, circa talem actum, ita ut non velit illum elicere, aut non elicere, vel etiam circa alium actum, cum eo impossibilem versari; cum tamen ei liberum sit hoc, vel illud præstare. *Confirmatur*, nam voluntas antequam servet præceptum dilectionis, indifferens est & libera, non modo ut actum amoris, sed etiam ut quemcunque alium actum voluntarium eliciat, aut non eliciat, adeoque poterit actum amoris, simulque omnes alios actus liberos suspendere.

Dices 1. Quomodo potest omissio esse voluntaria, si per nullum voluntatis actum sit volita? *Respondeo.*

quia ut aliquid censeatur voluntarium, satis est quod à voluntate possit poni, aut non poni, ut manifestum est ex actu libero voluntatis: ille enim non dicitur liber, aut voluntarius, quia voluntas per actum aliquem præcedentem in eum fertur, sed quia in illius est potestate eum elicere, aut non elicere. Cum ergo sit in potestate voluntatis, ponere omissionem actus debiri, aut eam non ponere: hoc sufficit ut omissio dicatur voluntaria, etsi voluntas per actum aliquem positivum, in eam, ut in objectum volitum minime tendat.

Contrà, ut omissio sit culpabilis, non sufficit quod sit voluntaria in potentia, & per modum actus primi; aliàs peccata omnia possibilia nobis imputarentur; debet ergo esse voluntaria, per modum actus secundi, adeoque cum ipsa non sit actus secundus, necesse est ut sit volita per actum secundum. *Respondeo*, ut omissio sit voluntaria per modum actus secundi, non requiri quod ipsa sit actus secundus, à voluntate elicita, aut quod per aliquem actum sit volita, sed satis esse, quod voluntas de facto omittat actum, quando ex præcepto tenetur illum ponere.

Dices 2 Non tantum in commissione, sed etiam in omissione distinguitur peccatum actuale, ab habituali; at talis distinctio salvari nequit, nisi omissio, ut dicitur peccatum actuale, includat actum, cum negatio actus debiti maneat, etiam post transactum peccatum actuale omissionis. *Respondeo*, in omissione distingui posse peccatum actuale, ab habituali, quatenus prætermittens actum, quo tempore tenetur eum elicere; dicitur actu peccare peccato omissionis, postea verò dicitur in eo statu peccati habitualiter permanere. Unde prior ommissio dicitur voluntaria actu, non quidem directe, cum non sit à voluntate, ut à principio realiter influente, sed indirectè, seu interpretativè, quatenus voluntas non vult concurrere ad actum debitum, quo posito non esset ommissio.

omissio illius. Posterior verò dicitur voluntaria habitualiter dumtaxat.

Dices 3. Peccatum omissionis non modo punitur poena damni, sed etiam poena sensus: at sicut poena damni respondet aversioni à Deo; quæ est in peccato, ita poena sensus respondet conversioni ad creaturas, quæ non nisi in actu aliquo positivo consistere potest. *Respondeo*, in peccato omissionis esse conversionem aliquam virtutalem, seu interpretativam ad creaturas, quatenus quod homo ita affectus sit, ut liberè omittat actum, quem scit à Deo præceptum, id in morali æstimatione perinde est, ac si per volitionem positivam vellet ejusmodi actum omittere.

Dices 4. Voluntas non exercet suam libertatem, si ne formali motivo provocante ad tale exercitium, at non est formale motivum meræ omissionis, sed tantum actus positivi: ergo ut voluntas libertatē suam exercent, omittendo actum præceptum, necesse est ut actus positivus ad ejusmodi omissionem concurrat. *Respondeo*, requiri motivum formale, ut voluntas velit agere, & etiam ut positivè velit actum imperatum omittere. Ut autem voluntas negativè se habeat, actum suspendendo, quando illum exercere debet, non opus esse ut ea ex formali motivo inducatur, ad omissionem actus præcepti, sed satis esse, quod non habeat tunc aliquod motivum, quo inducatur ad positionem talis actus.

Quæres, an præcedens resolutio debeat extendi, ad culpabilem omissionem actus exterioris. *Respondeo 1.* Certum esse, omissionem illam posse esse culpabilem, etsi per actum voluntatis directè non sit volita, sed tantum indirectè. Ut enim quis peccet, non audiendo sacrum, non opus est ut positivè velit non audire, aut nolit audire sacrum, sed satis est quod directè velit alicui rei intendere, qua impeditur ne sacrum audiat.

Respondeo 2. Probabile videri, ut ejusmodi ommissio sit pec-

fit peccatum, non requiri absolute actum aliquem positivum & formalem, qui sit causa illius indirecta. *Ratio est*, quia potest aliquis, ex negligentia culpabili sacrum omittere, etsi non habeat actum quo velit si-ve directe sacrum omittere, si-ve aliquid agere quo impediatur ab auditione sacri. Quare etsi quo tempore sacro deberet interesse, aliis rebus intendat, id-que per actum positivum & liberum, iste tamen actus non est causa omissionis sacri, sed tantum concomitanter se habet ad illam omissionem. Unde eo non obstante, verum est posse dari omissionem peccaminosam actus externi, sine aliquo actu, qui sit causa illius si-ve directa, si-ve indirecta.

Dices, negligentia debet esse voluntaria, ut ommissio eam sequens imputetur ad peccatum, at non est voluntaria, sine actu voluntatis, qui proinde ad ipsam omissionem extenditur. *Respondet*, ut negligentia censeatur voluntaria, quantum satis est ut ommissio ex ea procedens sit moraliter mala, non opus esse ut voluntas directe eam velit, sed sufficere quod eam non avertat, quando potest, & teneretur avertere: hoc autem fieri potest, sine actu formali, ut patet ex dictis.

RESOLUTIO IV. *Actus conjunctus cum omissione culpabili interdum est peccatum, aliàs non.* **EXPLICO**, duobus modis potest conjungi actus aliquis cum omissione præcepti, primò ut causa, vel occasio talis omissionis, ut dum quis propter ludum, aut studium vult sacrum omittere. Secundò tanquam aliquid omissionem concomitans, & non causans, ut dñ quis volens propter pluviam sacrum omittere, interim ludit, aut studet, ne vacet otio. Jam

Dico 1. Actum qui est causa, vel occasio omissionis præcepti, esse peccatum, etsi aliàs malus non sit. *Ratio est*, quia actus liber, qui est causa peccati, est peccatum, cum sit contra rectam rationem, ut patet dñ quis cōsulit actum malum; atqui actus causans omissionem culpabilem, est causa peccati, ergo est peccatum.

Confir-

Confirmatur, nam quamvis bono fine ingrediaris domum mulieris, adeoque ingressus ille sit ex se bonus, erit tamen malus, si ex eo probabile tibi imminet periculum peccandi. Ergo à fortiori actus ille est malus, qui tibi est causa omittendi præceptum, esto aliàs bonus sit. Quod intellige, modo per actum illum non tollatur obligatio præcepti, si enim tollitur, actus causans omissionem non est malus, ut contingit, dum quis sacrum omittit, ut constitutum in extremis à peccatis absolvat.

Dices, nullum est peccatum, quod non repugnet alicui præcepto, sed actus de se bonus, qui est causa omissionis, non repugnat alicui præcepto, quia aliàs bonus non esset, ut supponimus; ergo actus ille non est peccatum. *Respondes* actum illum repugnare præcepto audiendi sacrum, non quidem per se & directè, sed tantum per accidens & indirectè. Quatenus eodem præcepto quo tenemur sacro interesse, consequenter prohibetur omnis actus qui sit causa, ne cùsmodi præceptum observetur.

Dico 2. Actum qui tantum concomitanter se habet ad omissionem malam, non esse malum, nisi aliunde talis sit. *Probat*ur, nam cum non influat in omissionem malam, ab ea malitiam non contrahit.

Neque dicas 1. Contrahere malitiam à circumstantia temporis, quæ mala est; hoc enim falsum est, quia etsi malum sit sacrum omittere, ut sacri tempore studio vaces; si tamen alia ex causa vis sacro non interesse, malum non est studio vacare, quo tempore Missa celebratur. Unde dici non potest, studere tempore sacri esse malum, propter præceptum tunc audiendi Missam: nam ex vi hujus præcepti, prohibetur tantum studium, quod causa est ne quis Missam audiat. Quando tamen aliquis decrevit, alia ex causa sacro non interesse, nulla ratio est cur ex vi præcepti audiendi Missam, ei non liceat tunc dare operam literis.

Neque dicas 2. Eum actum esse malum, qui per se impedit observationem præcepti, actum autem studendi tempore sacri, per se impedire observationem præcepti audiendi Missam; quia cum tali observatione est planè impossibile. *Respondetur* enim actum studendi, licet impossibilem cum auditione sacri, non impedire per se quin sacrum audiatur, seu non esse causam cur præceptum audiendi Missam omittatur, ac proinde non esse malum. Quia cum jam aliunde, ut supponimus, injectum sit efficax impedimentum auditioni sacri, studium superveniens quantumvis impossibile cum auditione sacri, non censetur causa, cur sacrum non audiatur. Quemadmodum corpus opacum fenestra clausa ad motum, non dicitur causa impediens, ne lumen trajectiatur in cubiculum, si sola fenestra ex se talem trajectionem sufficienter impedit.

Ex quibus collige, quando quis ex tadio aut torpore efficaciter proponit non audire sacrum, & post tale propositum eligit duos actus externos, quorum singuli sint impossibiles cum auditione sacri, secundum ex illis actibus non esse causam omissionis; quia vel ex positione prioris efficaciter sequitur ommissio. *Eademque* ratione intelligi potest, nequidem actum illum priorem esse causam omissionis, quia propositum antecedens, cum sit efficax, habebit suum effectum, siue actus ille sequatur, siue non. Quare in eo casu, neuter ex illis actibus malitiam contrahit ex omissione sacri, sed solum propositum, quod est illius causa.

Si dicas hinc sequi, Sacerdotem non peccare, qui breviarium in mare projicit, si ea projectio non fiat, nisi post efficax propositum non recitandi horas canonicas. *Respondeo* verum esse id sequi, si sensus sit, projectionem breviarii non habere tunc eam malitiam, quæ redundat in actum externum, eo ipso quod est causa omissionis præcepti: siquidem ea projectio propriè non est causa, quod officium non recitetur.

Aliunde

Aliunde tamen projiciens breviarium peccat, quia ex præcepto recitandi horas canonicas tenetur præteritam voluntatem pravam efficaciter retractare: at per projectionem breviarii, fit impotens ad talem mutationem. Quemadmodum ille etiam de novo peccaret, qui post propositum efficax non audiendi sacrum, se in tali statu constitueret, ut sacrum audire non posset.

RESOLUTIO V. *In actu qui causat omissionem, est eadem specie, & numero malitia, quæ est in omissione ipsa.* PRIOR PARS PROBATUR, quia actus ille includit aut formaliter, aut interpretativè voluntatem omittendi præceptum, adeoque respicit objectum ipsius omissionis, à quo ex consequenti malitiam ejusdem speciei contrahit. Confirmatur, nam causa omissionis repugnat eidem præcepto, cui repugnat ipsa omissio, ergo habet eandem specie difformitatem & malitiam.

Dices 1. Si actus prædictus habet eandem specie malitiam cum omissione, sequitur eum esse peccatum omissionis, non autem commissionis, quod absurdum videtur. *Respondeo* immerito id videri absurdum, quia cum actus participet malitiam omissionis, ut ostensum est, mirum videri non debet, quòd ut sic, dicatur peccatum omissionis, potius quàm commissionis. Præsertim cum non repugnet præcepto negativo, sed affirmativo.

Dices 2. Qui omittit sacrum, ut studeat, habet affectum inordinatum ad studium, cum hoc sit propter studium, velle relinquere Deum: at talis inordinatio valde differt, ab inordinatione omissionis sacri, cum hæc sit contra præceptum audiendi sacrum, illa verò contra præceptum charitatis. *Respondeo 1.* hinc non colligi, actionem studendi non contrahere malitiam omissionis sacri, de quo jam est quæstio, sed ut summum in ea actione reperiri duplicem malitiam, aliam commissionis, aliam omissionis.

Respondeo 2. Neque id bene probari, quia agimus

de

de actu studendi, qui ex se non est malus, sed tantum quatenus causa est ut sacrum omittatur: ille enim ut sic non repugnat, nisi præcepto audiendi Missam, atque adeo unam solum specie malitiam contrahit. Aliàs qui absolute vellet omittere sacrum, minus peccaret, quàm ille qui vellet illud omittere, propter studium: siquidem in priori casu, esset unica malitia omissionis, in posteriori verò esset duplex specie malitia, alia commissionis, alia omissionis. *Neque refert*, quod in omissione sacri propter studium, reperiat quidam contemptus Dei, hæc enim inordinatio communis est omnibus peccatis, neque speciem aliquam malitiæ constituit.

Posterior pars suadetur ex dictis, cum enim actus studendi non habeat nisi malitiam omissionis, ut ostensum fuit, hinc planè consequens est, eandem numero malitiam utrique competere, ita ut unicum numero peccatum formaliter constituent. *Confirmatur*, nam ex communi sententia, quando quis directè vult sacrum omittere, quia lubet, volitio illa ut sic, non habet malitiam aliquam numero distinctam, à malitia omissionis. Ergo si quis velit sacrum omittere propter studium, multo minus talis volitio habebit malitiam numero distinctam, à malitia omissionis. Sequela patet, quia magis peccatur in priori modo omissionis, quàm in posteriori.

Hinc collige, quando quis sacrum omisit propter studium, satis esse si in confessione dicat, se sacrum omisisse; quia cum circumstantia studii non addat novam malitiam omissioni, illius declaratio non est necessaria ad integritatem confessionis.

RESOLUTIO VI. *Quando omisio culpabilis contingit, quo tempore vitari non potest, ea pro tunc non impetatur ad culpam sed pro tempore quo causa omissionis liberè posita est.*] EXPLICO, Titius voluntariè die Dominica inebriat se, probabiliter judicans se ea die sacrum omisurum; in eo casu omisio sacri non imputatur Titio, quandiu ebrius est, etsi urgeat nunc præceptū audiendi

audiendi Missam, sed pro tempore quo tali omissioni causam dedit, seu quo se inebriavit. *Ratio est*, quia omissio sacri, ut imputeur ad culpam, debet esse libera pro tempore, quoad culpam imputatur; at non est libera pro tempore ebrietatis, ut notum est, ergo pro tunc ad culpam imputari nequit. Contrà verò omissio sacri est libera, quando illius causa ponitur, siquidem talis causa liberè ponitur; & quamvis consistat in actu positivo, habet tamen malitiam ipsius omissionis, ut suprà ostensum est. Quare omissio sacri pro tunc ad culpam imputatur.

Præterea idem ostenditur ab incommodo, si enim omissio alicui imputaretur, pro tempore quo eam vitare nequit, sequeretur gratiam, & peccatum mortale posse simul, etiam de lege ordinaria, in eodem homine reperiri. Nam si Titius voluntariè morbum contraheret, prævicens ex eo sequuturum, se deinceps ineptum fore ad servandum jejunium, tunc adveniente jejunii tempore Titius peccaret mortaliter non jejunando, etsi jejunare non posset: aliunde verò posset ille præcedentem intemperantiam detestari, & de ea ex animo dolere, atque adeò virtutis contritionis in gratiam restituere. Titius ergo in ea hypothese simul esset in gratia, & peccato mortali, quod de lege ordinaria fieri nequit, etsi de potentia absoluta non videatur repugnare, ut diximus ubi de gratia.

Dices 1. Qui sacro nondum audito, somno se dedit, potest excitari, ante quam tempus satisfaciendi præcepto de audienda Missa, elapsum sit, adeoque tali præcepto satisfacere. Hinc autem sequitur, eum non peccasse contra præceptum illud, quando illius omissioni causam dedit. *Confirmatur*, nam si post auditum sacrum moreretur dici profectò nequit, damnandum ob sacrum omissum; at nec damnaretur propter transgressionem alterius præcepti, cum contra nullum aliud peccaverit.

Respondeo negando id sequi, nam etsi homo à somno ex-

no excitatus; propositum mutet; & Missam audiat, hinc non debet colligi, quod ante non peccaverit, quando omissioni sacri causam dedit, sed tantum peccatum illius non fuisse consummatum. Unde ad *confirmationem dicendum est*, cum qui post propositum illud, per contritionem minimè retractatum, audita tamen Missa, è vivis excederet, damnandum ob sacri omissionem, non quidem ut hæc dicit meram privationem actus audiendi Missam, sed quatenus significat peccatum, habens malitiam omissionis sacri juxta superius dicta.

Dices 2. Effectus mali, etsi in se liberi non sint, nobis imputantur ad culpam, quando earum causa est libera; ut patet in homicidio ab ebrio perpetrato, & in pollutione nocturna, procedente ex causa culpabili. Ergo similiter omissio præcepti, orta à causa libera, est in se culpabilis; quamvis non sit formaliter libera. *Respondeo*, antecedens falsum esse, homicidium enim non imputatur ad culpam, quoad se, homini ebrio, sed tantum quoad causam ex qua ortum est, nimirum quantum ad ebrietatem, quam vitare potuit. Imò si ille qui se inebriavit, nullo modo prævidere potuit, homicidium ex ebrietate sequuturum, illud ei nequit ad culpam imputari, siue in se, siue in sua causa spectetur. Et idem proportionem servata, de pollutione nocturna sentiendum est, ut ex dicendis cap. sequenti clariùs intelligitur. Hinc potest excusari Loth à peccato incestus, quia prævidere non potuit, talem effectum ex ebrietate sequuturum. *Nec refert* quod interdum, idque jussè propter dictos effectus poenæ imponantur; quia ad hoc satis est, quòd sint mali in suis causis, & eatenus caveri possint, & debeant.

Dices 3. Absurdum videri, quòd omissio aliquando non sit culpabilis, & tamen volitio illius sit mala: si enim non est malum omittere, quomodo malum est, velle omittere? *Respondeo* ideo hoc esse malum, quia cum omissio prohibita sit, ea est in se objective mala;

mala, et si libertate careat. Unde fit ut libera volitio illius formaliter mala sit, quemadmodum velle occidere hominem peccatum est, esto postea contingat eum ab ebrio occidi, adeoque talem occisionem in se non esse malam.

RESOLUTIO VIII. *Peccatum recte definitur ab Augustino, Dictum, factum, vel concupitum contra legem eternam.* HANC probat S. Thomas 1. 2. *quæst.* 71. *art.* 6. quia peccatum nihil est aliud quam actus humanus malus, dicitur autem actus aliquis humanus, quia est voluntarius, sive sit elicitus à voluntate, sive imperatus; malus vero, quia caret debita commensuratione, ad primam regulam voluntatis humanæ, quæ est lex æterna. Porro August. in allata definitione utrumque complexus est: primum quidem, quod est quasi materiale in peccato, cum dixit, Dictum, factum, vel concupitum. Secundum vero, quod est quasi formale, cum dixit, contra legem æternam.

Verum circa hæc nonnullæ occurrunt difficultates, quarum Prima sumitur ex supradictis, de peccato omissionis, quod ostendimus esse posse sine omni actu; hinc enim sequitur, non omne peccatum esse dictum, vel factum, vel concupitum contra legem æternam; adeoque allatam peccati definitionem non esse legitimam. Respondetur ex S. Doctore ad 1. affirmationem, & negationem reduci ad idem genus, sicut in divinis genitum, & ingenum reductur ad relationem, ac proinde prædictam definitionem sic debere intelligi, ut peccatum sit dictum, vel non dictum, factum, vel non factum, &c.

Secunda difficultas est, quomodo in communi definitione peccati ponatur, quod sit contra legem Dei, hinc enim colligitur, quicquid peccatum est, ideo esse, quia prohibitum est, cum tamen vice versa multa sint prohibita, quia ex se sunt mala, & peccata. Respondetur, omnia peccata id habere commune, ut sint aliqua

aliqua lege prohibita, nempe aut positiva, aut naturali, imò ut sint peccata, quia tali lege prohibentur. Quando autem dicitur multa prohiberi, quia sunt ex se mala, sensum esse, multa prohiberi lege positiva, quæ ex natura sua mala sunt: quale est homicidium, adulterium, &c. Id tamen non obstat, quin generatim verum sit, omnia peccata ideò esse peccata, quia aliqua lege prohibentur; siquidem ea quæ dicuntur ex se mala, ideò sunt peccata, quia legi naturali repugnant, quæ verò non sunt ex se mala, ideò sunt peccata, quia legi positivæ adversantur.

Dices, nonne lex naturalis vetat homicidium adulterium, actusque similes, quia ex se mali sunt? Nisi enim essent mali, eos non vetaret, ergo falsum est ejusmodi actus esse malos, quia lege naturali prohibentur. *Respondeo* hoc uno sensu verum esse, & alio falsum. Verum est, per legem naturalem prohiberi actus illos, quia ex se objectivè mali sunt; falsum autem per illam eos prohiberi, quia formaliter mali sunt: non enim sunt formaliter mali, nisi ut sunt contra obligationem, ex lege naturali ortam. Quid porro intelligatur per legem naturalem, ex superiori libro petendum est.

Tertia difficultas, eaque gravis, & inter recentiores valde controversa est, in quo consistat ratio formalis peccati commissionis, an in privatione rectitudinis debitæ, an verò in positiva, & reali illius dissonantia cum lege.

Respondeo, probabiliorem videri eorum sententiam qui dicunt, formale peccati commissionis non consistere in privatione, sed in ratione aliqua positiva. *Ratio est*, tum quia id sine dubio melius coheret cum peccati definitione, ex Augustino antea relata, & à S. Doctore probata: ea enim directè competit tantum peccato commissionis, cujus rationem non explicat, nisi per actus legi divinæ positivè contrarios.

Tum quia hoc modo melius intelligitur discrimen,

men quod inter peccatum commissionis, & omissionis reperiri debet, ut patet vel ex ipsis nominibus. Cum enim peccatum omissionis formaliter consistat, in privatione actus debiti, peccatum commissionis vice versa constitui debet, in positione actus indebiti. Aliàs si commissio formaliter consistit in privatione, vix erit majus discrimen inter omissionem, & commissionem, quàm inter duas omissiones. Præsertim cum tunc tota commissionis entitas ad materiale spectet, & aliunde in ipsa etiam omissione ferè semper de facto, actus aliquis positivus reperiat, ut suprà diximus.

Tum quia id planè consentaneum est iis, quæ tradunt Philosophi post Aristotelem cap. de qualitate, & aliàs, de oppositione contrarietatis quæ reperitur inter bonum, & malum, inter justitiam, & injustitiam: talis enim oppositio non habet locum, nisi inter extrema realia, & realiter distincta.

Quòd si dicas, eas intelligi de habitu bono, & malo, hinc à fortiori colligo, idem sentiendum esse de actibus bono & malo, cum habitus illi inclinens ad actus similes, imò dicantur contrarii inter se, quia tendunt ad actus contrariè oppositos.

Tum quia negari non potest, quin actus ipse malus entitativè spectatus, sit contra legem Dei; cum prohibitio directè cadat in illum, verbi causa, in reale homicidium, vel adulterium: atqui illud est formaliter malum, quod est contra legem Dei, ergo ipse actus prohibitus, entitativè spectatus, est formaliter malus, adeoque formalis illius malitia non est quid privativum, sed positivum. *Confirmatur*, nam quantumvis abstrahas à privatione, quæ consequitur actum malum, modo concipias tendentiam realem actus, in objectum legi dissonum, intelliges verum & formale peccatum adesse.

Tum denique, quia quādo dicitur, peccatum commissionis esse formaliter privationem rectitudinis debite, quæro quodnam sit subjectum proximum
talis

talī privationis. An actus ipse malus, ut quidam dicunt, at hoc impossibile est, quia privatio est carentia formæ, in subiecto apto ad eam habendam; actus autem per se malus, verbi causa, odium Dei, non est capax rectitudinis, etiam per divinam potentiam; cum repugnet quod Deus possit bene, & laudabiliter odio haberi. An forte ipsa potentia seu voluntas erit subiectum dictæ privationis, ut alii arbitrantur? Verum neque hoc admitti potest, primò, quia actus ipse formaliter malus est, malitia actuali, de qua tantum hic agimus; voluntas autem non dicitur sic mala, nisi ratione actus mali: quò fit, ut malitia sit immediatè in actu, & tantum mediatè in voluntate. Si ergo malitia actus nihil est aliud, quàm privatio, profectò sicut malitia, ita & privatio proximè actum ipsum, non voluntatem afficere debet. Secundò, quia sæpe contingit hominem peccare, contra præceptum negativum, quo tempore non urget præceptum affirmativum, eliciendi aliquem actum bonum oppositum; ut si Deum odio habeat, quando non tenetur ex præcepto eum actu diligere. Potest ergo dari peccatum commissionis, quod non privet voluntatem rectitudine aliqua ipsi debita; ac proinde formalitas prave commissionis in ejusmodi privatione consistere nequit.

Dices. Omnes Patres communiter nobis repugnare, cum sæpissimè dicant, peccatum esse privationem, & nihil. *Respondeo*, Patres, ut efficacius nos à peccato avertant, plerumque agere de illo, oratorio more, & magis attendere ad effectus, qui ex eo sequuntur, quàm ad quidditatem illius, in rigore metaphysico spectatam. Quare quando peccatum vocant privationem, loquuntur in sensu causali, non formali, ut vel ex eo patet, quia sæpe agunt de privatione gratiæ, & gloriæ æternæ, in qua omnium consensu formalitas peccati non consistit. Et aliunde nullus affertur textus ex Patribus, quo constet, peccatum

caturum commissionis formaliter consistere, in privatione rectitudinis debitæ inesse actui, aut potentia ut volunt adversarii. Dicunt etiam Patres peccatum esse nihil, vel quia causat varias privationes, quæ sunt nihil, vel quia moraliter facit ut homo sit nihil, seu nullius pretii, juxta illud *Psalm. 72.* ad nihilum redactus sum, & nescivi.

Dices 2. Si peccatum commissionis est formaliter aliquid reale & positivum, quomodo non erit Deus causa peccati, ut peccatum est? *Respondeo* idem non esse, quia etsi concurrat ad totam entitatem peccati, id facit præter intentionem, & tantum ut non desit muneri primæ causæ, quæ parata esse debet ad concurrendum cum causis secundis, juxta conditionem & exigentiam earum. Et idem respondendum est in sententia opposita, si quæram, quid fiat Deus non esse causam peccati, cum realiter producat totam entitatem, ex qua privatio necessario resultat. Præsertim cum homo peccans non aliter sit causa peccati, nisi quia ponit fundamentum, ad quod necessario sequitur malitia: quemadmodum generari quod est causa causæ, est etiam causa causati, necessariam cum causa connexionem habentis. Plura de hoc argumento videri possunt in *Suavi Concordia disputatione 3. sect. 4. num. 8.*

Dices 3. In peccato commissionis duo considerari possunt, nempe aversio à Deo, & conversio ad creaturam: at formalitas talis peccati non consistit in conversione, quia hæc non esset mala, nisi cum aversione conjuncta esset: ergo ponenda est in aversione à Deo, ac proinde in privatione. *Respondeo* negando posteriorem hanc illationem, nam etsi aversio soleat concipi per modum privationis, ea tamen à parte rei est aliquid reale, sicut & ipsa conversio; eo modo quo in motu locali, non tantum
accessus

accessus ad terminum ad quem, sed etiam recessus à termino à quo est aliquid reale. Et quamvis verum sit, conversionem non fore malam, si non adesset averfio à Deo, seu à lege ipsius; ex hypothesi tamen quòd statuta sit lex, prohibens talem actum, ipse per suam entitatem realiter repugnat legi divinæ, & à Deo avertit.

Dices 4. Peccatum habituale consistit in privatione, omnium consensu, ergo & actuale. Sequela patet, quia peccatum habituale nihil est aliud, quàm ipsum actuale, ut consideratur in facto esse, sicut vice versa peccatum actuale est ipsum habituale in fieri, at fieri privationis non potest non esse privatio, ut patet exemplo obscuritatis, cuius fieri est observatio, ut ita loquar. *Respondeo* negando sequelam, & ad probationem illius, quicquid sit de majori, negamus minorem; licet enim concipiamus privationem in fieri, & in facto esse, tamen à parte rei fieri privationis non est, privatio, sed aliquid positivum, ut in exemplo tenebrarum, earum fieri est recessus solis. Ita ergo etsi peccatum habituale consistat in privatione, illius fieri poterit esse actus realis, à lege divina positivè dissonans.

Nota, cum sæpè in aliis partibus Theologiæ mentio incidat de peccato, si fortè contigit nos in præcedentibus opusculis, de eo obiter agendo nominasse privationem, id debere intelligi vel in sensu explicato, vel juxta communiorē sententiam quam disputationis causa supponebamus, neglecta interim accuratiori illius disquisitione quæ ad istam partem, quam modo versamus, propriè spectabat. Por-

ro quæ sit sententia S. Thomæ de difficultate
proposita, ex sequenti resolutione
sufficienter intelligetur.

RESOLUTIO I. *Peccata distinguuntur specie ratione objectorum.* ITA loquitur S. Thomas 1.2. quæst. 72. art. 1. & probat in arg. sed contra, quia peccatum est dictum, vel factum, vel concupitum contra legem Dei, sed dicta, vel facta, vel concupita, cum sint actus, distinguuntur specie secundum diversa objecta, ergo, &c.

Notandum autem 1. ex corpore articuli, hoc debere intelligi de peccato, ut est actus voluntatis, non verò ut est quædam deordinatio: quia priori modo comparatur per se ad peccantem, qui intendit talem actum voluntarium exercere, in tali materia, posteriori verò per accidens, eo quòd nullus intendens ad malum operatur, at manifestum est unumquodque consequi speciem, secundum id quod est per se, non autem secundum id quod est per accidens, quia quæ sunt per accidens, sunt extra rationem speciei.

Hinc autem apertè colligi potest, ex mente S. Thomæ formale peccati commissionis consistere, in ordine positivo ad objectum rationi dissonum, non autem in privatione rectitudinis debitæ. Cum enim res qualibet, per id formaliter constituatur in esse specifico, per quod ab aliis specie distinguitur, si peccata specie distinguuntur, per ordinem ad objecta, consequens est ut per eundem etiam ordinem in esse specifico constituentur.

Notandum 2. Dubitari posse, an specifica peccatorum distinctio aliunde sumatur, quàm ab objecto. *Respondeo* 1. dici posse, eam etiam sumi à fine, quia ut monet S. Doctor art. citato ad 1. Finis principaliter habet rationem boni, & ideo comparatur ad actum voluntatis, sicut objectum: unde in idem redit, quod peccata differant secundum objecta, vel secundum fines.

Respondeo 2. Propriè loquendo, peccata non distinguuntur specie, per ordinem ad præcepta diversa, cum sufficienter specificentur ab objectis. Dici tamen posset, ex distinctione præceptorum interdum colligi diversitatem specificam peccatorum, nempe quando præcepta sunt formaliter distincta, non autem si tantum materialiter distincta sint. Dicuntur enim præcepta formaliter distincta, quæ respiciunt honestates distinctas, materialiter vero, quæ circa eandem honestatem versantur.

Unde colligitur: Furtum per se loquendo, in ratione furti, non esse nisi unum specie peccatum, esto lege divina, & humana prohibeatur: quia utraque lex ex eodem motivo furtum prohibet, quatenus nempe habet talem disconvenientiam cum convictu humano. 2. Furtum in loco sacro patratum, habere duas malitias specie distinctas, alteram furti, ob dictam rationem, alteram sacrilegii, quatenus continet irreverentiam divini cultus, propter quam ejusmodi furtum lege Ecclesiastica prohibitum est. Unde cum in confessione omnes peccatorum species sint declaranda, qui aliquid in loco sacro furatus est, ejusmodi circumstantiam confiteri debet.

Respondeo 3. Interdum circumstantiam dare novam speciem peccati, actui malo, nimirum illam quæ infert specialem ordinem difformitatis ad rectam rationem, ut tradit S. Doctor 1.2. quæst. 13. art. 10. Quod ut intelligas, Nota ex art. 11. aliquas esse circumstantias, quæ non habent ordinem ad rationem prohibentem, nisi supposita actus malitia, per ordinem ad objectum, quomodo non prohibetur quantitas furti, nisi quia furtum ipsum malum est. Aliæ verò sunt circumstantiæ quæ ex se, & independentè à malitia actus, habent ordinem disconvenientiæ ad rationem, ut cum quis mentitur, ex intentione furandi: furtum enim ex se, & independentè à mendacio malum est, rectæque rationi repugnans. Circumstantiæ ergo posterioris istius generis novam inducunt spe-

speciem peccati, cum priores speciem non mutant, sed malitiam, quam actus aliunde habet, aggravent, aut minuant.

Dices. furari aliquid in loco sacro, est circumstantia addens novam peccati speciem, ex communi sententia; at talis circumstantia non habet specialem ordinem ad rationem prohibentem, sicut neque quantitas furti: si quidem accipere rem alienam in loco sacro, non est malum, nisi quia malum est rem alienam accipere: quemadmodum non nisi propter eandem rationem, malum est rem alienam accipere in magna quantitate. *Respondet* negando minorem, est enim manifestum discrimen inter duas illas circumstantias, quia etsi per impossibile furtum non esset malum, esset tamen malum, & rationi contrarium loco sacro injuriam inferre, quæ est circumstantia furti sacrilegi; at non esset malum, in ea hypothese impossibili, rem alienam in magna quantitate accipere.

RESOLUTIO II. *Peccata dividi solent in carnalia, & spiritualia.*] DE hac divisione agit S. Thomas 1. 2. *quest.* 72. *art.* 2. ubi *notat*, ea peccata quæ perficiuntur in delectatione spirituali, vocari peccata spiritualia; quæ verò perficiuntur in delectatione carnali, cujuscumque sunt gula, & luxuria, vocari peccata carnalia.

Nec refert, quòd omnia peccata dici possint opera carnis, ut colligitur ex Paulo *Gal.* 5. non enim sensus est, quòd omnia perficiantur in delectatione carnali, sed quòd procedant ab homine, secundum carnem vivente; seu quia ex sensu carnali aliquo modo initium habent, ut notatur in *resp.* ad 1.

Porro quia deinceps in hac Idea non se offeret commodior occasio agendi de peccato luxuriæ, operæ pretium est quædam hinc de eo observare, ex multis quæ fusiùs traduntur à S. Doctore 2. 2. *quest.* 153. & 154.

Observandum itaque 1. materiam primariam luxuriæ

riæ esse voluptates venereas, secundariam verò excessum cujuscunque rei sensibus grata. Posse tamen actum venereum esse licitum, si nimirum debito modo & ordine fiat, secundum quod est conveniens ad finem generationis humanæ; non autem si talis modus & ordo prætermittatur, qui non nisi inter conjugatos servari potest.

Observandum 2. Luxuriam meritò reponi inter vitia capitalia, eo quòd finem habet maximè expetitum, nempe veneream voluptatem, cujus appetitu homines moventur ad multa peccata committenda; filias verò luxuriæ esse cæcitatem mentis, inconsiderationem, præcipitationem, inconstantiam, amorem sui, odium Dei, affectum præsentis sæculi, & horrorem futuri.

Observandum 3. Communiter assignari sex species luxuriæ, quarum 1. Dicitur fornicatio simplex, quæ est soluti, cum soluta. 2. Adulterium, quod habet locum, quando uterque, vel alter est conjugatus. 3. Incestus, quando res habetur cum consanguinea, vel affini. 4. Stuprum, quo virgo violatur. 5. Raptus, cum persona aliqua libidinis causa vi abducitur. Et 6. Peccatum contra naturam, quod contingit quando pervertitur ordo quem natura postulat, ut possit sequi generatio, ex actu venereo.

Observandum 4. Simplicem fornicationem esse peccatum mortale, ut patet, tum ex Paulo *ad Galat. 5.* ubi ait, eos qui fornicantur, aliaque ejusque peccata perpetrant, regnum Dei non consequuturos. Tum quia fornicatio simplex vergit in nocuum proli ex ea nascituræ, cum ad educationem hominis non modo requiratur cura matris à qua nutriatur, sed etiam & maximè cura patris, à quo est instruendus, & defendendus: adeoque inter patrem, & matrem necessarium sit vinculum diuturnum & insolubile, per legitimum matrimonium. Nec refert, quod fornicator interdum provideat proli de educatione, hoc enim est per accidens, quia extra matrimonium,

monium, non potest per se loquendo, & ut plurimum haberi sufficiens cura prolis. Et alias sequeretur pauperes peccare fornicando, non autem divites, eo quod isti commodè consulere possunt educationi prolis, non illi.

Observandum 5. Oscula fieri posse ex triplici fine. 1. Ex honesta amicitia. 2. Ob delectationem sensibilem secundum tactum, quæ iis inseparabiliter conjuncta est. 3. Ob delectationem veneream, seu animo fruendi delectatione alicujus actus libidinosi, per imaginationem representati, ac si verè esset præsens. Et quidem oscula primi generis non sunt peccata, etsi conjuncta sint cum aliqua commotione, & delectatione. modo habeatur ratio decetæ, & vitetur scandalum. Quia cum sint ex se res indifferentes, quibus homo potest bene, aut malè uti, si in finem honestum referantur, sunt honesta & licita. Oscula verò secundi generis sunt ex se venialia; quia cum usurantur ob delectationem sensibilem, carent debito fine: non tamen speculativè loquendo, videntur mortalia; cum enim ea quæ ex causa honesta usurpantur non sint mala, esto delectationem quandam sensibilem inseparabiliter adjunctam habeant; incredibile videtur ea esse mortaliter mala, quando præcisè propter hujusmodi delectationem assumuntur. In praxi tamen valde sunt periculosa, eo quod facilis est transitus à delectatione sensibili: ad veneream; præsertim agendo de osculis quæ sæpius, & cum mora ori infiguntur. Quare ex communi sententia, ejusmodi oscula ob delectationem sensibilem facta, sub mortali caveri debent. Oscula denique tertii generis sunt ex se peccata mortalia; quia cum delectatio venerea sit mortaliter mala, quæ ad eam excitandam usurpantur eandem malitiam participant.

Observandum 6. Tactum partis omnino inhonestæ, si fiat ex causa necessaria, non esse peccatum, etsi inde sequatur turpis commotio, vel etiam pollutio,

modo consensus absit. Esse verò peccatum mortale, si fiat ex intentione delectationis veneræ, ut ex dictis intelligitur. Et etiam si fiat ob solam delectationem sensus, quia hæc in tactibus inhonestis, saltem in praxi, à delectatione libidinosa separari non potest. Quamquam probabilius existimem, peccari solum venialiter, si quis raptim se, vel alium ejusdem sexus inhonestè tangat, ex sola levitate, aut curiositate; modo non adit periculum consentiendi in turpem delectationem, aut excitandi pollutionem in se, vel in alio.

Quòd verò attinet ad tactum partis honestæ, dicendum 1. Eum nullo modo esse peccatum, si fiat ex causa honesta, et si delectationem sensibilem adjunctam habeat 2. Eum non esse per se loquendo nisi veniale peccatum, et si fiat ob delectationem sensibilem ei necessario adjunctam; ut si alicujus manus aut facies contrectetur ob delectationem, quæ ex ejus molitudine, levitate, & temperata caliditate percipitur. Quia aliàs dicendum esset, eum etiam peccare mortaliter, qui propriam manum contrectat, advertens se delectationem aliquam sensibilem, secundum qualitates tactiles inde percipere, quod sanè durissimum est, & à communi piorum sensu abhorrens. Prædicti tamen tactus facti ob solam delectationem sensibilem, sine alia rationabili causa eos honestante, dimittendi sunt sub mortali, quando periculum est ne adducant delectationem veneræ. Porro quæ de osculis, & tactibus inhonestis dicta sunt, ad aspectus rerum turpium facillè applicari possunt.

Observandum 7. Pollutionem directè & per se voluntariam, esse peccatum mortale, ut patet rum ex 1. Cor. 6. ubi dicitur fornicarios, adulteros, molles, &c. ad regnum Dei non admittendos: ibi enim per molles intelliguntur, qui delectationis veneræ causa, extra concubitum pollutionem procurant, quorum proinde peccatum dicitur molles. Tum quia actus ille

ille multò magis vergit in detrimentum prolis, quàm fornicatio, cum ita fiat, ut non possit ex eo sequi generatio. Quare cum fornicatio sit peccatum mortale, dubitari non potest, quin ipsa pollutio directè, & per se voluntaria deformitatem mortale, eamq; graviorè per se loquendo contineat.

Observandum 8. Pollutionem non esse culpabilem, quando præter intentionem, & sine periculo consensus, sequitur ex causa honesta, quæ sine aliquo incommodo prætermitti non potest, etsi prævideatur inde sequutura. Unde non tenetur ex equo descendere, & pedibus iter facere, qui ex equitatione ad pollutionem provocari solet. Talis enim effectus non censetur tunc voluntarius, sed tantum permixtus, maioris boni gratia. Licet autem pollutio sit culpabilis, quando oritur ex causa aliunde mala, ex qua prævisa est secutura, si tamen ejusmodi causa suum proprium finem, & commodum habet, pollutio inde secuta non imputatur ad culpam mortalem, sed ad venialem duntaxat. Unde etsi quis peccet mortaliter, ex gulæ affectu ultra modum comedendo & bibendo, non tamen, quatenus præter intentionem, pollutio ex tali intemperantia sequitur. Quia scilicet, causa illa non dirigitur ex intentione operantis, ad ejusmodi effectum, ut supponimus, neque ipsa nisi valde remotè ex natura sua, ad eum disponit. Aliunde verò pollutio non est ex se res mala, ut vel ex eo patet, quia si esset, non liceret eam ex causa honesta permittere, sicut non licet permittere in se homicidium. Quare etsi sub peccato mortali, vitanda sit causa, ex qua homicidium prævidetur secuturum, non tamen ea ex qua pollutio prævidetur secutura, quatenus talis est.

Observandum 9. Pollutionem quæ in somnis contingit, non esse secundum se malam, siue tota contingat, antequam quis experge fiat, siue incepta tantum sit in somno, & in vigilia perficiatur; quia etiam hoc, posteriori modo censetur involuntaria,

nec sine gravi incommodo impediri potest. Esse vero peccatum mortale 1. Si quis in vigilia aliquid faciat ex intentione, ut pollutio in somnis contingat. 2. Si expergefactus postquam incoepa est, in eam ex plena deliberatione consentiat, etsi ei non coopere-
tur. 3. Si gaudeat de ea quæ in somnis omnino contingit, ob delectationem veneream inde perceptam; non autem si de illa gaudeat, quia ad sanitatem, vel ad sedandas tentationes conducit. Quæ etiam de causa licitum est, simplici affectu desiderare, ut in somnis contingat pollutio, per causas naturales; etsi nunquam liceat eam desiderare efficaciter, ita scilicet ut quis ex vi talis desiderii, ad illam disponatur, & provocetur.

RESOLUTIO III. *Peccata dividi etiam solent in peccata contra Deum; contra proximum, & contra seipsum. Item in peccata cordis, oris, & operis.* Circa priorem divisionem de qua agitur *art. 4. Nota 1.* Peccata omnia aliquo sensu esse contra Deum, & contra ipsum peccantem: contra Deum quidem, quia omnia repugnant illius legi, ut patet tum ex definitione peccati *cap. 1.* Allata, tum quia non tantum Deus jubet, ut homo se habeat ordinatè erga ipsum, sed etiam erga proximum, & erga se. Contra ipsum vero peccantem, quia omne peccatum est malum quoddam ipsius peccantis, cum ipsius rationi adver-
setur.

Nota 2. Speciali quadam ratione aliqua peccata esse contra Deum, alia contra proximum, alia contra ipsum peccantem. Quia enim quædam virtutes nos rectè ordinant erga Deum, ut fides, spes, charitas; alia erga proximum, ut iustitia; alia erga nos ipsos, ut temperantia, & fortitudo; hinc fit ut peccata quæ repugnant virtutibus primi generis, dicantur contra Deum; quæ virtutibus secundi generis, contra proximum, quæ verò virtutibus tertii generis, contra ipsum peccantem.

Nota 3. Divisionem illam esse adequatam, & in-
clu-

cludere omnia peccata ; homo enim tribus tantum modis ordinari potest , nempe vel ad Deum , quia Dei est ; vel ad proximum , quatenus est animal sociale : vel ad seipsum , quia est animal rationale . Imò si homo esset naturaliter animal solitarium , sufficeret duplex ordo , nempe ad Deum , & ad seipsum , adeoq; divisio peccatorum in peccata contra Deum , vel contra seipsum esset adæquata.

Nota 4. Prædictam divisionem esse generis in species ; cum enim sumatur per ordinem ad virtutes quibus homo ordinatur ad Deum , ad proximum , & ad seipsum illæ vero distinguantur specie inter se , hinc sequitur peccata iis opposita , inter se specie distingui.

Circa posteriorem divisionem , *Notandum 1. ex art. 7.* Eam non esse secundum varias species completas , sed secundum diversos gradus peccati , in eadē specie : sicut enim prius jaciuntur fundamenta , & eriguntur parietes , quàm ædificatio domus completa sit , ita peccatum primò inchoatur , & veluti fundatur in corde , deinde in ore augmentum capit , ac tandem completur in opere : quatenus etsi peccatum mortale in corde , seu in consensu interno perfici possit , dicitur tamen consummari in opere externo , quia ex se ad illud tendit , ibique sistit.

Notandum 2. Prædictam divisionem aliter sumi posse , ut nimirum peccatum cordis dicatur illud , quod ex natura sua consummatur in corde , ut infidelitas , & odium : peccatum oris , quod ex se in ore perficitur , ut blasphemia , & contumelia . Peccatum vero operis illud sit , quod ex natura sua perficitur in potentiis externis , qualia sunt homicidium , furtum , &c.

Notandum 3. Illud esse discrimen inter peccata , iis duobus modis sumpta , quod peccatum cordis , oris , & operis juxta primum sensum , non facit tres peccati species , sed tantum tres gradus , aut partes ex quibus unum peccatum integratur , ut patet in eo

qui interius consentit in fornicationem, verbisque mentem suam declarat, & opere complet. At juxta posteriorem sensum, peccatum cordis specie distinguitur à peccatis oris, & operis, hæcque ab illo, & inter se, ut docet S. Thomas 3. p. quæst. 90. art. 3. ad 1. Cujus ratio est, quia priori modo est unum tantum specie objectum, in genere moris, adeoque eadem difformitas in peccato cordis, oris, & operis: posteriori vero, sunt tria objecta specie distincta, totidemque difformitates seu dissonantiæ cum recta ratione.

RESOLUTIO IV. *Alia est divisio peccati, in peccatum commissionis, & omissionis.*] DE hac agit S. Doctor art. 6. ubi docet 1. Commissionem, & omissionem si spectentur materialiter, seu in genere naturæ differre inter se specie, latè tamen loquendo de specie, secundum quod negatio vel privatio speciem habere potest. Si commissio, & ommissio spectentur formaliter in ordine ad finem, & objectum proprium, non differre specie, quia ad idem ordinantur, & ex eodem motivo procedunt. Avarus enim ad congregandam pecuniam, & aliena rapit, & non dat ea quæ dare debet: & similiter intemperans, ut gulæ satisfaciatur, & superflua comedit, & jejunia debita prætermittit.

Hic locus difficilis est, quia probabilius videtur peccata commissionis, & omissionis inter se specie differre, ut tradit ipsemet Doctor Angelicus 2. 2. quæst. 79. art. 2. Siquidem peccatum commissionis non tantum materialiter, sed etiam formaliter est aliquid positivum, ex dictis cap. 1. peccatum autem omissionis est mera privatio actus debiti, at ens positivum, & privatio distinguuntur specie, ergo, &c. Confirmatur, nam peccatum commissionis habet positivam repugnantiam cum recta ratione, peccatum vero omissionis privativam duntaxat, atque adeo distinctam specie, at specifica distinctio peccatorum sumi solet, ex distincta specie

cie repugnantia cum recta ratione, seu cum virtute.

Unde collige 1. Peccata commissionis, & omissionis specie distingui, quando opponuntur diversis virtutibus, ut patet in homicidio, & omissione sacri, quorū illud repugnat iustitiæ, hæc religioni. 2. Etiam distingui specie, quando eidem virtuti opponuntur, ut contingit in sacrilega Missæ celebratione, & omissione sacri, quæ religioni repugnant.

Quæri hic potest, an divisio peccati in commissionem, & omissionem sit adæquata. Respondent aliqui negativè, quia putant voluntatem interdum conari ad ponendam volitionem malam, nec tamen eam ponere, talem autem conatum esse peccatum, non quidem commissionis, cum non sit actus, nec omissionis, cum non repugnet præcepto affirmativo.

Verum sententia opposita est communis & tenenda, quia omne peccatum est prævaricatio legis: at duobus tantum modis quis legem transgreditur vel quia facit quod lex prohibet, vel quia non facit, quod lex præcipit, sicque non potest peccare, nisi aut per omissionem, aut per commissionem. Neque admit-tendus est conatus aliquis in voluntate, qui non sit actus, quia cum sit entitas realis, & vitalis ab ea elicit, nihil aliud esse potest quàm, quidam illius actus. Unde conari ad volendum, aut nolendum, idem est ac velle, aut nolle, seu producere volitionem, aut nolitionem: ac proinde repugnat, quod voluntas conetur ad producendam volitionem, & non velit. An autem possit dari pura omisio, dictum est præcedenti capite.

RESOLUTIO V. *Celebris est divisio peccati in mortale, & veniale.*] DE ea agit S. Thomas 1. 2. quæst. 88. cujus artic. 1. docet, peccatum mortale, & veniale distingui, sicut irreparabile, & reparabile, peccatum enim dicitur mortale ad similitudinem morbi mortalis, qui ita vocatur, quia inducit defectu

irreparabilem, per destitutionem principii vitalis. Sic ergo quia peccatum aliquod destituit principio vite spiritualis, quod consistit in ordine ad ultimum finem, talisque defectus reparari nequit per principia intrinseca, sicut neque error quæ est circa prima principia, inde fit ut peccatum illud dicatur mortale, quasi irreparabile. Sunt autem alia peccata, quæ habent inordinationem circa ea quæ sunt ad finem, conservato ordine ad ultimum finem, & hæc sunt reparabilia, adeoque venialia dicuntur.

Huc refertur, quod à Theologis dici solet, peccatum illud dici mortale, quod mortem infert animæ, id est quod eam privat vita spirituali, quæ in gratia sanctificante consistit, eamque adducit poenæ æternæ, quæ est mors secunda. Illud vero veniale appellari, cuius remissio facile obtineri potest: quia non solvit amicitiam cum Deo, neque hominem privat illius gratia, sed tantum ferventioris talis amicitiae usum retardat.

Art. 2. docet 1. Peccatum mortale, & veniale differre genere ex objectis. Interdum enim voluntas fertur in aliquid, quod secundum se reprobatur charitati, per quam homo ordinatur in ultimum finem, & tale peccatum habet ex objecto, adeoque ex genere suo, quod sit mortale. Quandoque vero voluntas peccantis fertur in id, quod in se continet quandam inordinationem, non tamen contrariatur charitati, sicut verbum otiosum, risus superfluus, &c. & hæc peccata dicuntur venialia ex genere suo. Docet 2. Quia actus morales recipiunt rationem boni, aut mali, non solum ex objecto, sed etiam ex aliqua dispositione agentis; contingere quandoque id quod est peccatum veniale ex genere, fieri mortale ex parte agentis, propter malam illius intentionem, ut dum ordinat verbum otiosum, ad committendum adulterium, & vice versa, id quod est mortale ex genere suo, fieri veniale propter imperfectionem actus: quia non

pro-

procedit ex sufficienti deliberatione, ut contingit in subitis motibus infidelitatis.

Art. 3. docet 1. Peccatum veniale ex genere, non posse per se primò disponere perfectè & directè ad peccatum mortale ex genere, cum differant specie 2. peccatum veniale ex genere, posse indirectè disponere ad mortale ex genere; quia ex hoc quòd peccans venialiter, consuevit voluntatem suam in minoribus debito ordini non subicere, disponitur ad hoc, ut etiam voluntatem suam non subiciat ordini ultimi finis, eligendo id quod est peccatum mortale ex genere.

Ut autem ista meliùs percipias, *Nota 1.* Peccatum veniale tripliciter nempe ex genere, ex subreptione, & ob parvitatem materiæ. 2. S. Doctore meritò affirmare, veniale ex genere differre à mortali, quia scilicet habent objecta distincta. 3. Venialia ex subreptione, vel ex parvitate materiæ, posse in specie convenire cum mortali, propter idem objectum; ut communiter admittitur in motu indeliberato, & deliberato fornicationis; in furto parvæ, & magnæ quantitatis, &c. Quia quòd actus sit magis, aut minus deliberatus; quòd magna, aut parva quantitas sumatur, non est differentia essentialis, sed tantum accidentalis secundum magis, & minus. *Nec refert,* quòd peccatum mortale avertat ab ultimo fine, non autem veniale, cum quo in objecto consentit; non enim inde oritur specifica distinctio inter hæc peccata, cum aversio illa non fundetur, nisi in excessu quoad deliberationem, aut quantitatem materiæ, adeoque non dicat malitiam specie distinctam, sed tantum majorem in eadem specie. 4. S. Doctorem hic solum inquirere, an peccatum veniale, ex genere suo disponat ad mortale, quia de aliis non potest aliqua esse difficultas, cum ad peccatum mortale comparentur sicut imperfectum, ad perfectum in eadem specie: quare consensus indeliberatus disponit ad deliberatum, & parvum furtum, ad magnum, sicut

calor remissus, ad intensum. Et de iis peccatis maxime verificatur illud *Eccli. 19.* Qui spernit modica, paulatim decidet.

RESOLUTIO VI. *Distinctio peccati mortalis, & venialis non est merè extrinseca.*] **EXPLICO**, quando Catholici dicunt aliqua esse peccata mortalia, alia venialia, hoc duobus modis intelligi potest. 1. Ita ut omnia peccata ex se, & natura sua sint mortalia, pœnamque æternam mereantur, dicantur tamen venialia extrinsecè, quia Deus ea non imputat, neque immittit pœnam quam merentur. 2. Ita ut non omnia peccata sint ex natura sua mortalia, sed quædam ex propria conditione habeant, ut sint peccata levia, nec mereantur privationem gratiæ, aut pœnam æternam. Priori modo recentiores hæretici, post VVicleffum, volunt peccata quædam dici venialia. Nos cum Catholicis posteriori, ut satis colligi potest ex præcedenti resolutione, & adhuc ad maiorem veritatis illustrationem.

Probat, tum quia ex Scriptura dantur quædam peccata, quæ gratiam non expellunt, *Prover. 20.* Septies in die cadit iustus. *1. Joan. 1.* Si dixerimus quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus. *Jacobi 3.* In multis offendimus omnes: quæ omnia, ex communi Patrum sensu, intelliguntur de peccatis, quæ à iustis & amicis Dei, sine dispendio amicitiae perpe-
trantur.

Nec dicas, hoc non oriri ex ipsa natura peccati venialis, sed ex conditione personæ, seu quia illi à Deo non imputatur: nam præterquam quod responsio hæc supponit, peccata non imputari prædestinatis, quod falsum esse constat exemplis Davidis, Petri, Magdalene, &c. ea non potest accommodari allatis testimoniis, quæ generalia sunt, & agunt de peccato veniali secundum se, ut habet locum in omnibus hominibus, etiam iustis sive sint prædestinati, sive non.

Tum

Tum quia autoritate Pii V. & Gregorii XIII. damnatus est inter alios plerosque, iste articulus, Nullū est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur poenam æternam. Et in Concilio Tridenti. *sess. 6. cap. 11.* docetur, in hac mortali vita quantumvis sanctos, & iustos incidere in peccata venialia, nec propterea desinere esse iustos. Et *sess. 14. cap. 5.* dicitur, nos teneri ad confitenda omnia peccata mortalia, at venialia quibus à gratia Dei non excludimur, quamquam rectè & utiliter in confessione dicantur, ea citra culpam taceri, multisque aliis remediis expiari posse.

Tum quia incredibile est, spectato vel solo lumine rationis, quòd verbi causa, verbum otiosum, aut furtum oboli, aut actus vindictæ, sine plena deliberatione elicitus, sit culpa adeò gravis, ut dissolvat amicitiam cum Deo, & peccantem poenæ æternæ reum constituat. Illa enim spectata in se, levia sunt, fiuntq; adhuc leviora, si attendatur ad humanam fragilitatem, qua tantopere ad peccatum inclinamur, ut non possimus, cum ordinariis gratiæ auxiliis, omnia ejusmodi peccata cavere, ex dictis *lib. 4. Theologiae Specul. cap. 4.*

Nec refert 1. Quòd Deus, qui est infinitas, iis offendatur, ea enim infinitas est extrinseca respectu peccati, adeoque non impedit quin committantur peccata ex se levia, quæque proinde poenam æternam non mereantur. Eò vel maximè quia alioqui dicendum esset, plerosque de facto ob sola peccata venialia in æternum puniri, cum dubium non sit, quin multi cum iis tantum moriantur, Deusque reddat unicuique in alia via, secundum opera sua.

Nec refert 2. Quòd peccatum veniale pro nullo bono consequendo, aut malo vitando patrandum sit; hoc enim verum est sed inde non sequitur, malitiam illius esse infinitam: quia cum ex se verè peccatum & illicitum sit, id sufficit ut non possit licitè committi, quacumque ex causa.

Dices

Dices 1. Peccatum veniale est contra legem, ut ex eo constat, quia generatim omne peccatum est pravaricatio legis, ex præcedenti capite; ac præterea quia dubitari non potest, quin peccatū veniale repugnet rectæ rationi, quæ est quædam in nobis impressio divinæ legis. *Respondeo*, hoc aliquo sensu verum esse, quamquam simpliciter dici non soleat, peccatū veniale esse contra legem Dei, quia per legem Dei intelliguntur communiter præcepta obligantia sub mortali, & quorum observatio necessaria est ad salutem, juxta illud *Matth. 19.* Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Quò fit ut malint Theologi dicere, peccatum veniale esse præter legem Dei, quam contra illam; cum homo propter venialia non damnetur, etsi ad tempus propter illa cœli ingressu retardetur. Sed quicquid sit de modo loquendi, quid vetat quin lege divina prohibeantur peccata, alia gravia, alia levia, singulisque imponatur pœna proportionata?

Dices 2. Quædam sunt peccata gravia, etsi in materia levi versentur, nam primus parens peccavit mortaliter, comedendo pomum. Hinc autem colligitur, omnia peccata ex se esse gravia & mortalia, ac proinde quòd interdum sint levia & venialia, oriri ex misericordia Dei. *Respondetur* id non bene inde colligi, licet enim materia aliqua per se spectata, sit levis; propter adjunctas tamen circumstantias, potest fieri gravis, ita ut circa illam peccetur mortaliter. Unde primus parens graviter peccavit: comedendo de fructu vetito, quia peculiæres causæ suberant, propter quas Deus strictam obedientiam ab eo, in re alioqui indifferenti, merito postulabat.

Dices 3. Quædam sunt mala, quia à Deo prohibita, ergo distinctio peccati mortalis à veniali, non ex rei natura sed ex Dei voluntate petenda est. *Non sequitur*, quia etsi interdum aliquid non sit malum, nisi quia Deus id prohibet; posita tamen ejusmodi prohibitione, quòd operans contra illam peccet mortaliter.

saliter, aut venialiter, id ex rei gravitate, aut levitate, non autem ex Dei voluntate perendum est.

Dices 4. Interdum à Patribus affirmari, quòd peccata venialia parva sint, id ex Dei misericordia oriri. *Respondeo* sensum non esse, ex misericordia Dei oriri, quòd peccata venialia in se parva sint, sed quòd parum nobis nocéant, quia Deus facit ut ea non negligamus, & consequenter ut caveamus mortalia, ad quæ neglecta disponderent.

RESOLUTIO VII. *Peccatum veniale aliquo sensu potest fieri mortale.*] De hoc agit S. Doctor art. 4. *questionis citatae* ubi ait, peccatum veniale, fieri mortale, posse tripliciter intelligi. 1. Ut idem actus numero sit jam peccatum veniale, & postea mortale. 2. Ut quod est veniale ex genere, fiat mortale. 3. Ut multa peccata venialia constituent unum mortale. Ait ergo peccatum veniale non posse fieri mortale primo modo, quia ad hoc requiritur mutatio voluntatis, adeoque actus distinctus. Posse tamen secundo, in quantum finis constituitur in peccato veniali, vel veniale refertur ad mortale, tanquam ad finem posse etiam tertio, si sensus sit, plura peccata venialia facere unum mortale dispositivè, ut patet ex dictis: non autem ita ut ex pluribus peccatis venialibus integretur unum mortale, cum nequidem omnia totius mundi peccata venialia, uni peccato mortali æquivalent, eo quòd peccatum mortale mereatur poenam æternam sensus, & damni, non autem veniale.

Nota 1. Et si communiter peccatum veniale non transeat in mortale, sine novo actu voluntatis, sicque sit intelligendum primum assertum S. Doctoris, non tamen repugnare, eundem speciem, & numero eundem modo esse peccatum veniale, modo mortale. Hoc patet 1. in actibus externis, potest enim eadem visio manens invariata, initio fieri ob finem venialiter malum & postea continuari ob finem mortaliter malum 2. idem ostenditur in actibus internis volun-

tatis,

tatis, nam potest, voluntas versari circa objectum malum, modo cum imperfecta intellectus advertentia, quæ sufficiat tantum ad veniale, modo cum plena deliberatione, quæ ad mortale sufficiat.

Nota 2. Quando ait S. Thomas in *secunda assertione*, veniale fieri mortale, quando finis ultimus in eo constituitur, non esse sensum: peccatum esse mortale, diligere magis intensivè objectum peccati venialis, quàm Deum, sed illud diligere magis appetitivè, quàm Deum: quod dupliciter contingere potest. 1. Explicitè, ita ut quis velit actu formali, & expresso suam felicitatem in ejusmodi objecto constituere. 2. Implicitè, ita scilicet ut propter illud paratus sit peccatum mortale committere.

Nota 3. Duobus illis modis, quibus ait S. Doctor in eadem *secunda assertione*, veniale fieri mortale, posse adjungi alios, quorum 1. sumitur ex conscientia erronea: nam proferendo verbum otiosum peccas mortaliter, si putans esse peccatum mortale ab eo non abstines, 2. ex contemptu, ille enim peccat mortaliter, qui committit peccatum ex se veniale, quia superiorem, illiusque statuta absolutè contemnit, 3. ex proximo periculo labendi in peccatum mortale, cum enim tenearis cavere peccatum mortale, teneris etiam eodem præcepto vitare proximum, illius periculum, adeoque mortaliter peccas, si committis peccatum aliàs veniale, quod tibi sit proxima occasio labendi in mortale. Imo actus aliàs ex natura sua indifferens, in tali occasione transiit in peccatum mortale, ut si experiaris te facilè in pravam consensum induci, ex eo quod sceminam alloquaris, aut eam aspicias 4. sumitur ex scandalo inde orto, non enim tantum peccat mortaliter, qui venialiter peccando, sed etiam qui aliquid ex se indifferens operando, est aliis causa ruinæ, ut latius dicetur, ubi de charitate.

Nota 4. Contra id quod asserit S. Thomas *tertio loco*, multa venialia non posse constituere unum mortale,

mortale, obijci posse difficultatem illam vulgarem, de furtis levioribus, quæ tantopere possunt multiplicari, ut perveniant tandem ad peccatum mortale. Verum respondetur, si furta illa levia non sint inter se connexa, per affectum peccantis, ad ea se aut formaliter, aut virtualiter extendentem, ex iis non consurgere unum peccatum mortale furti: quamquam postea peccatum sit mortale, non restituere rem tot furtis levibus ablatam, quia materia est gravis, ut supponitur. Si autem furta levia per affectum operantis inter se colligantur, sic committitur peccatum mortale; non quod hoc consurgat ex multitudine furtorum venialium, sed quia affectus ille fertur in objectum grave, quod ad peccatum mortale sufficit. Quod vero contra eandem assertionem assertur ex Augustino, cum ait, plura minuta dum negliguntur, occidere, intelligendum est dispositive, quia ad peccatum mortale disponunt, ut ait S. Doctor *ad 1.*

Nota 5. ex art. 6. Peccatum mortale non fieri veniale per hoc, quod ei addatur aliqua deformitas pertineas ad genus peccati venialis; non enim diminuitur peccatum fornicantis, quia dicit verbum otiosum, sed magis aggrauatur, propter deformitatem adjunctam. Posse tamen id quod est ex genere mortale, fieri veniale propter imperfectionem actus: quia non est perfecte moralis, defectu sufficientis deliberationis.

CAPUT IV.

De comparatione peccatorum ad invicem.

RESOLUTIO I. *Peccata omnia non sunt connexa inter se.* Ita S. Thomas 1. 2. *quest. 73. art. 1.* quod *probat, tum* quia quædam vicia sunt sibi invicem contraria, ut avaritia, & prodigalitas; at contraria non possunt simul inesse eidem. *Tum* quia non est major connexio inter peccata, quam inter eorum objecta, ut hæc sunt diversa bona appetibilia, quæ inter se connexionem non habent. *Confirmatur,*
nam

nam cum homo bene operans recedat à multitudi-
ne, & ad unitatem tendat, adeoque virtutes conne-
xionem aliquam inter se habeant; peccator è contra
ideò peccat, quia recedit ab unitate, tenditque ad
multitudinem, unde fit ut peccata inter se connexa
non sint.

Hæc autem ita intellige, ut non sit necesse eum
qui committit unum peccatum, patrare omnia reli-
qua. Cum quo tamen stat, ut sæpe unum pecca-
tum inseparabiliter sit connexum cum quodam alio,
ut intemperantia cum iniustitia, in adulterio. Item
ut ex uno peccato, tanquam ex radice oriantur alia,
verbi causa, ex ebrietate, impudicitia; eoque sensu
Patres interdum dicant, peccata inter se connexa
esse.

Verum contra prædicta *objicitur* illud Jacobi 2.
Quicumque totam legem servaverit, offendat autem
in uno factus est omnium reus. *Respondeo* locum illū
nobis favere, quatenus supponit hominem posse
offendere in uno, etsi non offendat in aliis, quod
postea clariùs docetur his verbis. Quod si non mœ-
chaberis, occides autem, factus es transgressor legis.
Quare cum offendens in uno, dicitur omnium reus,
ideò dicitur ex S. Doctore *respons. ad 1.* quia incurrit
pœnæ reatum, ex hoc quod contemnit Deum, ex cu-
jus contemptu provenit omnium peccatorum rea-
tus: vel quia facit contra charitatem, à qua tota lex
pendet: vel quia non minus amittit gratiam, & jus
ad gloriam, quàm si totam legem violasset. Vel de-
nique quia cum singula præcepta sint partes totius
legis, qui violat unum, censetur peccare in totam
legem, eo modo quo censetur totum hominem læ-
dere, qui eum in una corporis parte lædit.

RESOLUTIO II. *Peccata omnia non sunt paria.*
Ita S. Doctor *ar. 2.* contra Stoicos, eosque sequutum
Jovinianum qui inter omnia peccata æqualitatem
constituebant. *Probatur autem 1.* ex Scriptura *Matth. 5.*
Omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio; qui
autem

DE PECCATIS. CAP. IV. 141

autem dixerit fratri suo racha, reus erit concilio; qui
autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis. Ubi ma-
nifestè continentur tres gradus peccati, quorum se-
cundus est gravior primo, & tertius utroque. Unde
etiam longè gravior poena ei respondet. Idem su-
mitur ex Joan. 19. nam quamvis Pilatus graviter pec-
caverit Christum tradendo, minus tamen peccavit
quam Judas dicente Christo, propterea qui me tra-
didit tibi, majus peccatum habet. Et de hoc nō potest
esse difficultas inter Catholicos, cum sit ex fide cer-
tissimum.

Probat 2. Nam cum malitia peccati petatur ma-
ximè ab objecto illius, quo magis, aut minus objectū
aliquod repugnat regulæ rectæ rationis, eo magis,
aut minus grave censetur peccatum, quod circa ejus-
modi objectum versatur. Unde cum in lumine ipso
naturæ evidens sit, objecta peccatorum se mutuo
excedere, quantum ad positivam repugnantiam cum
recta ratione, hinc manifestè sequitur, non o-
mnia peccata esse paria, sed alia aliis quoad malitiā
longè **graviora**. *Confirmatur*, nam aliās dicendum ef-
set, verum otiosum, mendacium, jocosum, risum im-
moderatum, aliæque id genus esse peccata æquæ gra-
via, ac homicidium, adulterium, infidelitatē, odium
Dei, aliæque ejusmodi crimina, quod certè à viro
cordato affirmari nullo modo potest.

Dices 1. Peccatum consistit formaliter in privatio-
ne, at non datur una privatio major alia. *Respondeo*
hoc argumentum non pugnare contra nos, qui exi-
stimus peccati formale esse aliquid positivum, ut
patet ex cap. 2.

Dices 2. Peccare seu transgredi præceptum perinde
est ac terminum linea præfixum transilire; hoc au-
tem non habet magis, & minus. *Respondeo*, etsi ma-
thematicè loquendo esse extra lineam consistat in
indivisibili moraliter tamen id habet magis, & mi-
nus si enim sub peccato prohibitum esset non transi-
lire lineam, ille censeretur esse magis extra lineam,
adeo.

adeoque gravius contra præceptum peccare, quàm ultra illam longius procederet.

Dices 3. Post iudicium erunt tantum duo hominum ordines, nempe bonorum, & malorum: ergo mali distinguuntur tantum à bonis, non autem inter se. *Non sequitur*, sicut enim varii erunt bonorum gradus, ita & malorum.

RESOLUTIO III. *Gravitas peccatorum sumitur maxime ab objecto.*] PROBATUR ex art. 3. tum quia inde maxime sumitur gravitas peccatorum, unde sumitur essentialis eorum species: at hæc ex objectis sumitur, ex dictis, tum quia cum ratio ordinet omnia in agibilibus, ex fine, eo gravius peccatum est, quo ex altiori fine procedit in actibus humanis, at objecta actuum sunt fines eorum, quare diversa gravitas peccatorum attenditur, penes diversitatem objectorum. Unde quia res exteriores ordinantur ad hominem, ut ad finem, & homo ad Deum, hinc homicidium est peccatum gravius furto, & blasphemia est peccatum gravius homicidio; quia furtum respicit res externas, homicidium ipsam substantiam hominis, blasphemia verò directe contra Deum committitur.

Nota 1. Magnitudinem seu gravitatem peccati non tantum sumi ab objecto, sed etiam à circumstantiis, quod dupliciter fieri potest. 1. Ut circumstantiæ addant actui speciem malitiæ, distinctam ab ea quæ sumitur ex objecto 2. ita ut non addant novam speciem malitiæ, sed præexistentem accidentaliter tantum augeant. Unde triplex quantitas seu gravitas in peccato distingui potest, quarum prima dicatur essentialis, secunda multitudinis, & tertia intensificationis.

Nota 2. Fieri posse ut unum peccatum sit valde grave, ratione objecti in quod fertur, & vice versa valde leve, ratione circumstantiarum, quæ illud comitantur. Unde si conferatur cum alio peccato contingere poterit illud esse eo gravius quantum ad malitiā ab ob-

ab objecto sumptam, & minus grave, per ordinem ad circumstantias. Hoc patet exemplo, nam homicidium est gravius furto, ratione objecti, at tanta pecunie quantitas surripi potest, & aliunde malitia homicidii variis de causis tantopere deprimi, ut furtum accidentaliter gravius sit homicidio.

Nota 3. Et si peccatum inferioris speciei non possit ascendere ad speciem altioris ordinis, non tamen repugnare quod peccati inferioris gravitas tantopere augeatur quoad accidentia, ut censeatur peccatum simpliciter gravius alio peccato substantialiter seu quoad objectum graviori; quia nimirum in morali estimatione, non tantum habetur ratio gravitatis, quæ in peccato reperitur ratione objecti, sed etiam illius quæ oritur ex circumstantiis. Unde si tota hæc malitia simul sumatur, nil vetat quin ea sit major, malitia alterius peccati ex objecto gravioris, majoremque pœnam mereatur.

RESOLUTIO IV. *Aliquo sensu dici potest, gravitatem peccatorum sumendam esse penes dignitatem virtutum quibus opponuntur.* Ita sumitur ex art. 4. ubi S. Thomas duo dicit, 1. si agamus de oppositione directa & per se, hoc modo majori virtuti opponi gravius peccatum; cum enim virtus & peccatum ex objecto speciem sortiantur, sicut ex parte objecti attenditur major gravitas peccati, ita & major dignitas virtutis. 2. Si agatur de oppositione virtutis ad peccatum, secundum extensionem quandam virtutis cohibentis peccatum, sic quanto aliqua virtus est major, tanto etiam minora peccata cohibet: sicut sanitas quanto fuerit major, tanto etiam minores discrepantias excludit; & hoc modo majori virtuti minus peccatum opponitur, ratione effectus.

Ex quo intelligis, resolutionem istius articuli coincidere cum præcedenti, nam si peccatum sumit gravitatem suam ex objecto, ut ibi dictum est, consequens est illud eandem etiam sumere ex præstantia virtutis

virtutis opposita; puta quò præstantior est virtus, eò melius est objectum illius, adeoque eo peius peccatum, quod fertur in objectum planè oppositum.

Dices 1. Prædicta non satis coherere cum iis, quæ habet S. Doctor infra *quæst. 34. art. 4. ad 1.* cum ait, nò oportere quòd principalia vitia opponantur præcipuis virtutibus. *Respondeo* S. Thomam ibi loqui de vitiis capitalibus, quæ dicuntur principalia, non quòd sint aliis omnibus graviora, hoc enim falsum est, cum pleraque ex illis non sint ex genere suo mortalia, & dubitari non possit quin odium Dei, infidelitas, blasphemia, &c. sint peccata longè graviora iis, quæ capitalia dicuntur: vocantur ergo principalia, quia pleraque peccata ex iis originem ducunt, seu quia ad illa disponunt.

Dices 2. S. Doctorem clarius repugnare prædictæ resolutioni 2.2. *quæst. 142. art. 3.* cum ait, intemperantiam esse majus peccatum, quàm timiditatem: perspicuum quippe est fortitudinem, cui repugnat timiditas, esse virtutem præstantiorem temperantia, cui intemperantia adversatur. *Respondeo* S. Thomam neque sibi esse contrarium, neque nobis repugnare; quia quando hoc loco docet, peccatum eò esse gravius, quò præstantiori virtuti repugnat, id intelligendum est per se loquendo, & cæteris paribus, ut ex præcedenti resolutione colligi potest. Quod nò impedit, quin aliunde ex variis circumstantiis, oppositum contingere possit, ut in exemplo allato, intemperantia enim est gravius peccatum, quàm timiditas, tum ex parte materiæ seu objecti moventis; nam ad vitanda mortis pericula, inducit necessitas conservandæ vitæ, ad delectationes autem movet appetitus, non ita ad vitæ conservationem necessarius: tū ex parte agentis, quia timiditas est minùs voluntaria, quàm intemperantia, eique difficilius remedium adhiberi potest, ut explicat S. Doctor articulo 3o.

Dices 3.

Dices 3. Fornicatio est majus peccatum, quàm furtum, & tamen temperantia, cui repugnat fornicatio, est virtus minus præstans, quàm iustitia, cui furtum adversatur. *Respondeo* cetera non esse hic paria, nam per fornicationem non solum homo peccat in corpus suum sed etiam facit injuriam proli, quia ejus impeditur aut generatio, aut legitima institutio: quare eo ex capite fornicatio est peccatum gravius furto, ut norat S. Thomas 2. 2. *quæst.* 154. *art.* 3.

RESOLUTIO V. *Peccata carnalia sunt minoris culpæ, quàm spiritualia.* Hæc sumitur ex articulo 5. & intelligi debet juxta ante dicta, ut scilicet peccata carnalia per se loquendo, & spectato proprio genere sint leviora peccatis spiritualibus. *Probat*ur, tum quia per peccata spiritualia peccatur in Deum, & proximum qui magis diligi debent, secundum ordinem charitatis; quàm proprium corpus in quod per peccata carnalia peccatur: tum quia peccata carnalia vehementius habent impulsivum, nempe ipsam concupiscentiam carnis nobis innatam.

Dixi, spectato proprio genere, & cæteris paribus, nam cum hoc stat, ut interdum propter speciales differentias, aut occurrentes circumstantias, peccata carnalia sint graviora spiritualibus, verbi causa, fornicatio, vel ebrietas, levi complacentia sui ipsius, &c. Quemadmodum homo ratione suæ differentiæ, est longè perfectior cœlo, esto cœlum utpote incorruptibile, sit in genere nobiliori.

Notat autem S. Thomas in *respons.* ad 3. ex Gregorio, peccata carnalia, etsi sint minoris culpæ, esse tamen majoris infamiæ; quia versantur circa illas delectationes, quæ sunt nobis communes cum brutis, adeoque per illa homo quodammodo brutalis redditur. Unde etiam advertit ex Aristotele, magis turpem esse iram, quàm concupiscentiam; quia in hac minus viget ratio, quàm in illa.

G

RESO-

RESOLUTIO VI. *Attenditur etiam gravitas peccati secundum causam illius.* Hæc ita declaratur art. 6. ut in primis quò major fuerit causa ex parte voluntatis, id est quò quis majori conatu sive intensivè, sive extensivè peccaverit, eò majus sit peccatum. Deinde ut eò etiam gravius sit peccatum, quò pejor est finis, quo voluntas movetur ad peccandum. Tertiò ut causæ extrinsecæ inclinantes voluntatem ad peccandum, præter naturam ipsius voluntatis, quæ nata est ex se ipsa liberè moveri, secundum judicium rationis, quales sunt quæ minuunt judicium rationis, ut ignorantia, aut libertatem, ut infirmitas, violentia, merus, & similia, tales inquam causæ minuunt peccatum, sicut minuunt voluntarium.

Circa secundam conclusionem S. Thomæ *Nota 1.* in actibus nostris duplicem esse finem, alium proximum, seu ipsius operis, alium remotum. qui ab operante intenditur: non esse autem dubium, quin peccatum sumat gravitatem à priori fine, cum ille sit proprium objectum à quo actus speciem sumit; ac proinde totam difficultatem versari circa finem operantis.

Nota 2. Peccantem posse operari ex bono vel ex malo fine, certumque esse, peccatum perpetratum ex malo fine, esse gravius, quàm si fieret ex bono; ut patet exemplo fornicationis, quæ non habet tantam malitiam, si committatur ex intentione succurrendi alicujus inopiæ, ex illius pretio, quàm si ex sola voluptatis intentione perpetratur.

Nota 3. Peccari posse ex malo fine dupliciter. 1. Ita ut malus finis non addat speciem mali, distinctam ab ea quæ sumitur ab objecto, ut, cum quis vult furari, propter ipsum furtum. 2. Ita ut malus finis novam speciem addat, sicut dum quis vult furari, ut adulteretur: & in priori casu furtum esse gravius in ratione furti, quàm in posteriori, cum magis sit voluntarium; quamquàm vice versa, in posteriori furtum

furum absolutè sit peccatum gravius, quia præter propriam deformitatem, participat malitiam adulterii.

Nota 4. Si fiat comparatio inter duos fines extrinsecos, qui novam speciem malitiæ addant, eò peccatum esse gravius, quò ex peiori fine perpetratur, & consequenter eum gravius peccare, qui furatur ut occidat, quàm si furetur ad fornicandum; siquidem occidere peius est quàm fornicari.

RESOLUTIO VII. *Gravitas peccati sumitur etiam à circumstantiis.* Quod juxta S. Doctorem art. 7. tripliciter fieri potest. 1. Ita ut interdum circumstantia transferat peccatum, ad aliud genus seu ad aliam speciem peccati, ut dum quis accedit ad uxorem alterius. 2. Ita ut non mutet quidem speciem peccati, sed illud aggravet multiplicando rationem peccati intra eandem speciem; sicut dum prodigus dat quando non debet, & cui non debet. 3. Ita ut circumstantia aggravet, non ex se præcisè, sed augendo deformitatem proveniente ex alia circumstantia, ut si quis furando multum accipiat.

Nota 1. Quòd dicimus, circumstantiam interdum mutare speciem, id non debere ita intelligi, ut circumstantia adveniens contrahat malitiam actus, sumptam ab objecto ad constituendam novam speciem; sed ita ut actus retineat speciem malitiæ; quam habet ex ordine ad objectum, & altera malitiæ species ei superaddatur, ex circumstantia de novo adveniente.

Nota 2. Id verum esse, non tantum quando circumstantia habet rationem finis, ut dum quis mentitur, animo pertrahendi ad fornicationem; sed etiam quando circumstantia non se habet ut finis, ut dum quis accedit ad uxorem alterius, tantum ut fruatur delectatione tali peccato conjuncta. Unde sicut in primo actu sunt duæ malitiæ specie distinctæ, altera mendacii, altera fornicationis; ita in secundo sunt duæ etiam malitiæ specie distinctæ, alia fornicationis, alia iniustitia.

Nota 3. Circumstantiam interdum non modo novam addere speciem malitiæ, sed etiam præcedentem, quæ sumitur ex objecto, augere intra illius speciem: ut enim ait S. Thomas 2. 2. *quæst.* 154. *art.* 6. *ad 3.* peccatum luxuriæ fit deformius ex peccato iniustitiæ, quia videtur concupiscentia esse inordinatio, quæ à delectabili non abstinet, ut injuriam vitet. Unde etsi adulterium, quatenus est contra temperantiam, non distinguatur specie à simplici fornicatione, est tamen peccatum ea gravius, etiam in illa specie.

RESOLUTIO VIII. *Gravitas peccati aliquando augetur, ex nocumento quod inde sequitur, aliàs non.*] DECLARATUR *ex art. 8.* Nocumentum ortum ex peccato vel est prævisum, & intentum, vel nec est prævisum, nec intentum, vel est prævisum, non tamen intentum. Itaque si nocumentum prævisum est, & intentum, dubium non est, quin peccati malitia ex eo augeatur, ut dum fur, vel homicida aliquid operatur, ad nocendum alteri, quia tunc nocumentum est per se objectum peccati.

Si verò nocumentum nec prævisum est, nec intentum, sic non auget peccati malitiam, cum non sit voluntarium, ex S. Doctore, nisi nocumentum sequatur per se ex actu peccati: si enim ita sequitur, ait peccatum directè ex eo aggravari, etsi nec prævisum, nec intentum sit. Qua ratione docet, scandalum plurimorum ortum ex fornicatione publica, illius malitiam augere, quia quæcunque per se consequuntur ad peccatum, pertinent quodammodo ad ipsam peccati speciem. Quando tamen nocumentum nec prævisum, nec intentum, non nisi per accidens oritur ex peccato, putat peccatum ex eo non aggravari directè, licet propter negligentiam considerandi nocumenta quæ consequi possunt, imputentur homini ad pœnam mala quæ eveniunt, præter ejus intentionem, si dabat operam rei illicitæ,

Dicitur,

Dices, durum videri, nocumentum aliquod imputari ad culpam, eo ipso quod sequitur per se ex actu peccati, cum possit qui peccat, illud invincibiliter ignorare. *Respondetur*, talem ignorantiam hic non habere locum saltem ut plurimum, quia quæ per se ex peccato sequuntur, satis in eo prævideri possunt. Si tamen oppositum aliquando contingeret, peccatum non aggravaretur, ob nocumentum invincibiliter ignoratum.

Tandem si nocumentum sit quidem prævisum at non intentum, tunc docet S. Thomas per illud aggravari peccatum indirectè, inquantum scilicet ex voluntate multum inclinata ad peccandum procedit quod aliquis non prætermittat facere damnum sibi, vel alii quod simpliciter non veller. Exemplum affert de eo qui transiens per agrum, ut compendiosius vadat ad fornicandum, scienter nocumentum infert his, quæ sunt seminata in agro, licet non animo nocendi.

Ut ista melius percipias, *Nota 1.* illud esse discrimen inter nocumentum, quod per se oritur ex actu malo, & nocumentum quod per accidens ex eo procedit, quod primum nocumentum imputatur ad culpam, etsi actu prævisum non sit, quia in sua causa prævideri potuit. Secundum verò debet aliquo modo actu prævideri, seu præcogitari; quia alias nullo modo esset prævisum adeoque nec voluntarium, vel imputabile; cum moraliter loquendo, effectus ex aliqua causa omnino per accidens sequutus, prævideri non possit.

Nota 2. Ut prædictum impedimentum imputetur, debere esse aliquo modo intentum, quia alias non esset voluntarium: sufficit tamen quod implicitè, & virtualiter sit volitum, ut patet in concubatione segetum, quæ fornicario imputatur, etsi expressè & formaliter ab eo tale damnum intentum non sit. Unde quando S. Doctor ait, nocumentum ejusmodi prævisum imputari, etsi intentum non sit, non est

fensus, imputari, quamvis nullo modo intentum fit, sed quamvis formaliter, & expresse intentum non fit.

Nota 3. Ut prædictum impedimentum tibi sit implicite, seu indirectè voluntarium, requiri ut possis, & tenearis illud vitare; aliàs enim non dicitur à te volitum, sed permissum duntaxat. Quò fit ut mercatores non peccent, etsi prævideant emptores, mercibus quas vendunt, malè usuros. Nec qui in necessitate petunt mutuum ab usurario, etsi sciant non mutuaturum sine usura; quia non tenentur cum gravi suo incommodo, cavere damnum proximi per accidens inde sequutum.

RESOLUTIO IX. *Peccati gravitas augetur ex circumstantia personæ quæ offenditur.* Quia ut ait S. Thomas art. 9. peccatum augetur ex parte objecti, at persona in quam peccatur, est quodammodo objectum peccati. Et quia eò gravius est peccatum, quò objectum ejus est principalior finis, & fines principales humanorum actuum sunt Deus, ipse homo peccans, & proximus, quia quicquid facimus propter aliquid horum facimus; hinc colligit S. Doctor ex parte horum trium considerari posse majorem, vel minorem gravitatem in peccato, secundum conditionem personæ in quam peccatur.

Primo quidem ex parte Dei, cui tanto magis aliquis homo conjungitur, quanto est virtuosior, vel Deo sacratior. Unde eò peccatum est gravius, quò peccatur in personam Deo magis conjunctam vel ratione virtutis, vel ratione officii. Ex parte etiam sui ipsius, tanto aliquis gravius peccat, quanto magis in personam conjunctam, seu naturali necessitudine, seu beneficiis peccaverit. Ex parte verò proximi, tanto gravius peccatur, quanto peccatum plures tangit. Unde peccatum in Regem aliamve personam publicam, quæ gerit personam totius multitudinis, est gravius peccato, contra unam personam privatam commisso.

Nota

DE PECCATIS. CAP. IV 151

Nota 1. Quando dicitur peccatum esse gravius, quod persona est dignior, id debere intelligi ceteris paribus. Nam quamvis justus dignior sit peccatore, gravius tamen peccatum est occidere peccatorem, quam justum, quia circumstantia damnationis aeternae, quam peccator incurrit præponderat dignitati quam justus habet ex gratia. Et similiter gravius peccatum est offendere patrem, quam aliam personam sanctiorem, quia conjunctio naturalis, quam filius habet cum patre, & obligatio inde orta eum honorandi, præponderat.

Nota 2. Debere etiam fieri comparisonem inter peccata ejusdem rationis, ut verbi causa, gravius peccatum sit occidere sanctiorem, quam minus sanctum: si enim fiat comparatio, inter peccata diversæ speciei, contingere poterit id quod dignior persona læditur, esse minus grave eo, quod in personam minus dignam patrat, verbi causa minus peccatum est furari bona nobilis, quam plebej occidere.

Nota 3. Interdum eandem illam conditionem personæ, quæ minuit unum peccatum, aggravare aliud, ut patet, nam contemptus dignioris personæ est gravius, ejusdem vero adulario, levior. Item peior est fornicatio cum consanguineis, at prodigalitas erga eosdem, non adeo gravis est, ac si bona profunderentur in extraneos.

Nota 4. Ex dictis in Theologia sacramentali cap. 29. resolutione 7. quod etsi non sit necesse, declarare in confessione circumstantiam parum aggravantem, ex parte personæ, qualis in furto plerumque contingit, oportet tamen eam detegere, quæ notabiliter aggravat in eadem specie, ut si superiorem contumelia affecisti, & à fortiori, eam quæ mutat speciem, ut si quem occidisti, erat Sacerdos: non enim sufficit dicere, te occidisse hominem, eo quod in occisione Sacerdotis, sacrilegium cum homicidio conjunctum est.

RESOLUTIO X. Dignitas personæ peccantis aliàs

G 4

peccat

peccatum minuit, aliàs aggravat.] Hanc ita declarat S. Doctor *art. 10.* Duplex est peccatum, aliud ex subreptione proveniens, propter infirmitatem naturæ humanæ, & tale peccatum minus imputatur ei, quia est major in virtute eo quod minus negligit hujusmodi peccata reprimere, quæ tamen omnino subterfugere infirmitas humana non sinit. Alia verò sunt peccata ex deliberatione procedentia, & hæc tanto magis alicui imputantur, quanto major est, tum quia facilius ea cavere potest, tum propter majorem ingratitude, tum propter specialem repugnantiam peccati, cum dignitate illius, ut si Sacerdos, qui castitatem vovit, fornicetur; tum ratione scandali inde orti.

Nota 1. dubitari posse, quomodo jam dicta consentiant cum iis, quæ tradit S. Doctor 2. 2. quæst. 186. art. 10. Ibi enim docet 1. peccatum Religiosi esse gravius, peccato secularium, tum si sit contra vota, tum si ex contemptu peccet, tum denique ratione scandali. Docet 2. si Religiosus ex ignorantia, vel infirmitate peccet, illius peccatum esse levius peccato seculari, tum propter intentionem quam habet erectam ad Deum, quæ etsi ad horam intercipiatur, de facili ad pristina reparatur, tum etiam quia jvatur à sociis ad resurgendum.

Difficultas autem in hoc consistit, quod priori loco S. Thomas ait, circumstantiam personæ minuere peccata, quæ propter infirmitatem humanæ naturæ, proveniunt ex subreptione; contra verò augere ea, quæ ex deliberatione oriuntur. Unde videtur colligi, in Religiosis excusari tantum venialia, mortalia autem aggravari: at in posteriori loco aperte intendit, peccata etiam mortalia Religiosi, quæ non sunt contra vota, aut ex contemptu, vel cum scandalo, ob circumstantiam personæ, esse leviora.

Vera responsio est, priori loco agi de peccatis mortalibus, eaque vocari ex subreptione, quæ fiunt ex infirmi-

infirmirate, non autem ex contemptu, & deliberata malitia: ea verò quæ procedunt ex contemptu, aut malitia vocari peccata ex deliberatione, hæcque ex circumstantia personæ augeri, non illa, ut in posteriore loco dicitur.

Nota 2. Circumstantiam personæ peccantis in eo convenire, cum circumstantia personæ in quam peccatur, quod sicut hæc, ita & illa immutat interdum peccati speciem, ut dum Religiosus contra votum castitatis peccat: hoc enim peccatum non modo est in specie luxuriæ, sed etiam in specie sacrilegii. Conveniunt etiam, quod neutra facit ut peccatum veniale transeat in mortale, non enim est mortale peccatum furari obolum, etsi tam ille qui furatur, quam qui damnum sustinet, sint in aliqua dignitate constituti.

CAPUT V.

De subjecto peccatorum.

RESOLUTIO I. *Voluntas est subjectum peccati.*
Ita S. Thomas 1. 2. quæst. 74. art. 1. quod probat, quia omnes actus morales sive sint actus virtutum, sive peccatorum, sunt manentes in agente. Unde oportet quod proprium subjectum actus peccati, sit potentia quæ est principium actus: at voluntas est principium peccatorum, aliorumque actuum moralium; cum proprium ejusmodi actuum sit, ut sint voluntarii, ac proinde peccatum est in voluntate, sicut in subjecto. Quod autem in hac ratione supponitur, omnes actus morales esse immanentes, inde breviter suaderetur, quia per illos homo denominatur intrinsecè, & formaliter bonus, aut malus.

Ex quo potest colligi, generatim omne peccatum esse in voluntate, tanquam in subjecto. Nam cum omne peccatum procedat à voluntate, sitque actus moralis, si de ratione talis actus est, ut maneat in principio à quo procedit, consequens est

G s

omne

omne peccatum esse in voluntate, tanquam in sub-
jecto.

*Verum contra hoc est jam difficultas, quia S. Doctor art. 2. docet, non solum voluntatem esse posse sub-
jectum peccati, sed etiam omnes illas potentias,
quæ possunt moveri ad suos actus, vel ab eis reprimi
per voluntatem; quod probat, quia omne princi-
pium voluntarii actus est subjectum peccati, actus
autem voluntarii dicuntur, non solum illi qui eli-
ciuntur à voluntate, sed etiam ii qui à voluntate im-
perantur.*

Ad horum conciliationem, *Nota*, duplicem confi-
derari posse malitiam in actibus prædictis, aliam
objectivam, per quam constituuntur objecta voli-
tionis prave, aliam formalem, per quam possunt de-
nominari formaliter mali, & habere rationem pec-
cati. Circa quam distinctionem

Dicendum 1. Malitiam objectivam competere per
se, & independenter ab actu voluntatis, iis actibus
qui procedunt à potentiis voluntati subordinatis;
non enim furtum, verbi causa, est malum, quia pro-
cedit ab actu malo voluntatis, sed potius ipse actus
voluntatis est malus, quia vult furtum, quod est ob-
jectum malum, & legi divinæ repugnans.

Dicendum 2. Si agatur de malitia formali, qua ali-
quid denominatur peccatum, actus prædictos non
esse malos per se, & independenter ab actu volunta-
tis; quia eo modo spectati non sunt liberi. *Nec refert,*
quod sint ex se difformes rectæ rationi, hoc enim ve-
rum est de difformitate in ratione objecti, non de
difformitate in ratione actus formaliter mali, & de-
meritorii; quia deest libertas.

Dicendum 3. Si iidem actus spectentur, ut sunt
conjuncti cum voluntate, & ab ea imperantur, sic eos
esse formaliter malos, cum habeant libertatem, a-
liasque condiciones ad peccatum necessarias. Quod
tamen ita intellige, ut quia actus illi non sunt li-
beri, nisi per denominationem extrinsecam ab actu
libero

libero voluntaris, non etiam sint formaliter mali intrinsecè, sed tantum extrinsecè per denominationem ab actu malo voluntatis, ex cuius imperio sunt.

Jam his positis, facilè est conciliare loca prædicta. Nam quando S. Thomas *art. 1.* docet, omnia peccata esse subjectivè in voluntate, agit de peccatis, ut sunt formaliter & intrinsecè peccata: quando autem *art. 2.* ait, peccata esse etiam in aliis potentiis, distinguit à voluntate, loquitur de peccatis, secundum materialiam objectivam, aut formalem extrinsecam spectatis.

RESOLUTIO II. *In sensualitate potest esse peccatum.* PROBATUR ex *art. 3.* quia peccatum potest inveniri in qualibet potentia, cuius actus potest esse voluntarius, & inordinatus; at qui actus sensualitatis, seu appetitus sensitivi potest esse voluntarius, ex motione voluntatis. Quare si illius actus aliunde sit inordinatus, puta quia fertur in illicita, id sufficiet ad peccatum.

Circa hanc resolutionem *dubium* occurrit, an sensualitas, seu appetitus sensitivus secundum se, sit capax peccati. *Responsio* communis est negativa, contra Cajetanum qui docet, in appetitu eo modo spectato, posse reperiri peccatum veniale, licet non mortale. *Ratio* nostra est, tum quia nihil frequentius apud Patres reperitur, quam peccatum non esse, aut voluntate committi. *Nec dicas* eos loqui de peccato mortali, nam indistinctè loquuntur de quolibet peccato, sive sit mortale, sive veniale. *Tum* quia appetitus sensitivus secundum se spectatus, non est capax actus boni & honesti, cum non versetur circa bonum honestum, sed circa bonum sensibile duntaxat, ergo neq; actus malus in eo esse potest. *Tum* quia ideo culpa voluntati imputatur, quia intrinsecè est indifferens ad utrumlibet, habetq; dominium in suis actus, quos potest exercere, vel cohibere ut libnerit: at ista appetitui sensitivo secundum se spectato, non

competunt, cum sic dirigatur per sensum, qui non potest rationes bonitatis, & malitiæ quæ in objecto reperiuntur. ponderare; quique proinde nequit appetitui proponere objectum, cum indifferentia ad utrumlibet, sed cum determinatione ad unum. Tum denique quia sequeretur hominem posse peccare, etiam voluntate non consentiente, quod non satis coheret cum doctrina Concilii Trident. *sess. 5. decreto de peccato orig.* ubi statuitur, concupiscentiam non nocere minimè consentientibus.

Nota S. Doctorem non esse alienum ab hac communi sententiâ, ut patet ex ratione superius relata, qua probat peccatum esse posse in sensualitate, non enim eam sumit à quadam illius libertate, sed ex eo quod possit moveri à ratione. Et idem repetit in *responsione ad 1. unde quæst. 24. art. 1.* docet passiones animæ secundum se, non esse capaces boni, aut mali moralis, sed tantum ut subjacent imperio rationis, & voluntatis.

Nec refert 1. quod in *art. 3.* quem tractamus, dicat S. Thomas, motum sensualitatis qui prævenit rationem, esse peccatum veniale, non enim id debet intelligi de motu, qui omnem rationis deliberationem prævenit, sed de eo qui plenam deliberationem, perfectumque voluntatis consensum antevertit.

Nec refert 2. Quod *art. præcedenti* docet, peccatum veniale esse posse in appetitu sensitivo, non in membris corporeis: non enim docere intendit, appetitum secundum se esse capacem peccati venialis membra verò minimè, sed illud esse discrimen inter appetitum, & membra externa, quod peccatum objectivè sumptum est in membris, ut in subiecto, quod tantum movetur à voluntate; in appetitu verò, ut in subiecto quod à voluntate movetur, & etiam se aliqua ratione movet.

RESOLUTIO III. *Non modo peccatum veniale, sed etiam mortale potest esse in appetitu sensitivo, ut subditur*

subdita rationi: falsum tamen est, quod omnis motus appetitus sensitivi circa illicita, sit peccatum siue mortale, siue veniale. J. PRIMA PARS PROBATUR, nam cum motus sensualitatis possit habere quicquid requiritur ut sit peccatum, ex ante dictis, si versetur circa rem venialiter tantum illicitam, vel adsit imperfectus consensus ex parte voluntatis, ille motus non erit nisi peccatum veniale.

Secunda pars ostenditur, quia si motui inordinato addas objectum graviter prohibitum, & perfectum voluntatis consensum, nihil illi deerit ad rationem peccati mortalis. Verum quando talis motus sit peccatum mortale, aut veniale, intelligetur ex infra dicendis, ubi de delectatione morosa.

Dices ex S. Doctore art. 4. Peccatum mortale non posse esse in sensualitate, sed in ratione dumtaxat. Respondeo sensum esse, peccatum mortale non ita reperiri in sensualitate, ut ea sit causa illius, seu ut tale peccatum ei imputari possit: quia ut dicitur in corpore articuli, inordinatio à fine non est nisi eius, cujus est ordinare in finem, nempe rationis.

Tertia pars est indubitata apud Catholicos, qui contra Lutherum, Calvinum, eorumque sectatores uno ore docent, motus sensualitatis non esse peccata, nisi voluntas iis consentiat. *Probatur autem 1. ex Scriptura*, quatenus *Ecclesi. 18.* ait, post concupiscentias tuas ne eas, id est, ne iis consentias, quibus verbis duo indicantur, ex sententia Patrum. 1. liberum esse consentire concupiscentiis, vel non consentire. 2. Non esse peccatum, nisi iis consentiatur. Quod ipsum deducitur ex Paulo *Roman. 8.* Cum ait, nihil damnationis esse iis, qui non secundum carnem ambulant, id est, qui non obediunt carnis concupiscentiis: & postea, si enim (inquit) secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis. Unde vivere secundum carnem, nihil aliud est quam illius motibus consensum præbere.

Probatur 2. ex Concilio Trident. *sess. 5.* in decreto de peccato originali, ubi statuitur, concupiscentiam non posse nocere non consentientibus, quod falsum esset, si illius motus consensum prævenientes essent peccata, cum certum ex fide sit, peccatum nocere peccanti. Unde Patres sæpe nos hortantur, ut concupiscentiis viriliter resistamus, monentque motus illos, quos vitare non possumus, non esse peccata, nisi iis consentiamus: & generatim neminem peccare in eo quod vitare nequit. Loca Patrum de hac re, videri possunt apud recentiores non paucos, qui de controversiis scripserunt.

Probatur 3. Quia nullum est peccatum, nisi sit legi divinæ repugnans; at concupiscentiæ rationem prævenientes, non repugnant legi divinæ, siquidem Deus impossibilia non jubet, est autem impossibile ut motus illos impediamus. Quare non sunt peccata, donec accedat consensus voluntatis. *Confirmatur*, quia sine tali consensu non sunt voluntarii, at repugnat aliquid esse peccatum, nisi sit voluntarium.

Dices, motus prædictos esse indirectè voluntarios, cum ratio possit prævenire imaginationem, ex qua oriuntur. *Verum* hinc sequitur in primis, eos saltem motus, qui ex dispositione corporis naturaliter oriuntur, nullo modo esse peccata. Deinde idem ostendo de motibus, qui ex imaginatione alienius objecti nascuntur; sæpe enim, ob non prævisum alicujus rei occursum, tam subitò excitatur imaginatio turpis, ut impossibile sit vel eam, vel motum sensualitatis, ex ea naturaliter resultantem, prævenire; ut vel ipsa experientia ostendit, etiam in viris sanctissimis, qui cum Paulo sentiunt aliam legem in membris suis, legi mentis suæ repugnantem. Quomodo autem præceptum, Non concupisces, debeat intelligi, dictum est ubi de gratia, *cap. 4.*

RESOLUTIO IV. *Peccatum potest esse in ratione.* *PROBATUR ex art. 5.* Nam peccatum cujuslibet

libet potentia consistit in actu illius, ex dictis; habet autem ratio duplicem actum, unum secundum se, in comparatione ad proprium objectum quod est cognoscere aliquod verum; alium autem in quantum est directiva aliarum virtutum. Et utroque modo peccatum est in ratione, primo quidem, quando errat in cognitione veri circa id quod potest, & debet scire; Secundo vero, quando inordinatos actus inferiorum virium vel imperat, vel non coërcet. Hæc porro intelligenda sunt, juxta superius dicta, ut scilicet actus intellectus qui sunt peccata, cum non sint liberi, nisi dependentes à voluntate, non sint etiam formaliter mali, nisi denominativè à malitia quæ residet in voluntate.

Nota 1. ex art. 6. Peccatum morosa delectationis esse in ratione, ut ex jam dictis colligitur. Peccatum enim est in ratione, quando deficit in directione humanorum actuum: at potest ratio duobus modis deficere, in directione passionum; uno modo quando imperat illicitas passiones, alio modo quando non reprimit motum inordinatum, quem jam advertit excitatum, sed circa illum immoratur. Unde dicitur delectatio morosa, non à mora temporis, sed quia ratio circa eam immoratur.

Nota 2. ex art. 7. Consensum in actum tribui rationi superiori, consensum vero in delectationem, rationi inferiori. Quod probatur, supponendo 1. Consensum dicere judicium aliquod rationis practicæ, de agendis. 2. In omni judicio ultimam sententiam pertinere ad supremum judicatorium. 3. Actus humanos posse regulari per regulam rationis humanæ, quæ sumitur ex creatis, & per regulam legis æternæ, quæ est superior. 4. Quando de pluribus judicandum est, finale judicium esse de eo quod ultimò occurrit. 5. In actibus humanis, ultimò occurrere actum ipsum, ipsam vero delectationem esse præambulam ad actum. Ex his intentum concluditur, nempe consensum in actum, esse in ratione superiori.

ad.

ad quam supremum iudicium spectat ; consensum autem in delectationem , in ratione inferiori , ad quam iudicium inferius pertinet.

Porro hæc ita intelligenda sunt, 1. Ut quamvis utraque ratio & ad actum , & ad delectationem concurrat, consensus in actum, specialiter approprietur rationi superiori , & consensus in delectationem, rationi inferiori. 2. Ut consensus non sit à ratione elicitive (sic enim à sola voluntate procedit) sed tantum imperative, seu directive. 3. Ut delectatio quæ est in imaginatione , sit præambula ad actum, cùm econtrà quæ est in executione , sequatur ex actu.

RESOLUTIO V. *Ut motus inordinatus sensualitatis sit peccatum , aliqua requiruntur ex parte intellectus.] DECLARATUR,* In primis cum nullum sit peccatum, quin sit voluntarium, & voluntas non feratur in incognitum, ut motus sensualitatis sit peccatum sive mortale, sive veniale, requiritur quædam rationis advertentia.

Deinde, necesse est, ut intellectus cognoscat, motum, illum esse malum, quia non potest aliquid censerivoluntum, sub ratione peccati nisi sub ea ratione sit cognitum. Nec refert, quòd nemo peccatum, ut peccatum formaliter intendat, sufficit enim quòd peccans illud intendat interpretative, seu indirectè, quatenus vult directè actum, cui malitia adjuncta est, ad quod requiritur ut præcedat aliqua cognitio malitiæ.

Præterea, Ut motus inordinatus sit peccatum mortale, requiritur deliberatio plena & perfecta, nec ad hoc imperfecta sufficit, sicut ad peccatum veniale. Sicut enim ad actum imperfectè voluntarium, requiritur imperfecta deliberatio, ita ad perfectè voluntarium, quale est peccatum mortale, deliberatio perfecta necessaria est. Maximè quia cùm peccatum mortale sit gravissimum malorum, verisimile non est, illud æquè facile incurri, ac veniale.

Hinc

Hinc Theologi tres motus in appetitu sensitivo circa objectum malum distinguere solent, nempe primò primum, qui non est peccatum, cùm omnem deliberationem precedat: secundò primum, qui est peccatum veniale, quia supponit aliquam deliberationem, licet non perfectam: & deliberatum, qui sufficit ad peccatum mortale, eo quod perfectam deliberationem supponit.

Tandem moneo, ad perfectam deliberationem, ad eoque ad peccatum mortale non requiri, quod intellectus advertat actum esse mortaliter malum, sed sufficere quod cognoscat, eum esse malum: quia faciens actum, quem novit esse malum, non examinando qualitatem malitiæ, apertè se exponit periculo peccandi mortaliter, sicque mortaliter peccat. Secus tamen contingeret, si determinatè judicaret actum illum, qui à parte rei est peccatum mortale, non esse nisi veniale.

RESOLUTIO VI. *Requiruntur etiam aliqua ex parte voluntatis, ut motus sensualitatis sit peccatum.* AC primò dubitari nequit, quin ad peccatum requiratur consensus voluntatis; cùm nullum sit peccatum, nisi sit voluntarium, imò & liberum, ut dictum est.

Secundò certum est, non tantum formalem consensum voluntatis sufficere, ut motus sensualitatis sit peccatum, sed etiam virtuale, qui in eo consistit. 1. Ut voluntas velit aliquid, ex quo ejusmodi motus oriuntur. 2. Ut nulla necessitas, vel utilitas excuset ab obligatione quæ incumbit, non ponendi causam, quæ tales motus excitantur. Quod ut melius intelligas, recolè quæ cap. precedenti resolut. s. dicta sunt.

Tertio non pauci existimant, consensum interpretativum, & indirectum sufficere ad peccatum mortale. Dicunt autem, ejusmodi consensum tunc haberi, quando quis sentiens motum inhonestum, neque consentit, neque dissentit, sed negativè se habet circa

tale

tale objectum. Aliis tamen non immeritò hoc nimis durum videtur, quia si esset obligatio sub mortali, reprimendi motus illos, quando exorti sunt, teneremur etiam sub mortali, vitari causas ex quibus oriuntur: adeoque non modo levis tactus, curiosus aspectus, & similia quæ sententia communis non damnat, nisi peccati venialis, sed etiam talis cibus, aut situs corporis, &c. sub peccato mortali cavenda essent; etsi inde nihil aliud esset sequiturum, quam aliquis motus inhonestus in appetitu sensitivo, vel in corpore sine periculo pollutionis, vel consensus pravi. Ista autem admittenda non videntur, præsertim quia cum motus prædicti naturaliter, & sapissime, innumerisque de causis excitentur, profecto omnium hominum salus in manifesto versaretur periculo, si tenerentur sub mortali eos reprimere.

Neque refert 1. Quòd voluntas teneatur regere potentias inferiores, ne cum ratione pugnent; non enim inde sequitur, eam teneri sub mortali, impedire pugnam de qua agimus, si gravius aliquod incommodum inde sequiturum non sit.

Neque refert 2. Quòd motus illi sint initium, & causa pollutionis, nam non magis inde colligi debet, eos esse peccatum mortale, quam eum qui furatur obolum peccare mortaliter, eò quòd hoc furtum est initium furti mille aureorum. Accedit quòd hic agimus de motibus qui permittuntur, quando non est periculum pollutionis.

Moneo tamen 1. Oppositam sententiam esse magis tutam in praxi. 2. Esse simpliciter tenendam, quando est probabile periculum pollutionis, vel consensus pravi: tunc enim per se loquendo, peccatum est mortale, motus inordinatos non reprimere. 3. Extra tale periculum, esse peccatum veniale motus illos permittere, nisi adsit causa rationabilis eos negligendi. 4. Quando talis causa adest, nullum esse peccatum ejusmodi motus non cohibere, etiamsi adsit periculum.

lum pollutionis, modo non sit periculum consensus: qua ratione qui confessionibus audiendis vacant, possunt motus illos negligere.

RESOLUTIO VII. *Consensus in delectationem aliquando est peccatum mortale, alias non.* HOC ita explicat S. Thomas art. 8. ut dicat, aliud esse delectari de cogitatione rei pravæ aliud delectari de ipso objecto talis cogitationis; velitque esse peccatum mortale, delectari de objecto cogitationis pravæ, non autem delectari de cogitatione illius. Et ratio afferri potest, quia etsi objectum aliquod in se sit inhonestum, & rectæ rationi repugnans, illius tamen cognitio ex se mala non est; cum sit in ipso Deo, qui peccati non est capax: quare neque mala est delectatio, quæ habetur de tali cognitione, ibique sistit. Contra verò, objectum inhonestum est ex se grave malum, graviterque prohibitum, adeoque peccatum est mortale, de eo delectari; cum delectatio sicut & quælibet alia operatio, sumat suam bonitatem, aut malitiam ex objecto in quod fertur. Quæ ratio saltem procedit de delectatione efficaci, quid autem de inefficaci sentiendum sit, dicetur postea.

Verum circa hæc occurrit dubium primum, qua ratione discerni possit delectatio, quæ habetur præcisè de cogitatione objecti moraliter mali, ab ea quæ habetur de ejusmodi objecto. Respondet hoc discrimen posse intelligi, si advertas ad motivum delectationis; quando enim cogitatio se habet tantum, ut proponens objectum, neque est id quod te movet ad delectationem, signum est te delectari de ipso objecto cogitato. Si autem reflectaris supra cogitationem, ea que te moveat ad delectationem, quia gaudes quod intelligas naturam talis peccati, aut modum quendam artificiosum, & mirabilem quo aliquod peccatum fuit patratum, signum est te de ea, non de illius objecto delectari. Idem etiam colligi potest ex occasione, quæ foedam cognitionem excita-

excitavit: nam si illa oritur ex inclinatione habituali ad objectum pravam, aut ex occasione aliqua turpi, signum est delectationem inde ortam, ferri in tale objectum; si verò ex occasione aliqua honesta, ut ex confessione nascatur, credibile est delectationem esse tunc de cogitatione, non de objecto illius. Fateor tamen hæc valde esse periculosa, iis præsertim qui sine ulla rationabili causa, sed ex mera curiositate res parum honestas tractare, & animo versare solent.

Dubium est secundo, an sit peccatum mortale, delectari inefficaciter de re graviter mala seu sine animo eam exequendi. Respondeo adhibita distinctione, nam si objectum delectationis inefficax tale sit, ut malitia ab eo possit per intellectum separari, non est peccatum de eo sic spectato delectari. Unde non peccat, qui die Veneris, ex carnum cogitatione delectatur, ac si carnes comederet: quia tale objectum spoliaturum circumstantia prohibitionis, malum non est.

Quod si malitia ab objecto separari nequit, delectatio voluntaria, etsi inefficax talis objecti, est peccatum mortale. Quia per se malum & illicitum est, approbare rem per se malam & illicitam, ac de ea gaudere; seu quia ut loquitur S. Doctor *art. illo* mortale est conformari per affectum peccato mortali. Ex quo intelligis, cum fornicatio sit per se & intrinsicè mala, idque graviter, de ea cogitata voluntariè delectari, etiam sine animo eam opere complendi, peccatum esse mortale. Præsertim quia ejusmodi delectatio vehementer provocat ad pollutionem, sæpeque voluntatem ad consensum in opus trahit.

Unde collige 1. Non licere viduæ delectari, de actu præterito matrimonii; quia etsi actus ille fuerit suo tempore licitus, obligatio tamen servanda castitatis impedit, ne possit vidua jam admittere delectationem veneream: quia hæc ex natura sua est quoddam initium copulæ, ei planè nunc illicitæ.

Neque

Neque dicas ex Aristotele 10. Ethic. 3. operationem, & ejus delectationem esse ejusdem bonitatis, & malitiae: operatio enim ex qua, in casu proposito oritur delectatio, per imaginationem fit praesens ac si actu eliceretur; sic autem est illicita, adeoque & delectatio eam sequens est illicita. Eademque ratio ostendit, non licere sponsis de futuro, delectari de copula, contracto matrimonio futura.

Collige 2. Non licere delectari de re venerea cogitata, sub conditione quod esset licita; quia cum conditio nihil ponat in esse, ea non impedit, quin obiectum illud secundum se sit malum, & consequenter quin mala & illicita sit delectatio, quae circa illud fertur. Eò vel maximè quia delectatio illa est inchoatio; & proxima causa operis illiciti.

CAPUT VI.

De causis internis peccati.

RESOLUTIO I. *Ignorantia interdum est causa peccati.* ITA S. Thomas 1. 2. quaest. 76. art. 1. ubi monet id debere intelligi, de causa per accidens, seu removeniente prohibens: ignorantia enim est privatio scientiae perficientis rationem quae prohibet actum peccati, inquantum dirigit actus humanos.

Nota 1. Ignorantiam antecedentem, seu invincibilem excusare à peccato, ut infra dicetur, ac proinde cum dicitur causa peccati, hoc debere intelligi de peccato materialiter, non formaliter spectato.

Nota 2. Ignorantiam consequentem seu vincibilem, cum aliquo modo sit voluntaria, posse esse causam peccati, etiam formaliter sumpti. Unde cum S. Doctor in his quaestionibus loquatur de peccato, ut peccatum est, hinc collige eum, in articulo quem versamus, agere de ignorantia vincibili, quando ait, eam esse causam peccati. Eò vel maximè, quia aliàs cum Deus concurrat ad entitatem peccati, à fortiori potuisset

potuisset dicere eum esse causam peccati, quod tamen merito negat.

Nota 3. Ex eodem hęc art. non quamlibet ignorantiam peccantis esse causam peccati, sed eam tantum quę tollit scientiam prohibentem actum peccati. Unde si voluntas alicujus sic esset disposita, ut non prohiberetur ab actu parricidii, etiam si patrem agnosceret, ignorantia patris non est huic causa peccati, sed concomitanter se habet ad peccatum & ideo talis non peccat propter ignorantiam sed peccat ignorans ex Philosopho. 3. *Ethic.*

RESOLUTIO II. *Ignorantia aliqua est peccatum, alia minime.* HANC tradit S. Doctor art. 2. dicens, nullam ignorantiam invincibilem esse peccatum, quia hęc studio superari non potest: ignorantiam autem vincibilem esse peccatum si sit eorum quę aliquis scire tenetur, non verò si sit eorum quę quis scire non tenetur. Unde peccant, qui nesciunt ea quę sunt fidei, & universalia juris precepta, ac quę ad eorum statum, vel officium spectant, quia ista scire tenentur, cum sine eorum cognitione actus debitos recte exercere nequeant: non tamen peccant, qui Theoremata, Geometrię ignorant, quia ea scire non tenentur.

Nota 1. In ignorantia culpabili posse considerari, & ignorantiam ipsam sive actualem, sive habitua-lem, & negligentiam voluntariam addiscendi, ex qua talis ignorantia nascitur.

Nota 2. Hęc tria ita inter se comparari, ut negligentia sit formaliter mala formalitate ipsi inhaerente, ignorantia vero actualis seu inconsideratio, quia non spectat ad voluntatem, sed ad intellectum, sit mala objective, & formaliter extrinsecè, per denominationem à malitia negligentię, ita ut ex utraque, tanquam ex actu interno & externo, peccatum integrè coalecat ac denique ignorantia habitualis, quia nec est actus nec omisso actus, sed veluti privatio habitus, non tam sit peccatum, quam effectus quidam peccati.

Nota 3.

Nota 3. Quod ait S. Thomas, eam ignorantiam esse invincibilem, quæ non potest studio superari, non ita intelligendum esse, ut ea tantum ignorantia sit invincibilis, quæ manet postquam homo fecit, quicquid potuit, ad eam superandam, sed quæ non tollitur, etiam si homo pro loco & tempore, adhibeat eam diligentiam moraliter sufficientem, quam in ordine ad acquirendam scientiam, dicta ignorantia oppositam adhibere tenetur. Ratio autem hujus explanationis est, quia etsi non faciat quis totum quod potest, ad comparandam scientiam, modo faciat quod tenetur, non peccat contra præceptum, adeoque illius ignorantia manet invincibilis, seu inculpabilis.

Nota 4. Interdum ignorantiam vincibilem, quæ est causa peccati, esse speciale peccatum, alias non. Est speciale peccatum, quando scientia opposita secundum se præcepta est. Non est, quando scientia quæ privat, non est præcepta secundum se, sed tantum per ordinem ad operationem, quatenus ut aliquid fiat, aut omittatur, illud cognosci debet. Hinc Confessarius, ex ignorantia officii sui male absolvens, peccat dupliciter, nempe & contra reverentiam sacramento debitam, & contra præceptum sciendi, quæ sunt sui muneris. Qui vero ex ignorantia culpabili non audit sacrum die festo, peccat tantum peccato omissionis, contra præceptum positivum audiendi Missam, quia non tenetur scire, Missam ea die audiendam esse, nisi ex vi præcepti eam audiendi.

RESOLUTIO III. *Ignorantia aliquando excusat à peccato, alias non.*] IN PRIMIS certum est, ignorantiam antecedentem semper à peccato excusare; cuius Ratio est, quia ejusmodi ignorantia nullo modo est volita sive directè, sive indirectè, cum omnem voluntatem antecedit: quare cum sit causa operis, utpote quod non fieret, si ea abesset, hinc fit ut opus illud simpliciter sit involuntarium, ac proinde à culpa liberum.

Hinc

Hinc non peccat Titius occidendo hominem, putans invincibiliter se feram occidere si talis ignorantia est causa occisionis, id est si Titius ita animo comparatus est, ut si scivisset esse hominem, eum non occidisset. Sed major est *difficultas*, an peccet Titius occidendo hominem, quem invincibiliter putat esse feram. si ignorantia illa non est causa occisionis, id est, si Titius ex hypothesi quod scivisset esse hominem, eum nihilominus occidisset, ita ut quamvis ignoranter, non tamen ex ignorantia eum interficiat.

Dico igitur 2. Etiam ejusmodi ignorantiam, quæ concomitans vocari solet, excusare à peccato. *Ratio est*, quia cum Titius invincibiliter ignoret se hominem occidere, talis ignorantia sufficit, ut occisio hominis censeatur illi prorsus involuntaria, sicque à culpa excusetur.

Nec refert, quod si Titius sciret, id quod putat esse feram, esse ipsius inimicum, vellet eum occidere; hoc enim non sufficit, ut Titius de facto peccet, occidendo hominem, sed tantum quod peccaret, si talis hypothesis contringeret. Alioquin dicendum esset, nobis de facto imputanda esse ea omnia peccata, quæ juxta præscientiam divinam patraremus, ex hypothesi quod in hac, vel illa circumstantia essemus constituti.

Objicies ista videri aliena à mente S. Doctoris hic *art. 3.* cum disertè doceat, ignorantiam quæ non est causa actus peccati, siue sit consequens, siue concomitans ipsum, non excusare à peccato. *Respondео* sensum esse, talem ignorantiam non excusare totaliter à peccato, quia etsi ipsa occisio actualis in casu proposito, à culpa excusetur, ille tamen affectus habitualis occidendi inimicum, qui viget in animo Titii, culpabilis est & vitiosus. Unde ignorantia concomitans in eo distinguitur ab antecedente, quòd hæc cum sit causa operis, quatenus removeret scientiam, quæ si adesset, Titius hominem non occideret, ex ea
operan-

operantem ab omni culpa, circa idem objectum liberat.

Dico 3. Ignorantiam consequentem, aliquando peccatum augere, aliàs minuere, at nunquam omnino seu ex toto excusare. Explico, vocatur ignorantia consequens ea, quæ sequitur voluntatem, quæque proinde semper est voluntaria, sed cum discrimine; nam alia est directè volita, & hæc dicitur affectata, alia indirectè, quæ crassa seu supina vocari solet.

Itaque certum est ignorantiam consequentem, siue sit affectata, siue crassa non omnino tollere rationem peccati, ab actu malo qui ex illa fit, cum non impediatur, quin actus ille sit voluntarius. *Dubatur* autem, qualis ignorantia consequens peccatum augeat, qualis minuat.

Respondeo 1. Ignorantiam affectatam augere peccatum, quando ea affectatur eo fine, ut liberius peccetur, ut dum quis vult ignorare, an festum aliquod in hebdomada occurrat, ut majori cum libertate possit sacrum, vel jejunium omittere. Ita sumi potest ex S. Thoma *quæst. illa 76. art. 4.* quia scilicet peccatum ex ea ignorantia patratum, est magis voluntarium; at peccatum quò magis est voluntarium, eò est gravius.

Respondeo 2. Ignorantiam affectatam tunc minuere peccati malitiam, quando quis vult ignorare præceptum, ut caveat irreverentiam contra Deum, quam putat committi eo ipso quòd habeatur notitia legis, quæ violatur: sic enim peccatum fit cum minori affectu, quàm si adesset scientia opposita, adeoque minus est voluntarium: fit etiam cum minori contemptu Dei, legisque divinæ, & eatenus minorem continet malitiam.

Respondeo 3. Ignorantiam non affectatam, seu crassam minuere peccatum, quia ut ait S. Thomas loco citato, cum talis ignorantia non nisi indirectè sit volita, per eam minuitur voluntarium, adeoque & peccatum.

H

catum.

catum. Eò vel maximè, quia peccans ignoranter contra præceptum, quod neglexit scire, minùs illud contemnere censetur, quàm qui ex certa scientia illud violat.

RESOLUTIO IV. *Datur etiam alia causa interna peccati, ex parte appetitus sensitivi, voluntatem ad malum per passionem trahentis.*] HOC probat S. Thomas 1.2. *quæst* 77. *art.* 1. ubi ait, passionem appetitus sensitivi non posse directè movere, aut trahere voluntatem, sed indirectè, idque dupliciter, primò secundum quandam distractionem, quia cum omnes potentia animæ in una illius essentia radiceantur, necesse est quòd quando una intenditur in suo actu, altera in suo remittatur, vel etiam totaliter impediatur. Alio modo ex parte objecti voluntatis, quòd est bonum ratione apprehensum: impeditur enim iudicium & apprehensio rationis, propter vehementem & inordinatam apprehensionem imaginationis, & iudicium virtutis æstimatoris, ut patet in amentibus: at hæc sequuntur passionem appetitus sensitivi, sicut dispositionem linguæ sequitur iudicium gustus. Undè per consequens iudicium rationis plerumque sequitur passionem appetitus sensitivi, idemque dicendum de motu voluntatis, qui natus est semper sequi iudicium rationis.

Nota 1. ex art. 3. Peccatum ex passione dici peccatum ex infirmitate, ob similitudinem infirmitatis animæ, cum infirmitate corporis. Dicitur autem corpus infirmum quando impeditur, vel debilitatur in executione propriæ operationis, propter inordinationem partium ipsius, ita ut non subdantur virtuti directivæ & motivæ corporis. Sic etiam anima dicitur infirma, quando in propria operatione impeditur, eo quòd partes illius ordini rationis non subdantur. Quare cum concupiscibilis aut irascibilis extra ordinem rationis aliqua passione afficitur, sicque impedimentum præstat debita actioni hominis, peccatum dicitur esse ex infirmitate.

Nota 2.

Nota 2. ex art. 4. Amorem sui esse principium omnis peccati, eo quod omne peccatum procedit ex appetitu inordinato alicujus temporalis boni, quod autem aliquis appetat inordinatè aliquod temporale bonum, procedit ex eo quod inordinatè amat seipsum. Unde cum triplex sit inordinatus appetitus boni, triplex etiam est causa peccati, nempe concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ, ut concluditur *art. 5.* Ad primam enim & secundam reducuntur omnes passionibus appetitus concupiscebiles, quia duplex est concupiscentia, una naturalis, quæ est eorum quibus natura corporis sustentatur, sive ad conservationem individui, sive ad conservationem speciei, & hæc dicitur concupiscentia carnis. Alia est concupiscentia animalis, eorum scilicet quæ secundum apprehensionem imaginationis sunt delectabilia, qualia sunt pecunia, ornatus vestium, & similia, & hæc vocatur concupiscentia oculorum. Ad tertiam verò reducuntur omnes passionibus irascibilis, cum enim superbia sit appetitus inordinatus excellentiæ, appetitus inordinatus ardui boni attinet ad superbiam vitæ.

Dices, cum ordinatus amor sui sit peccatum, si quæcunque alia peccata ex eo orirentur, sequeretur hominem nunquam peccare, quin committat duo peccata. *Verum* negatur id sequi, quia quando dicit S. Doctor amorem sui esse principium omnis peccati, non est sensus, quod quoties homo peccat, prius eliciat actum inordinatum proprii amoris, à quo illud peccatum oriatur; sed quod ille idem actus malus, qui respicit bonum commutabile, tanquam objectum, terminatur ad ipsum peccantem, tanquam ad finem cui bonum illud appetitur.

Instabis saltem hinc sequi, in quolibet peccato esse duas malitias specie distinctas, alteram communem amoris inordinati erga seipsum, aliam specialem sumptam à proprio objecto. *Respondeo* neque id sequi, quia amor sui non est inordinatus, nisi quatenus

facit ut aliquod aliud objectum inordinate appetatur: quare cum & istius appetitionis, & illius amoris eadem sit inordinatio, consequens est unam tantum esse utriusque malitiam.

RESOLUTIO V. *Passio interdum minuit peccatum, interdum aggravat.*] PROBATUR ex art. 6. nam appetitus sensitivus potest se habere ad liberum arbitrium, & antecedenter, & consequenter, antecedenter quatenus passio trahit, vel inclinat voluntatem & rationem, consequenter vero, secundum quod motus superiorum virium, si sint vehementes, redundant in inferiores: non enim potest voluntas intense moveri ad aliquid, quin excitetur aliqua passio in appetitu sensitivo. Si igitur accipiat passio priori modo, sic minuit peccatum, sicut minuit voluntarium. Si vero posteriori, sic passio non minuit peccatum, sed magis auget, vel potius est signum magnitudinis ejus, in quantum scilicet demonstrat intentionem voluntatis, ad actum peccari.

Ut autem ista clarius percipias, *Nota 1.* ex S. Doctore 1. 2. *quest. 24. art. 3. ad 1.* passiones appetitus se habere consequenter, duobus modis, ad iudicium rationis. 1. Per modum redundantie, de quo jam actum est. 2. Per modum electionis, quando scilicet homo ex iudicio rationis eligit affici aliqua passione, ut promptius operetur, cooperante appetitu sensitivo.

Nota 2. Passionem consequentem, cum non moveat voluntatem ad actum, non esse simpliciter causam quod actus sit aut non sit, quod sit bonus, aut malus; posse tamen esse causam illius secundum quid, quatenus passio excitata à voluntate, potest ipsam voluntatem impellere ad agendum, cum majori constantia, intentione, suavitate: sicque passionem simpliciter consequentem, esse posse quodammodo antecedentem.

Nota 3. ex art. 7. passionem aliquando totaliter excusare

excusare à peccato, alias non. Nam vel passio totaliter aufert usum rationis, vel non totaliter; si totaliter aufert, & à principio fuerit voluntaria, tunc actus malus inde ortus imputatur ad peccatum, ut homicidium ebrio, quia est voluntarius in causa. Si vero causa non fuit voluntaria, sed naturalis, actus redditur omnino involuntarius, & à peccato liber. Quando autem passio non totaliter intercipit usum rationis, ea non excusat totaliter à peccato, quia ratio tunc potest passionem excludere, divertendo ad alias cogitationes, vel impedire ne suum consequatur effectum.

RESOLUTIO VI. *Interdum peccant homines ex malitia, ita ut hæc etiam sit causa interna peccati.*] **HOC** ita declarat S. Thomas 1.2. quæst. 78. art. 1. Peccatum ex malitia dicitur, quod procedit ex malitia vel inordinatione voluntatis, tanquam ex principio: quod enim homo ad peccatum declinet, id provenit ex corruptione vel inordinatione, in aliquo principiorum hominis, principia autem humanorum actuum sunt tria; intellectus; & appetitus tam rationalis, qui dicitur voluntas, quam sensitivus: sicut ergo peccatum interdum contingit ex defectu intellectus, puta cum quis per ignorantiam peccat, & ex defectu appetitus sensitivi; ut cum aliquis peccat ex passione: ita etiam contingit ex defectu, & inordinatione voluntatis, hocque peccatum vocatur ex malitia, quia voluntas præferendo bonum temporale spirituali, dicitur ex certa malitia, vel industria peccare, quasi scienter malum eligens.

Ad maiorem horum intelligentiam, *Nota 1.* Inordinationem illam voluntatis, ex qua ait S. Doctor procedere peccatum ex malitia, non esse in eo positam, quod voluntas per actum volitionis feratur in malum, sub ratione mali, hoc enim esse impossibile patet. tum ex illo vulgari, nemo intendens ad malum operatur, tum quia ut ait S. Thomas 1.2. quæst. 78. art. 1.

H 3

volun

voluntas est appetitus quidam rationalis, appetitus autem non est nisi boni, cum nihil aliud sit quam inclinatio appetentis in aliquid sibi conveniens. Non etiam illa inordinatio est necessario aliquid superadditum voluntati, sive per modum habitus, sive per modum actus, cum possit homo peccare ex malitia, etsi habitu & alio actu pravo careat, quamvis plerumque utrumque præcedere soleat. In eo igitur consistit, quod voluntas neque ex aliquo errore intellectus, neque ex passione appetitus sensitivi, sed ex certa scientia, meraque sua libertate amplectatur aliquod objectum, quod rectæ rationi repugnare novit.

Nota 2. Peccatum ex malitia, ut de eo hîc agimus, distingui à peccato ex malitia, quod vulgò dicitur esse contra Spiritum sanctum; quia ut docet S. Thomas 2.2. *quæst.* 14. *art.* 1. In corpore circa finem, peccatum ex malitia dupliciter contingit, uno modo ex inclinatione habitus viriosi, qui malitia dicitur; & sic non est idem, peccare ex malitia, & peccare in Spiritum sanctum. Alio modo contingit ex eo, quod per contemptum abjicitur, & removeretur id quod electionem peccati poterat impedire, sicut spes per desperationem, timor per præsumptionem, & alia huiusmodi, quæ quia sunt effectus Spiritus sancti in nobis, eo modo peccare est peccare in Spiritum sanctum. Unde in responsione ad 3. ait, peccatum ex certa malitia, secundum quod provenit ex inclinatione habitus, non esse speciale peccatum, sed quandam generalem conditionem peccati; prout verò est ex speciali contemptu effectuum Spiritus sancti in nobis, habere rationem specialis peccati.

Nota 3. ex art. 4. Peccatum ex malitia gravius esse peccato ex passione, tum quia magis est voluntarium, tum quia diutius durat, tum quia peccans ex malitia est malè dispositus quoad finem, qui est principium in operabilibus; at defectus principii est pessimus; quare est periculosior defectus eius, qui ex passio-

DE PECCATIS CAP. VII. 175

passione peccat, cuius propositum tendit in bonum finem; etsi ad horam interrumpatur. Hæc tamen intellige, modo cætera sint paria, quia contingere potest, peccatum ex passione, ratione objecti tanto peius excedere, ut simpliciter sit gravius peccato ex malitia, ut patet, si fiat comparatio inter homicidium patratum ex passione, & furtum commissum ex malitia.

CAPUT VII.

De causis externis peccati, ubi de peccato originali.

RESOLUTIO I. *Deus non est causa peccati siue directe, siue indirecte.* ITA. S. Thomas 1. 2. quæst. 79. art. 1. quod probat, quia omne peccatum est per recessum ab ordine, qui est in Deum, sicut in finem, Deus autem omnia inclinat, & convertit ad seipsum, sicut in ultimum finem: unde impossibile est quod sit sibi, vel aliis causa discedendi ab ordine qui est in ipsum, adeoque quod sit directe causa peccati. Rursus, etsi Deus aliquibus non præbeat auxilium, quod si præberet, non peccarent, hoc totum facit secundum ordinem suæ divinæ sapientiæ, & iustitiæ; unde non imputatur ei, sicut causa peccati, quod alius peccet: sicut gubernator non dicitur causa submersionis navis, ex hoc quod non gubernat navem, nisi quando subtrahit gubernationem potens, & debens gubernare. Et sic patet, quod neque indirecte Deus sit causa peccati.

Nota 1. ex responsi. ad 1. Deum tradere aliquos in reprobum sensum, in quantum non prohibet eos, quin suum reprobum sensum sequantur: sicut dicimus exponere eos quos nō tuemur. Et quod ait Augustinus, Deum inclinare voluntates hominum in bonum, & malum, sic intelligendum esse, quod in bonum quidē directe inclinat voluntatem, in malum autem, in quantum non prohibet. Unde tacite arguuntur à S. Doctore, qui ex dictis locutionibus colligunt, Deum positivè, & physicè per motionem aliquam realem inclinare, imò quod peius est, ineluctabiliter

sen

seu injecta antecedente agendi necessitate prædeterminare voluntatem hominis ad actus pravorum.

Nota 2. Deum ex communi sententia, contra Durandum, ut causam primam & universalem concurrere ad actus pravorum entitativè spectatos, idque per influxum immediatum, ipsique actibus pravis intrinsicè. Cujus ratio est, tum quia cum causa sit longè nobilior sua operatione, & omnes concedant eam ab influxu Dei immediato pendere, non nisi valde inconsequenter dici potest, ipsam operationem sine immediato Dei influxu posse subsistere; tum quia cum entitas actionis non distinguatur realiter, à termino per eam producto, si illa non penderet immediatè à Deo, idem de isto dicendum esset, sicque non modo calefactio, sed ipse calor productus sine Deo conservaretur, imò homo genitus non egeret conservatione Dei, quia ipsius generatio sine illius influxu fieret. Tum denique quia ex communissimo Sanctorum, & Theologorum sensu, nihil est quod non possit destrui, & in nihilum abire, vel per solam subtractionem influxus divini: At non posset actio creaturæ eo modo destrui, si Deus ad illam immediatè non concurreret.

Nota 3. Præcipuum argumentum quo Durandus motus fuit, ut negaret concursum Dei immediatum ad operationes causarum secundarum, ex eo sumi, quod non posset capere, quomodo Deus non esset causa peccati, si ad illius entitatem immediatè concurreret. *Verùm difficultas* illa facile conciliatur, si dicamus, Deum non esse causam peccati ab hominibus commissi; quia ille tantum dicitur causa peccati ab aliquo patrati, qui eum movet & impellit ad peccatum; sic enim est ipsi author ut peccet, potestque peccatum ei ut causæ impûrari. Ad Deum esse concurrat ad entitatem peccati, non tamen in nostra sententia, hominem impellit sive moraliter, sive physice ad eam producendam, quin potius sincerè optat ut peccatum caveat, bonisque operibus

vacet.

vacet. Quare nullo modo dici potest, quod Deus sit homini causa ut peccet, adeoque quod sit causa peccati ab eo patrati.

Sed *contra* instabit aliquis, nam modo Deus realiter, & immediatè concurrat ad actum pravam hoc sufficit ut verum sit, Deum mala opera, non solum permissivè, sed etiam propriè & per se operari, quod tamen repugnat Concilio Trident. *sess. 6. can. 6. Respondeo*, Deum non operari propriè & per se actum malum in sensu hæreticorum qui à Concilio damnantur, ita scilicet ut ex directâ intentione velit, actus prava ab hominibus committi, & consequenter eorum voluntatem efficaciter impellat ad eos patrandos, ut illi impiissimè sentiunt. Quamvis autem Deus, homine proprio motu se determinante ad opus pravam, ex munere primæ causæ illi coope-retur, id non sufficit, ut dicatur propriè, & per se causa talis operis; præsertim cum ille offerat concursum in actu primo indifferentem, qui non minùs ad actum bonum, quàm ad malum trahi potest.

Nota 4. Ex dictis posse colligi resolutionem illius quæstionis, an Deus sit causa excoecationis, & inductionis. Dicendum enim est cum S. Doctore *art. 3.* Deum non esse causam excoecationis, quantum ad motum animi humani inhærentis malo, & averfi à divino lumine, sed solum quantum ad subtractionem gratiæ, ex qua sequitur quod mens non illuminetur, nec cor emolliatur ad rectè vivendum. Quæ postrema verba non sunt intelligenda de subtractione gratiæ sufficientis, & necessariæ ad conversionem, sed efficacioris, qua posita, cor hominis emolli-retur.

RESOLUTIO II. *Diabolus non est directè homini causa peccandi.*] PROBATUR *ex quæst. 80. art. 1.* nam voluntas hominis duobus modis moveri potest, nem-pè ab objecto, & ab eo quod interiùs voluntatem movet & inclinât ad volendum, qua posteriori ratione voluntas non nisi à seipsa, vel à Deo, qui nequit

esse causa peccati, moveri potest: quare ex hac parte, sola hominis voluntas est directe causa peccati. Ex parte verò objecti, aliquid movet voluntatem tripliciter. 1. Ipsum objectum. 2. Qui proponit objectum. 3. Qui persuadet objectum propositum habere rationem boni; sed nullo istorum modorum potest aliquid esse causa peccati directa, quia voluntas non movetur ex necessitate ab aliquo objecto, nisi sit ultimus finis. Unde sequitur, quod diabolus non sit causa peccati directe, vel sufficienter, sed solum per modum persuadentis, vel proponentis appetibile.

Potest hic discursus illustrari ex 1. 2. *quest. 9. art. 6.* ubi S. Thomas voluntatem moveri à solo Deo, sicut ab exteriori principio, probat in hunc modum. Motus voluntatis est ab intrinseco, sicut & motus naturalis, quamvis autem rem naturalem possit aliquid movere, quod non est causa naturæ rei motæ, motum tamen naturalem causare non potest, nisi quod est aliquo modo causa naturæ. At Deus solus est voluntatis causa, tum quia voluntas est potentia animæ rationalis, quæ à solo Deo causatur per creationem, tum quia cum voluntas habeat ordinem ad universale bonum, nihil potest esse causa voluntatis, nisi ipse Deus, qui est universale bonum. Omne autem aliud bonum per participationem dicitur, estque quoddam particulare bonum, at causa particularis non dat inclinationem universalem. Unde nec materia prima, quæ est in potentia ad omnes formas, potest causari ab aliquo particulari agente. Hinc ergo colligitur, quod etiam diabolus non possit movere voluntatem, cum tamen non sit causa voluntatis, motus ejus voluntarius ab eo esse nequit.

Non erit etiam inutile, ad clariorem dictorum intelligentiam, ex tribus postremis articulis *quest. 11.* illius 80. quam tractamus, breviter hic observare. 1. diabolus posse ad peccatum inducere non tantum exterius proponendo aliquod objectum, sed etiam

inte-

interius instigando ; quatenus potest imaginationi formas aliquas imaginarias præsentrare, & in appetitu sensitivo passionem aliquam excitare. 2. Licet dæmon propria virtute, nisi refrænetur à Deo, possit aliquem inducere ex necessitate, ad faciendum actum, qui de suo genere peccatum est, quatenus illius rationem ligare potest, non tamen posse inducere necessitatem peccandi, quia non imputatur homini ad peccatum, quod facit sine usu rationis: si autem ratio illius non est totaliter ligata, habet sufficientem libertatem ad resistendum peccato. 3. Et si dæmon fuerit occasio omnium peccatorum, quatenus primum hominem ad peccatum induxit, non tamen omnia peccata fieri ex illius suggestione, ut etiam alias notavimus in tractatu de Angelis cap. 12. Porro quia peccatum originale aliquo modo fuit causa aliorum peccatorum, non erit abs re, de eo hic agere, ubi de causis peccatorum differitur. Sit ergo

RESOLUTIO III. *Secundum fidem admittendum est peccatum originale, in posteros Adæ per generationem transfusum.* Ita omnes Catholici contra Pelagianos, qui olim peccatum originale negabant. Probatur autem 1. ex Scriptura sacra Job. 14. Quis potest facere mundum, de immundo conceptum semine? Psalm. 50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, ubi numerus pluralis pro singulari ponitur. Rom. 5. Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors. Et ne cum Pelagianis dicas, peccatum intrasse in mundum, non propagatione, sed imitatione, Apostolus hanc evasionem excludit Ephes. 2. cum ait, nos natura esse filios iræ. Imò cum Pelagius quæreret, per quas rimulas hoc peccatum dilaberetur in animam, Respondit Augustinus lib. 2. de nuptiis cap. 28. ex eo loco Apostoli, Quid quærís, ô Pelagi, rimulam latentem, cum januam habeas apertissimam, Per unum hominem peccatum intravit in mundum. Quid amplius quærís?

Probatipoteſt 2. Ex Conciliis, & Patribus. Verū aliis dimiſſis, ſufficiet nobis illud ex Tridentino ſeſſ. 5. de peccato originali. Si quis Adæ prævaricationem ſibi ſoli, & non ejus propagini aſſerit nocuiſſe, & acceptam à Deo ſanctatem & juſtitiam quam perdidit, ſibi ſoli & non nobis etiam eum perdidiffe, aut inquinatum illum per inobedientiæ peccatum, mortem & pœnas corporis tantum, in omne genus humanum transfuſiſſe, non autem & peccatum, quod mors eſt animæ, anathema ſit, cū contradicat Apoſtolo dicenti, Per unum hominem peccatum intra- vit in mundum, & per peccatum mors, &c.

Probatuſt 3. Ex inſtitutione Baptiſmi, Eccleſiæ enim ſemper credidit, baptiſmum ſpecialiter fuiſſe inſtitutum pro parvulis, ut ſcilicet per ipſum mundarentur à peccato originali. Quò ſpectat illa ſollicitudo, qua parentes Catholici curant, ut infantes recens nati quàm primum baptizentur, credunt quippe eos ante baptiſmum, infeſtos eſſe peccato originali, adeoque ſi in eo ſtatu moriantur, à regno Dei in æternum excludendos. Nec refert, quòd baptiſmus à Chriſto fuerit inſtitutus, nam ante adventum Chriſti alia erant remedia, quibus infantes à culpa originali purgari poterant, ut diximus ubi de Sacramentis in genere.

Dices 1. Si infantes naſcerentur infeſti peccato originali, falſum eſſet illud *Ezech. 18.* Filius non portabit iniquitatem patris. Verum hoc retorqueri poteſt contra Pelagianos, tum quia illi dicebant, infantes ſine baptiſmo morientes, ab æterna vita ſeu à viſione Dei excludi; tum quia experientia conſtat, infantes variis pœnis affici. Quare hinc potiùs concludi debet, eos alicui peccato à primo parente tracto, obnoxios eſſe, ut verum ſit, filium non portare iniquitatem patris, niſi ipſe illius quodammodo ſit particeps, ut explicat S. Doctor ad 1.

Dices 2. Si peccatum originale transfunditur per generationem, aut illud ſubjectivè exiſtit in corpore, aut

aut dicendum est non modo corpus, sed etiam animam generari. *Respondeo* neutrum sequi non enim ista transfusio est physica sed moralis, quemadmodum ipsum peccatum originis est aliquid morale. Quare ut Adam censeatur transfundere peccatum illud in posteros sufficit quod si via ordinaria ex illius stirpe oriatur, quia pactum tale erat, ut si primus parens à justitia originali sua culpa excideret, eadem etiam omnes illius filii privati essent.

Dices 3. Nos saepe in superioribus dixisse, nullum esse peccatum, nisi sit voluntarium, & contra aliquam legem: infantes autem non uti propria voluntate, neque ullius praecepti capaces esse. *Ad hoc responderetur* potest ex S. Thoma 1. 2. quæst. 18. art. 1. omnes homines qui nascuntur ex Adam, posse considerari ut unum hominem, in quantum conveniunt in natura specifica: sicut omnes homines unius communis reputantur quasi unum corpus, & unus homo; actus autem unius membri corporalis, puta manus, non est voluntarius voluntate ipsius manus, sed voluntate animæ, quæ primò movet membrum. Sic igitur inordinatio quæ est in isto homine ex Adam genito, non est voluntaria voluntate ipsius, sed voluntate primi parentis, qui movet motione generationis, omnes qui ex ejus origine derivantur; sicut voluntas animæ movet omnia membra ad actum. Unde etsi de ratione peccati sit, quod aliquo modo sit voluntarium, & contra legem, est tamen discrimen inter peccatum actuale, & originale, quod actuale debet esse voluntarium, voluntate particulari ipsius à quo perpetratur, & contra legem ipsi impositam: ac satis est quod originale, cum ab actuali distinguatur, sit voluntarium voluntate communi generis humani, seu voluntate Adæ, ut in eo tanquam in capite, omnes homines continentur, & per illum representantur, & consequenter contra legem ipsi Adæ, ut aliorum hominum capiti indictam.

RESOLUTIO IV. *Beatissima Virgo Dei Genitrix à peccato originali fuit præservata.*] PROBATUR I. Quibusdam testimoniis Scripturæ quæ in hanc rem proferri solent, quale est illud *Genes. 3.* Inimicitias ponam inter te, & mulierem semen tuum, & semen illius, ipsa conteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo ejus. Ubi ex communi sententia, per vocē, ipsa, quam vulgata habet, intelligitur B.V. per caput serpentis, peccatum originale, & per contritionem illius, omnimoda victoria de illo reportata. Ex his autem sequitur, Virginem Deiparam non tantum à peccatis actualibus, sed etiam ab originali præservatam fuisse.

Dices, locum prædictum secundum sensum litteralem non intelligi de Virgine, sed tantum secundum sensum mysticum: at ex sensu mystico Scripturæ non satis firmum deducitur argumentum. *Respondeo* minorem veram esse, quando sensus mysticus auctoritatibus Patrum, aut Scripturæ interpretum non fulcitur, cujus oppositum hic contingit. Quare si Mariæ virginitatem probare licet, ex mystica rubi, quem Moyses incombustum vidit, expositione, quare non æquè poterit, immaculata illius conceptio probari ex loco allato, aliisque similibus, esto non nisi in sensu mystico intelligantur de Virgine.

Possimus etiam ad idem suadendum, proferre illud ex Cantico Canticorum *cap. 4.* Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te, certum enim est hæc verba non raro à Patribus intelligi de B. Virgine. Quare cum dicatur, non modo eam totam esse pulchram, sed etiam in ea non esse maculam, hinc planè concludendum est, maculam peccati originalis in illius anima locum nunquam habuisse, ut sapienter concludit Idiota in contemplatione Virginis *cap. 3.* Confirmatur, nam S. Thomas 3. p. *quæst. 27. art. 4.* ait, fatendum esse Beatam Virginem nullum actuale peccatum commisisse sive mortale, sive veniale, ut sic in ea impleatur quod dicitur *Cant. 4.* Tota pulchra

chraes, &c. At cur non etiam fatendum erit, illam à peccato originali fuisse immunem? Præsertim cum hoc peccatum turpius sit, quàm veniale, ut ex dicendis intelligetur.

Probatur 2. Prædicta resolutio autoritate Ecclesiæ, quæ tam apertè illi favet, ut mirum sit viros Catholicos adhuc pro parte opposita stare. Nam imprimis ex præcepto Sedis Apostolicæ, Festum Immaculatae Conceptionis Beatissimæ Virginis per totum orbem celebratur, variæque indulgentiæ celebrantibus conceduntur, & speciale hujus Festi Officium in Ecclesia decantatur, idque totum à quam plurimis Pontificibus fuit approbatum. Quis verò affirmare audeat Sedem Apostolicam in re tanti momenti, ad fidem & ad bonos mores spectante, errare posse? *Confirmatur*, nam Patres antiqui ex eo quòd Ecclesia Festum Nativitatis Beatissimæ Virginis celebrat, colligunt eam in nativitate fuisse sanctam, & à peccato originali liberam. Ergo à pari cum eadē Ecclesia Festum Conceptionis immaculatae quotannis celebret, inde magnum eruitur argumentum ad probandum, Mariam Virginem in puncto conceptionis fuisse sanctam, & à macula originali immunem. Imò si ex festo Nativitatis rectè deducitur, Virginem fuisse sanctam, antequam nasceretur, ex eodem colligi debet, eam fuisse sanctam in ipso momento conceptionis; cum ratio reddi nequeat, cur sanctitas illius, si debet antecedere nativitatem, non debeat retrahi usque ad ipsum instans conceptionis.

Deinde, quòd sententia nostra Sedi Apostolicæ multò magis placeat, quàm opposita, vel ex eo conijcere licet, quod quamdiu summi Pontifices Festum immaculatae Conceptionis magnis favoribus prosequuntur, interim prohibent sub pœna excommunicationis, ne quis vel in concionibus, vel in lectionibus publicis docere audeat, Virginem fuisse conceptam in peccato originali. Imò Gregor. XV. altum ea de re silentiū deinceps haberi jussit, adeò ut

miseria

miseria illa opinio, etiam à privatis colloquiis expulsa, in insulam mentalem à multis jam annis, iussu Ecclesiæ Romanæ sit relegata, ut non nemo acutè observavit.

Probari potest 3. Præcedens resolutio ex Patribus, quorum alii sanctitatem, puritatem, & gratiam Virginis adeò extollunt, ut satis indicent eam ab omni peccato fuisse liberam: alii generatim docent, peccatum in Virgine nullum locum habuisse; alii discretè etiam à peccato originali eam eximunt. Verùm non est animus in hoc compendio eorum verba recensere, cum præsertim apud plerosque recentiores, de hac materia tractantes videri possint. Illud solum *observandum* est, quod dicunt Patres Concilii Trident. *sess. 5. in decreto de peccato originali*, non esse suæ intentionis, comprehendere in hoc decreto, ubi de peccato originali agitur, beatam & immaculatam Virginem Mariam Dei genitricem.

Probat 4. Illo discursu, quo S. Doctor 3. parte *quæst. & articulo citatis* ostendit, Beatam Virginem, nunquam actu peccasse; Ait enim Deum illos, quos ad aliquid eligit, ita præparare & disponere, ut ad id inveniantur idonei, ad quod eliguntur. Beatam autem Virgo fuit electa divinitus, ut esset mater Dei, & ideò non est dubitandum, quin Deus per suam gratiam, eam ad hoc idoneam reddiderit: at non fuisset idonea mater Dei, si peccasset aliquando; tum quia honor, & ignominia parentum redundat in prolem; tum quia singularem affinitatem habuit ad Christum, qui ab ea carnem sumpsit: at quæ conventio Christi ad Belial? Tum etiam quia Dei Filius, qui est Dei sapientia, singulari modo in ipsa habitavit, scilicet & in anima, & in utero, dicitur autem *Sapient. 1.* In malevolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis. Et ideò fatendum est, quod Beata Virgo nullum peccatum actuale commisit sive mortale, sive veniale. Ita S. Doctor cujus ratio aut nihil concludit aut æquè, vel à fortiori conclu-

concludit, Beatam Virginem à peccato originali fuisse prorsus immunem; si enim peccatum veniale, quod omnium consensu levissimum est, & cum gratia divina cohaeret, à dignitate, & sanctitate matris Dei valde alienum censetur, quis dubitat, quin peccatum originale, quod privat gratia, & beatitudine, longius adhuc à Dei Matre abesse debeat.

Addo, etsi peccatum mortale aliquo sensu gravius sit originali, hoc tamen alia ratione esse foedius, & cum majori dedecore conjunctum, ut inde conjicitur, tum quod ex communi sententia, Christus magis praecipue venit propter originale, quam propter actuale, adeo ut venturus esset, si fuisset originale, si ne actuale, & non vice versa: tum quia peccatum mortale non impedit, quin homo sit membrum Ecclesiae; at homo saltem ut plurimum, manet extra Ecclesiam, donec à peccato originali mundatus sit. Unde in lege nova institutus est baptisimus, ut per illum homo ab ejusmodi peccato liberetur, simulque in Ecclesiam introducatur.

Probaturs. Quia Beatissima Virgo communiter praedicatur immunis à multis effectibus peccati originalis, nimirum à fomite peccati, à dolore partus & sordibus puerperii, à corruptione corporis, à potestate quam vir in uxorem exercet, &c. Quidni ergo dicemus, eam etiam fuisse praeservatam à peccato originali? An non magis indecorum erat, quod Dei mater subjaceret daemoni, quam poenis praedictis? Ita sane sentio, & eo libentius quod audiam, omnes ferè orbis Academias in eandem sententiam conspirare, ut plerique testantur, mihi que indubitatum sit, minus pie minusque probabiliter sentire, qui sanctissimam Dei Matrem peccato originali subiectant, quam qui ex adverso stant, pro immaculata illius Conceptione, quam cum summo Pontifice, aliisque Ecclesiae praelatis, magno affectu celebrant Reges terrarum, & omnes populi, principes & omnes iudices terrarum, juvenes & virgines, senes cum junioribus.

Obijcies

Obiicies 1. Generales Scripturæ locutiones quibus dicitur : omnes homines in Adamo peccasse, in eo mortuos esse, Christum à peccato omnes liberasse. *Respondeo 1.* Leges generales non excludere privilegia particularia, ut patet, quia etsi in multis offendamus omnes, & omnes nascamur filii iræ, ut loquitur Scriptura, id non impedit quin omnium consensu, Beatissima Virgo fuerit divinitus præservata à peccato actuali, & ante nativitatem sanctificata 2. B. Virginem non fuisse in se maculatam peccato originali, etsi concedatur eam peccasse in Adamo, hinc enim non sequitur, eam de facto incurrisse in peccatum originale, sed ad summum eam contraxisse debitum incurrendi in tale peccatum. Unde etiam ut dicatur à Christo redempta sufficit, quòd per illius gratiam ab originali præservata fuerit, siquidem ille est perfectior redimendi modus, quam si post casum restaurata fuisset.

Obiicies 2. Plerosque Patres, & Scholasticos speciatim verò S. Bernardum, & S. Thomam stare pro opposita sententia. *Respondeo 1.* Authores illos variè de hac re locutos esse, ut multi observant, nam in uno loco docent, Beatissimam Virginem incidisse in peccatum originale, in alio verò oppositum tradunt. Ista autem varietas facit, ut testimoniis quæ nobis opponuntur, magna fides adhiberi non possit. 2. Non fieri injuriam Patribus, & Scholasticis, qui aliter quàm nos, de conceptione sentiunt, quòd salvo honore iis debito, sequamur sententiam de hac re, in quam Ecclesia, totusque penè orbis magis propendet, quæque rationibus non spernendis innititur, ut ex dictis constat.

Obiicies 3. B. Virginem fuisse baptizatam, adeoque peccatum originale contraxisse. *Verum* negatur id sequi, nam baptismus confertur præcipue, ut quis fidei Christianæ caractere insigniatur, aliorumque Sacramentorum janua ipsi aperiatur. Quare Virgo baptizata fuit, ut hos effectus obri-

obtineret, non autem remissionem peccati originalis.

Instabis, formam baptismi fore falsam, nisi baptizatus à peccatis emundetur, cum ablutionem internam significet. *Sed contra*, nam ex communi sententia, potest quis in peccatis existens, baptismum validè suscipere cum fictione, seu etsi non sit dispositus ad obtinendam peccatorum remissionem, eamq; non obtineat, quia talis fictio non impedit, quin characterem suscipiat, ut dictum est alibi. A fortiori ergo valebit baptismus, si quis ad eum sine peccato accedat; si quidem illius forma non significat absolute remissionem peccatorum, sed ut summum ex hypothesis quòd sint peccata, & suscipiens eorum remissioni impedimentum non apponat.

Objicies 4. Peccatum originale resultat necessario ex unione animæ, in iis qui via ordinaria ex Adamo generantur; ergo videtur impossibile quòd persona aliqua ab eo præservetur. *Respondeo non sequi*, nam illa resultantia potest impediri per gratiam habitualement, in ipso puncto unionis animæ infusam: si enim in eo instanti anima est capax privationis, consequenter est capax formæ oppositæ, cum privatio aliud non sit, quam negatio formæ in subiecto apto. Quòd autem peccatum originale in privatione consistat, dicetur postea.

RESOLUTIO V. *Excepta Beata Virgine, omnes posterius Adæ qui via ordinaria ex eo oriuntur, concipiuntur in peccato originali.* Loquor ut vides, de iis qui via ordinaria concipiuntur, nam etsi Christus ex Adam descendat, non tamen peccatum originale contraxit; cum virtute Spiritus sancti ex Matre Virgine conceptus fuerit. Imò quamvis Christus natus esset via ordinaria ex viro, & muliere, non contraxisset peccatum originale, quia nullum peccatum cum gratia unionis subsistere potest.

*Probat*ur ergo resolutio de puris hominibus, à primo parente modo naturali derivatis; quia cum

ex Scri-

ex Scriptura, Conciliis, & Patribus constet, omnes homines concipi, & nasci in peccato, non possumus, sine gravi fundamento aliquos ab hac lege excipere. At nullum tale fundamentum extat, cum desit revelatio de hac re, & rationes quibus movemur, ut Beatam Virginem sine peccato conceptam credamus, in aliis hominibus locum non habeant. *Confirmatur*, nam quo titulo præsumeremus majus privilegium alicui concessum esse, quam Joanni Baptistæ, qui tamen non ab originali præservatus, sed tantum ante nativitatem ab eo mundatus fuit?

Hinc collige 1. contra hæreticos, prædestinatos nasci cum peccato originali: nam verba Scripturæ etiam ad illos extenduntur, & aliunde dici nequit sine errore, prædestinatos non egere baptismo, & sine illo, etiam ante usum rationis morientes, salvari.

Collige 2. contra eosdem, etiam fidelium filios nasci in peccato originali, propter rationes jam dictas. Quod autem parentes mundi generent filios immundos, explicat Augustinus *lib. de peccato originis cap. 40.* similitudine oleæ, cujus semen non oleam, sed oleastrum generat. Et *lib. 3. de peccatorum meritis cap. 8.* similitudine hominis circumcisi, qui generat filium incircumcistum, à quo præputium per circumcisionem auferendum est.

Jam duo hic breviter *quæri* possunt, 1. an si quis ex carne humana miraculosè formaretur, contraheret peccatum originale. *Respondeo* negativè, quia ut ait S. Thomas *art. 4.* peccatum originale à primo parente traducitur in posteros, in quantum moventur ab ipso per generationem, sicut membra moventur ab anima, ad peccatum actuale; non est autem motus ad generationem, nisi per virtutem activam in generatione. Unde illi soli peccatum originale contrahunt, qui ab Adam descendunt per virtutem activam, in generatione ab eo generaliter derivatam, quod

quod est secundum seminalem rationem ab eo descendere. Si autem aliquis formaretur virtute divina ex carne humana, manifestum est quod vis activa non derivaretur ab Adamo, quare peccatum originale non contraheret. *Nec refert*, quod is qui ex carne humana modo jam dicto formaretur, fuisset in Adam; in eo enim fuisset secundum corpulentam substantiam dumtaxat, non vero secundum seminalem rationem, ut notatur in *responsione ad 3.*

Quæres 2. An si non Adam, sed Eva tantum peccasset, filii eorum contraherent peccatum originale. *Respondet S. Thomas ant. 5.* negativè, quod probat, quia solus pater in generatione est principium activum mater autem tantummodo materiam subministrat. Unde peccatum transfusum esset in posteros, si solus Adam peccasset, non autem si Eva tantum. Sed quicquid sit de illa ratione, congruentius sanè videtur, ut Deus potestatem traducendi justitiam originalem in posteros, dederit Adæ soli; quia cum ille esset caput, & principium totius generis humani, ad eum propriè spectabat pacisci pro se, & pro suis filiis, quorum voluntates in voluntate ipsius continebantur.

RESOLUTIO VI. *Peccatum originale nihil est aliud quam privatio justitiæ originalis debitæ inesse.* **PROBATUR** inductione, nam imprimis peccatum originale non est propensio illa, qua concupiscentia fertur in illicita, præveniendū usum rationis, ut volunt quidam hæretici: quia certum est, peccatum originale tolli in baptismo, quoad totum id quod veram & propriam rationem peccati habet, ut definitum fuit in Concilio Trident. *sess. 5. num. 5.* cum tamen motus concupiscentiæ in renatis maneat, ut satis patet experientia.

Præterea peccatum originale non esse formaliter peccatum ipsum actuale Adæ, ut per illud omnes ejus posterii extrinsecè denominantur peccatores, ut ajunt quidam Catholici, probatur, tum quia Concilium

lium Trident. *sess. citata* statuit. Adæ peccatum omnibus inesse unicuique proprium: tum quia similiter dicendum esset, omnes homines constitui justos, de nominatione extrinseca ab unica Christi iustitia ipsis imputata, quod tamen hæreticum est; tum quia sicut non potest quis denominari agens, ab actione alterius, ita neque ab ea denominari malus aut peccator, tum quia aliàs simpliciter verum esset, quod Pelagiani dicebant, peccatum originale non inhære parvulis ipsis, & quod inde confectarium ducebant, eos non indigere baptismo, ad consequendam remissionem peccati originalis.

Ex his autem concludimus tandem, peccatum originale consistere formaliter, in privatione iustitiæ originalis debitæ inesse, ut patet à sufficienti enumeratione: quia cum primus parens per inobedientiā, non tantum sibi, sed etiam nobis iustitiā originalem amiserit, dubium non est, quin ejusmodi privatio quæ à gratia, & amicitia divina excidimus, in nobis sit mala moraliter, & per eam intrinsecè fœdati & peccatores constituamur, Deusque merito propter illam nos à beatitudine æterna excludat. *Confirmatur*, nam peccatum originale formaliter tollitur per gratiam baptismalem, ergo consistit formaliter in privatione talis gratiæ, quæ à iustitia originali non distinguitur.

Dices 1. Si actuale peccatum Adæ non spectat ad essentiam peccati originalis, quomodo verum est illud Pauli *Roman. 5.* Per unius inobedientiā peccatores constituti sunt multi? & quod postea ait, in Adamo omnes peccasse. *Respondet 1.* Nos per inobedientiā primi parentis peccatores fuisse constitutos, non formaliter, sed causaliter, quatenus per illius prævaricationem, non modo pœnæ corporales, sed etiam peccatum ipsum in nos transfusum est, ut explicat Concilium Trident. *sess. 5. citata*, & satis patet ex eo quod addit Apostolus, Ita & per unius obediētiā iusti constituentur multi, constat enim

nos

nos per iustitiam Christi non esse iustificatos formaliter, sed causaliter.

Respondeo 2. Nos in Adam peccasse, non quòd tunc actu peccaverimus, cum nondum essemus, sed quia cum ille esset caput nostrum, & iustitiam accepisset ea lege, ut eam in nos transfunderet; si in obedientia permaneret, secus verò & sibi, & nobis amitteret, eo ipso quòd præceptum divinum violavit, hinc contraximus aliquam necessitatem incurrendi in peccatum, statim atque existimus.

Dices 2. Aut Beata Virgo à Christo redempta non fuit, aut si fuit, vel ea habuit peccatum originale in se, aut certè debuit habere aliquid maculæ in primo parente, à quo liberaretur; hoc enim ablato nihil superest quod remissione indigeat. *Respondeo 1.* Hoc argumento, si quid probat, contra suos auctores colligi. Beatam Virginem fuisse obnoxiam, saltem ex parte peccato originali: si enim eandem Adæ actionem ipsa patravit, & hæc spectat ad essentiam, vel integritatem peccati originalis, quis non videt, Dei Matrem à peccato originali, non fuisse perfecte & totaliter liberatam?

Respondeo 2. Et si actuale peccatum Adæ non sit de intrinseca ratione peccati originalis & nulla fuerit in Virgine macula luenda hinc non sequi, eam non fuisse redemptam; quia ad hoc sufficit, quòd à culpa originali, per specialem gratiam præservata fuerit, ut jam supra observatum fuit.

Dices 3. Et si per baptismum conferatur gratia sanctificans, non tamen propterea restituitur baptizato iustitia originalis, qualem amisit in Adam: ergo falsum est, quòd peccatum originale consistat in privatione talis iustitiæ. *Respondeo* hinc tantum sequi, peccatum originale non esse formaliter privationem iustitiæ originalis; prout hæc includebat non modo gratiam, charitatem, aliasque virtutes infusas, sed etiam perfectam subjectionem appetitus ad rationem, absolutam rerum omnium naturalium scientiam,

scientiam,

scientiam, præservationemque à morbis, aliisque incommodis corporeis. Negamus tamen inde colligi, peccatum originale non esse formaliter privationem iustitiæ originalis, qua parte hæc includebat gratiā, & virtutes infusas, in quibus iustitia & sanctitas interna formaliter constituitur.

Dices 4. Privatio iustitiæ in nobis est pœna peccati originalis, ex S. Thoma infra *quæst. 55. art. 5.* ergo ipsa nō est peccatum originale, sed potius effectus illius. *Respondeo* S. Doctorem *quæst. 82. art. 3.* apertè nobis favere cū dicat, privationem iustitiæ originalis, per quam voluntas subdebatur Deo, esse formale in peccato originali. Quare cū alio loco ait, privationem iustitiæ esse pœnā peccati originalis, sensus est, nos in pœnam peccati primi parentis, privatos esse iustitiā originali; quod non impedit, quin talis privatio sit peccatum in nobis.

Instabis, cū Deus nobis deneget gratiam, si peccatum originale consistit formaliter in privatione gratiæ; sequitur Deum esse propriè causam peccati originalis. *Respondeo* id non sequi, nam peccatum originale non est privatio gratiæ, quomodolibet spectata, sed quatenus est privatio gratiæ, ut debita, quæ ratione non est à Deo; cū posita Adæ inobediētia, non toneatur in instanti conceptionis, illius posteris gratiam infundere.

Dices 5. Privatio gratiæ est in eo, qui post baptismū mortaliter peccavit, & tamen in eo non est peccatum originale, ergo peccatum originale non est privatio gratiæ. *Respondeo*, peccatum originale non esse quācūque privationem gratiæ, sed privationē gratiæ, ob peccatum primi parentis, quæ ratione non est in baptizatis, sed propter personale ipsorum peccatū. Unde collige, peccatum primi parentis, licet non sit intrinsecum peccato originali, ut supra ostendimus, per illud tamen connotari; adeo ut essentia peccati originalis perfecte non intelligatur, sine tali connotatione.

CAPUT

RESOLUTIO I. *Natura humana aliquomodo corrupta est per peccatum.*] De hoc agit S. Doctor 1.2. *quæst. 85. cujus art. 1.* docet, tria esse bona naturæ, quorum primum nec tollitur, nec minuitur per peccatum, secundum non tollitur quidem, sed diminuitur, tertium verò per peccatum primi parentis totaliter est ablatum. In primo genere boni constituit ipsa principia naturæ, & proprietates ex iis manentes. In secundo, inclinationem quam habet homo naturaliter ad virtutem, quæ per actus vitii oppositos minuitur. In tertio, donum originalis iustitiæ, quod in primo homine toti humanæ naturæ collatum fuit.

Notandum autem 1. ex art. 2. Totum bonum humanæ naturæ non posse auferri per peccatum; siquidem bonum naturæ quod per peccatum diminuitur, est naturalis inclinatio ad virtutem, quæ quidem convenit homini ex eo quod est rationalis; hinc enim habet quod operetur secundum rationem, quod est agere secundum virtutem: per peccatum autem non potest ab homine tolli, quod sit rationalis; quia jam non esset capax peccati. Unde non est possibile, quod prædictum naturæ bonum totaliter tollatur.

Notandum 2. ex art. 3. Convenienter numerari quatuor naturæ vulnera, ex peccato primi parentis consequentia, nempe infirmitatem, ignorantiam, malitiam, & concupiscentiam. *Ratio est*, quia cum per peccatum amissa sit iustitia originalis, quæ subiciebat inferiores animæ vires rationi, & hanc Deo; hinc factum est, ut omnes potentie animæ maneat quodammodo destituta proprio ordine, quo naturaliter ordinantur ad virtutem, eaque destitutio vulneratio naturæ dicitur. Sunt autem quatuor potentie animæ, quæ possunt esse subjecta virtutū, scilicet ratio,

in qua est prudentia; voluntas, in qua est iustitia, irascibilis, in qua est fortitudo. & concupiscibilis, in qua est temperantia. In quantum ergo ratio destituitur suo ordine ad verum, est vulnus ignorantiae, in quantum vero voluntas destituitur ordine ad bonum, est vulnus malitiae: in quantum autem irascibilis destituitur suo ordine ad arduum, est vulnus infirmitatis, & tandem in quantum concupiscentia destituitur suo ordine ad delectabile moderatum ratione, est vulnus concupiscentiae.

Notandum 3. ex art. 5. Mortem, aliosque defectus corporales naturae humanae, non esse per se effectus peccati primi parentis, quia scilicet sunt praeter intentionem peccantis: esse tamen effectus per accidens, nimirum removendo prohibens, eo modo quo divellens columnam, per accidens movet lapidem, columnae superpositum: nam per peccatum illud sublata est originalis iustitia, per quam non solum inferiores animae vires continebantur sub ratione, absque omni deordinatione, sed etiam totum corpus continebatur sub anima, absque omni defectu. Quare sicut vulnerata est humana natura, quantum ad animam, per deordinationem potentiarum: ita est corruptibilis effecta, per deordinationem ipsius corporis.

RESOLUTIO II. *Peccatum causat aliquam maculam in anima.* Hoc probat S. Doctor 1. 2. quaest. 87. art. 1. quia sicut corpus nitidum, ex contactu alterius corporis, perdit suum nitorem, & maculam contrahit: ita anima, quia peccando adharet rebus quibusdam, contra lumen rationis & divinae legis, ex ea adhaesione, qui est veluti quidam tactus, amittit nitorem illum quem habet, & ex refulgentia naturalis, & divini luminis, per quod dirigitur in operationibus suis.

Notat autem art. 2. Maculam manere in anima post actum peccati, quia ut dictum est, macula importat quendam defectum nitoris, propter recessum à lumine

mine rationis, & divinæ legis, & ideo quamdiu homo manet extra huiusmodi lumen, manet in eo macula peccati, sed postquā redit ad lumen rationis, & ad lumen divinum, per motum quendam voluntatis priori motui contrarium, tunc macula cessat.

Quæres, quid sit macula illa quam homo peccando contrahit quæque post actuale peccatum perseverat in anima, hominemque denominat sordidum, maculatum, & habitualiter peccatorem. *Respondeo*, maculam illam nihil aliud esse quam ipsum peccatū actuale, quatenus quoad suam malitiam moraliter perseverat, etiam transacto ipso actu, jamque peccatum habituale denominatur. Non enim apparet, quid aliud esse possit prædicta macula, siquidem post actum peccati, nihil ex eo superest in anima quam, vel privatio gratiæ, vel reatus poenæ, vel habitus realis ab eo productus, at macula peccati non est privatio gratiæ, cum ille qui versatur in peccato mortali, per novum peccatum mortale contrahat novam maculam, neque tamen privetur gratia. Justus etiam per peccatum veniale aliquam maculam contrahat, non tamen privetur gratia.

Non etiam peccati macula sita est in reatu poenæ, seu in obligatione solvendi poenam peccato commissio debitam. Nam macula illa est peccatum, ut vel ex eo patet, quod tollatur per Sacramenta Baptismi & Poenitentiae, quæ fides docet, ad remissionem peccatorum instituta esse. At reatus poenæ non est peccatum, sed quid posterius peccato, cum nō ideo quis sit peccator, quia poenam meretur, sed potius ideo poenam meretur quia peccator est.

At neque dici potest, maculam illam esse habitum, realem, ex actu peccati productum, tum quia non ex omni actu peccati produciatur habitus, nullum autem est peccatum, quod non relinquat maculā; tum quia per poenitentiam tollitur peccati macula, at habitus pravus adhuc remanet. Quare à sufficienti enumeratione cōcludimus, maculam peccati nihil aliud

esse

esse formaliter, quam ipsum peccatum actuale, quatenus moraliter perseverat, nondumque per poenitentiam est retractatum, aut remissum per gratiam. Quod rursus ex eo *suadetur*, quia macula illa est peccatum, ut dictum est, at non aliud quam quod praeteriit, quia alioqui quicumque peccaret actu, duobus peccatis distinctis obnoxius esset: neque etiam est peccatum illud praeteritum ut sic cum macula adhuc maneat, ergo est peccatum praeteritum, ut moraliter perseverans. *Confirmatur*, nam homo dicitur mori in peccato quod non retractavit, & propter illud damnari; macula ergo in qua moritur, nihil est aliud quam peccatum praeteritum adhuc perseverans.

RESOLUTIO III. *Reatus poenae est effectus peccati.* Ita S. Thomas 1. 2. *quaest. 87. art. 1.* quod probat, quia videmus in rebus naturalibus, & humanis, quicquid contra aliquem ordinem insurgit, ab eo ordine, & principe ordinis deprimi; at qui peccat, agit contra triplicem ordinem, rationis, legis humanae, & divinae; quare triplicem poenam incurrit, unam quidem à seipso, quae est conscientiae remorsus, aliam ab homine, tertiam verò à Deo.

Quaerit hic aliquis, an peccatum possit esse poena peccati. *Ad quod* S. Thomas *art. 2. respondet* cum distinctione. Nam per se loquendo, peccatum nullo modo potest esse poena peccati; quia de ratione peccati est ut sit voluntarium, de ratione autem poenae, ut sit contra voluntatem. Per accidens vero potest peccatum esse poena peccati tripliciter 1. ex parte causae, quae est remotio prohibentis; cum enim ipsa subtractio gratiae, qua peccatum impediatur, sit quaedam poena, & à Deo, peccatum etiam inde sequens poena dicitur 2. ex parte substantiae actus, quae afflictionem inducit, sive sit actus interior, sive exterior 3. ex parte effectus, ut scilicet aliquod peccatum dicatur poena, respectu effectus consequentis.

In hac re puto certum esse, peccatum ut peccatum, non posse esse poenam peccati praecedentis; nā
Deus

Deus cum sit Iudex iustus, amat poenam quam infligit propter peccatum, & per eam vult injuriam sibi factam ulcisci, hoc enim totum honestum est, cum spectet ad iustitiam vindicativam: Deus autem non potest amare peccatum, ut peccatum est, neque potest velle, ut per illud injuria sibi illata reparetur; hoc enim aliud nihil esset quam velle unam injuriam resarcire per aliam, eamque ut plurimum majorem, quod ut patet, fieri nequit. Impossibile igitur est quod unum peccatum sit proprie, & per se poena alterius.

Dices, peccatum formaliter spectatum est malum homini, ergo potest esse poena illius. *Confirmatur*, nā calor intensissimus potest esse poena corporis humani, quia est malus, & disconveniēns illi. *Respondeo* peccatum esse malum culpæ respectu hominis, adeoque non posse per se esse malum poenæ; cum honestè à Deo amari non possit, neque infligi ad compensandam injuriam sibi factam ut dictum est. Unde aperta est differentia inter peccatum, & calorem intensissimum, qui cum nullam malitiam contineat, iustè in vindictam sceleris, à supremo iudice appeti potest.

Major dubitatio est, an peccatum materialiter spectatum, possit esse poena alterius peccati. *Respondeo* negativè, quia cum poena sit objectum iustitiæ vindicativæ, potest Deus honestè eam velle, & directè intendere; potest etiam si opus sit, peccatorem ad eam compellere. Non tamen potest Deus velle, & directè intendere actum peccati, hominemque ad talem actum impellere: quia sic vellet peccatum, essetque causa illius, ut alibi non semel à nobis probatum est.

Quod si quis objiciat illud Pauli *Roman. i.* Propter quod tradidit eos Deus in desideria cordis eorum; *Respondet S. Doctor loco citato*, hoc verum esse, quatenus deserti homines ab auxilio divinæ gratiæ, vincuntur à passionibus; qua ratione ait peccatum

semper dici pœnam præcedentis peccati. Quam-
 responsionem à studiosis doctrinæ S. Thomæ ob-
 servari velim, ut intelligant quàm longè à vera il-
 lius, imò & Pauli mente abeant, qui pronunciare au-
 dent, traditionem prædictam, quàm Doctor Ange-
 licus ait semper referendam esse, in meram subtra-
 ctionem auxiliorum gratiæ, fieri semper per motio-
 nes reales, & positivas quibus ajunt: Deum in pœ-
 nam unius peccati, physicè prædeterminare ad al-
 iud peccatum, quoad entitatem spectatum.

RESOLUTIO IV. *Aliquod peccatum inducit rea-
 tum pœna æterna* ¶ Ita S. Doctor art. 3. quod probat,
 quia cum peccatum ex hoc inducat reatum pœnæ,
 quod pervertit aliquem ordinem, tamdiu manet
 reatus pœnæ, quamdiu perversitas ordinis remanet.
 Interdum autem pervertitur ordo irreparabiliter,
 nimirum si subtrahatur principium ordinis, ut patet
 exemplo visus qui si corrumpatur, non potest repa-
 rari visio, nisi per virtutem divinam. Cum igitur
 charitas sit principium ordinis, quo voluntas sub-
 dicitur Deo, peccata mortalia sunt irreparabilia,
 cum his charitas tollatur, sicque inducunt reatum
 pœnæ æternæ. *Confirmatur hæc ratio, nam per pec-
 catum mortale amittitur gratia; at sine gratia*
*quid faciet homo, ut injuriam Deo illatam com-
 penset?*

Nota 1. Certum esse ex fide, peccato mortali re-
 spondere duplicem pœnam, alteram damni, qua
 consistit in privatione visionis Dei; alteram sensus,
 quæ posita est in cruciatibus, ab igne infernali cau-
 sata.

Nota 2. Utramque illam pœnam esse æternam, nã
 de priori dicitur 1. ad Cor. 6. Iniqui regnum Dei non
 possidebunt; de posteriori verò Matth. 25. Ite maledi-
 cti in ignem æternum; Imò illud, ite, denotat quan-
 dam ejectionem æternam à visione Dei. Unde dam-
 natur error, tum eorum qui olim dixerunt, pœnas
 omnium damnatorum aliquando fiendas, tum
 eorum

eorum qui id limitabant, ad poenas Christianorum. Hæc & similia humanæ rationis figmenta fundamēto carent, & veritati in Scriptura revelatæ, ac in Conciliis definitis apertè repugnant.

Nota 3. Poenas damnatorum æqualem semper intensiōem habituras, ut satis indicat Scriptura cum docet, poenas illas fore æternas; & cum ignem inferni vocat inextinguibilem. Ista enim & similia denotant, poenas damnatorum statum quendam immutabilem habituras; ita scilicet ut nunquam minuenda, vel augenda sint. Quod etiam non obscure innuitur verbis illis *Ecclesi. 11.* Si ceciderit lignum ad austrum, aut ad aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.

Nota 4. Poenam damnatorum etsi æternam esse proportionatam culpæ, neque esse maiorem quàm culpa ipsa mereatur; quod non tantum suaderi potest ratione S. Thomæ ante illata, quæ ex ipso peccato sumitur, sed etiam & maximè ex eo, quod ejusmodi poena à Deo peccato mortali est constituta: si enim prudentia, & probitas humani legislatoris sufficit, ut dicamus poenas ab eo sceleribus decretas, justas esse, & non excedere eorum demeritum: quanto magis idem judicium ferendum est de Deo, qui non modo justus est, & sanctus, sed etiam ipsamet justitia, & sanctitas.

RESOLUTIO V. *Peccato mortali non debetur poena infinita secundum quantitatem, seu intensiōem graduum.* RATIO est, quia justitiæ æqualitas postulat, ut poena sit proportionata culpæ; at hæc est simpliciter finita, esto sit infinita secundum quid, seu extrinsecè; quia continet aversionem à Deo, qui est bonum infinitum, ergo & poena simpliciter finita esse debet. Minor ostenditur, quia in peccato mortali tria considerari possunt. 1. quòd opponatur tali virtuti. 2. quòd privet gratia. 3. quòd per illud Deus offendatur. At peccatum mortale nequit esse infinitum, ex ullo horum capitum, non ex 1. aut 2.

quia virtus, cui peccatum opponitur, & gratia qua privat, sunt qualitates finitæ: non etiam ex 3. quia alias sequeretur peccata ipsa venialia, cum iis Deus offendatur, habere malitiam simpliciter infinitam. Item peccata omnia mortalia continere æqualem malitiam, & unum non esse majus alio: quæ, & similia valde absurda sunt.

Dices 1. Offensa crescit juxta dignitatem personæ offensæ, ergo si persona est infinitè digna offensæ erit simpliciter infinita. *Respondeo* non sequi, sufficit enim quòd talis offensæ, cæteris paribus, sit major quacunque offensæ, contra personam minus dignam patrata.

Contra, illa offensæ est simpliciter infinita, quæ infinitas offensas, alias aliis majores, gravitate superat. Verùm hoc falsum est, alioqui homo esset simpliciter infinitus; cum possit Deus alias, & alias species infinitum multiplicare, quæ ad perfectionem speciei humanæ nunquam pertingent.

Dices 2. Qui peccat mortaliter, Deum inhonorat, & quantum eî ex se, ejus divinitatem destruit; hoc autem nocumentum est infinitum, ac proinde malitiam, & offensam simpliciter infinitam in peccato arguit. *Respondeo* mortaliter peccantem Deo auferre aliquem honorem externum, qui est aliquid finitum, & quia constituit ultimum finem in creatura, censei quodammodo destruere Deum, qui essentialiter est ultimus finis omnium; non quòd veram aliquod nocumentum ei inferat, aut inferre possit.

Ex dictis collige, poenam damnatorum sive damni, sive sensus, de facto esse simpliciter finitam, quoad intensiorem. Et de priori patet, quia per illam homo privatur visione Dei, quæ finita est & limitata. De posteriori verò, quia creatura non est capax cruciatus, aut doloris infinitè intensi. Est tamen *observandum* discrimen inter poenas illas, quòd poena damni dicitur secundum quid infinita, ut docet S. Thomas *art. 4.* quia per illam homo privatur Deo, qui est bo-

est bonum infinitum : at verò pœna sensus est finita etiam objectivè, quia id, quicquid sit, quod causat proximè talem pœnam, non potest habere nisi disconvenientiam finitam.

Quæret hic aliquis, an pœna damnatorum sit æqualis. Qua in re tria dicenda sunt. 1. Pœnam sensus non esse in omnibus damnatis æqualem, siquidem pro mensura peccati erit & plagarum modus, ut dicitur *Deuter. 2.* at dici non potest, omnes qui damnantur, habere peccata æqualia. 2. pœnam damni, si consideretur ut est privatio visionis Dei, esse æqualem in omnibus damnatis; cum omnes tali visione omnino privati sint. 3. eandem pœnam si consideretur, ut est pœna, esse graviores in uno damnato, quàm in alio, licet enim omnes æqualiter careant visione Dei, unus tamen magis dolet de tali privatione, quàm alius; quatenus considerat se ob plura, aut graviora peccata in eam incurrisse, Deumque ex majori odio, non modo pœnam sensus ei inmittere, sed etiam visionem beatificam ei denegare.

RESOLUTIO VI. *Infantes qui cum solo peccato originali moriuntur, non puniuntur pœna sensus, puniuntur tamen pœna damni.* **PRIOR PARS PROBATUR,** quia cum infantes illi propria voluntate non peccaverint, non videtur consentaneum divinæ bonitati, ut igne infernali crucientur. *Confirmatur,* nam cur Christus aliquos in ignem æternum mittat, ratione affert *Matth. 23.* quia opera misericordiæ non exercuerunt. Unde supponit eos potuisse ejusmodi operibus vacare, quod de infantibus, ante usum rationis decedentibus, dici non potest.

Posterior pars est certa, sumiturque tum ex verbis illis *Joan. 3.* Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei, tum ex Concilio Tridentino *sess. 5. de peccato originali can. 4.* ubi damnantur qui dicunt, infantes nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis

lavacro necesse sit expiari, ad vitam æternam consequendam: tum quia ex supradictis, peccatum originale est verum peccatum, quo infans est maculatus coram Deo, eique exosus; consistit etiam in privatione gratiæ & charitatis habitualis, adeoque privat infantem jure hæreditatis ad vitam æternam. At Deus non confert vitam æternam, nisi iis qui mundati sunt ab omni peccato, quique sunt filii ipsius adoptivi per gratiam. Quare qui decedunt cum peccato originali, puniuntur pœna damni, quæ consistit in privatione visionis Dei.

Circa hæc dubitari solet, an privatio visionis Dei sit conjuncta in infantibus, cum tristitia & dolore. Responsio communis est negativa, sive quia non intelligunt, quantum sit bonum visio beatifica, qua privati sunt; sive quia cognoscunt se non fuisse proximè ordinatos ad eam consequendam. Unde non magis affliguntur de illius privatione, quàm plebejus doleat quòd ad Imperium erectus non sit. Imò aliqui probabiliter existimant, eos habere perfectam cognitionem rerum naturalium, adeoque potiri beatitudine, & delectatione quæ ex tali notitia procedit.

Dices 1. Ex Concilio Florent. sess. ultima, eos qui cum peccato mortali actuali, vel originali discedunt ex hac vita, mox in infernum descendere, ibique disparibus pœnis puniri. Respondeo hinc non sequi infantes magna affici tristitia, quòd Deum non videant: quia sub nomine inferni comprehendi solet etiam limbus, in quo nullus est cruciatus, aut certè dicendum esset, infantes non modò pœna damni, sed etià pœna sensus affici, quod probabilitate caret. Quod autem dicit Concilium de disparitate pœnarum, nō debet intelligi de infantibus inter se collatis, sed cū iis qui moriuntur in peccatis actualibus: isti enim pœna damni, & sensui plectuntur, cum illi solam pœnam damni sustineant.

Dices 2. Augustinum non uno in loco, nostræ sententiæ satis aperte refragari. Respondeo 1. Augustinum dispu-

disputando contra Pelagianos tam de peccato originali, quàm de gratia & libero arbitrio, aliquando modum in verbis excedere ut à plerisque observatū est. August. nihil affirmasse de pœnis parvulorum, nisi dubitando, ut patet ex verbis illis *epist. 28.* Cum ventum est ad pœnas parvulorum, magis angustis coarctor, nec invenio prorsus quid respondeam. Quare salvo honore ipsi debito, constantem omnium fere Theologorum sententiam tutò sequi possumus.

LIBER III.

DE FIDE, SPE, ET
CHARITATE.

CAPUT I.

De objecto Fidei.

RESOLUTIO I. *Objectum materiale primum fidei est Deus, totale verò & adequatum, quidquid sub divinam revelationem cadit.*] PRIMA PARS PROBATUR, quia inter omnia quæ per fidem creduntur, Deus principem locum obtinet; quare Deus est primum objectum materiale fidei: sicut ob eandem rationem diximus in præmio, Deum esse objectum primum materiale Theologiæ; & generatim quælibet scientia habet pro objecto primario materiali, id quod nobilius est inter omnia entia, quæ sub illius considerationem cadunt.

Hoc autem intellige de Deo absolute, ut Deus est, seu sub ratione divinitatis; sicut enim Deus est subiectum, in primariis conclusionibus Theologicis, indeque fit ut Deus, sub ratione Deitatis, sit primum objectum materiale Theologiæ; ita Deus, ut Deus, debet esse primum objectum materiale fidei, cum